TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Kristjan Tõnisson

KESKKONNALIIKUMISE ROLL RIIGIMETSA MAJANDAMISE KESKUSE OTSUSTE KUJUNEMISES METSAKONFLIKTI KESTEL

Magistritöö

Juhendaja: Maie Kiisel, PhD

Tartu 2024

AUTORSUSE DEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 20 775

Kristjan Tõnisson 20.05.2024

ANNOTATSIOON

Eestis puhkes 2016. aastal paljusid ühiselu valdkondi hõlmav ja pikka aega kestnud metsakonflikt. Paljude osapooltega konflikt tõstis ühiskondlikud ootused metsandusele avaliku tähelepanu keskmesse ja käivitas laiaulatusliku metsandusteemalise debati. Riigimetsa Majandamise Keskusel (RMK) oli konfliktis märkimisväärne roll, kuna RMK majandab umbes poolt Eesti metsamaast ning RMK tegevusel on suur keskkonnakaitseline, sotsiaalne ja majanduslik mõju. Magistritöö eesmärk on selgitada, millist rolli mängis keskkonnaliikumise mõjutustegevus RMK otsustusprotsessides metsakonflikti vältel. Selleks kirjeldasin keskkonnaliikumise strateegiaid RMK metsamajanduslike otsuste mõjutamiseks, hindasin kui edukas oli keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja kuidas RMK sellele reageeris ning tõin välja võimalused, kuidas muuta RMK otsustusprotsesse, et need oleksid läbipaistvamad ja osapoolte kaasamine oleks tulemuslikum. Keskkonnaliikumise tegevust analüüsin vabaühenduse Eestimaa Looduse Fond (ELF) ja sotsiaalse liikumise Eesti Metsa Abiks (EMA) näitel. Uurimistöös kaardistasin avalike meediaallikate ja RMK dokumendiregistri põhjal peamised RMK otsustuskohad perioodil 2016-2022 ning tegin intervjuud RMK, Eestimaa Looduse Fondi ja Eesti Metsa Abiks esindajatega. Uurimistööst selgus, et kui keskkonnaliikumise mõjutustegevus ei andnud soovitud tulemust, siis keskkonnaliikumine jätkas mõjutamist ja otsis oma eesmärkide saavutamiseks teisi võimalusi. Leian, et keskkonnaliikumise RMK suunaline mõjutustegevus oli edukas, sest peaaegu kõigil töös käsitletud juhtudel suudeti esile kutsuda muutus RMK tegevuspraktikates. Vahetu mõju RMK otsustele oli siiski tagasihoidlik, soovitud muutus RMK otsustes või tegevuspraktikates saavutati enamasti kolmandate osapoolte kaudu, kelleks võisid olla säästva metsanduse audiitorid, Euroopa Komisjon või kohtusüsteem.

Võtmesõnad: metsakonflikt, mõjutustegevus, riiklikud metsandusotsused, sotsiaalne liikumine, pöördeline ja inkrementaalne muutus

ABSTRACT

In Estonia, a prolonged forest conflict spanning many areas of societal life erupted in 2016. This conflict involving multiple stakeholders brought forestry to the forefront of public attention and initiated a wide-ranging debate on forestry issues. The State Forest Management Centre (RMK) played a significant role in the conflict as it manages approximately half of Estonia's forest land, with significant environmental, social, and economic impact. The aim of the master's thesis is to elucidate the role of environmental movement advocacy in RMK's decision-making processes during the forest conflict. To achieve this, I described environmental movement strategies for influencing RMK's forestry decisions, evaluated the success of environmental advocacy, RMK's response, and identified opportunities to make RMK's decision-making more transparent and effective in stakeholder engagement. I analyzed the environmental movement's activities using the examples of the Estonian Fund for Nature (ELF) and the social movement "Estonian Forest Aid" (EMA). Through the study, I mapped out the main decision points of RMK from 2016 to 2022 based on public media sources and RMK's document registry and conducted interviews with representatives from RMK, ELF, and EMA. The research revealed that the environmental movement continued and diversified its advocacy efforts when desired outcomes were not achieved. I argue that environmental movement advocacy toward RMK was successful since in nearly all cases examined in the study, it led to changes in RMK's operational practices. However, the direct impact on RMK decisions was modest, with desired changes in RMK's decisions or practices mostly achieved through third parties such as sustainable forestry auditors, the European Commission, or the judicial system.

Keywords: forest conflict, advocacy, national forestry decisions, social movement, transformative and incremental change

SISUKORD

MÕISTED JA SELGITUSED 7

SISSEJUHATUS 9

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED EELDUSED 13

1.1 Metsakonflikti juhtum ja RMK roll selles 14

1.2 Radikaalseks muutuseks võimaluste akna avamine 19

1.3 Konflikti osaliste mõjutustegevuse strateegiad 23

1.4 Mõjutustegevuse tulemuste hindamise teoreetilised käsitlused 26

1.5. Teoreetilised ootused ja uurimisküsimused 28

2. METOODIKA 30

2.1. Juhtumiuuringu organisatsioonide valim 30

2.2 Uuringu disain 31

2.3 Andmekogumise ja -analüüsi protsess 33

2.4. Uurimistöö piirangud 35

3. TULEMUSED 37

3.1. RMK peamised otsustuskohad tulenevalt keskkonnaliikumise ootustest 37

3.1.1. Elurikkus 37

3.1.2. Sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused 39

3.1.3. Majandussurve metsadele 39

3.2. Metsakonflikt asjaosaliste kogemuses 41

3.2.1. Võimaluste akna kogemine ja surve roll muutuses 43

3.3 Keskkonnaliikumise strateegiad RMK otsuste mõjutamiseks ja RMK reaktsioon mõjutustegevusele 49

3.3.1. Elurikkus 51

3.3.2. Sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused 65

3.3.3. Majandussurve metsadele 72

3.3.4. Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse dünaamika ja tulemused 76

4. VÕIMALUSED RMK OTSUSTUSPROTSESSIDE EDENDAMISEKS 78
5. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED 80
KOKKUVÕTE 86
KASUTATUD KIRJANDUS 90
LISAD 104
Lisa 1. Kasutatud meediaartiklid 104
Lisa 2. EMA veebipostitused RMK teemal 106
Lisa 3. ELF-i metsablogi postitused RMK teemal 108
Lisa 4. Keskkonnaliikumise pöördumised RMK-sse 109
Lisa 5. Elurikkusega seotud tegevused, sündmused ja otsused 110
Lisa 6. Sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega seotud tegevused, sündmused ja otsused 111
Lisa 7. Metsade majandussurvega seotud tegevused, sündmused ja otsused 112
Lisa 8. Intervjuu kava 113
Lisa 9. Kinnitus informeeritud nõusolekust intervjuul osaleda 119
Lisa 10. Intervjuude analüüsimisel loodud kodeering 121
LIHTLITSENTS 122

MÕISTED JA SELGITUSED

Eestimaa Looduse Fond (ELF) - 1991. aastal asutatud looduskaitsele pühendunud väärtuspõhine valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis omab pikaajalist huvikaitse ja poliitikamõjutamise ning poliitikakujundamise kogemust ja viib ellu suuremahulisi looduskaitseprojekte.

Eesti Metsa Abiks (EMA) - esindab Eestis uudset kodanikuliikumist (töös kasutusel sotsiaalse liikumise sünonüümina), mis tekkis ühiskondliku protesti toel ja omandas laiapõhjalise kandepinna 2016. aastal, mobiliseerides inimesi metsade kaitseks välja astuma ja korraldades avalikke protestimarsse ning meeleavaldusi.

Forest Stewardship Council (FSC) – rahvusvaheline valitsusväline organisatsioon, mis loob ja haldab säästva metsamajandamise ning puidu tarneahela standardeid, korraldab nende standardite vastavushindamisi läbiviivate sertifitseerijate akrediteerimist ning on loonud kaubamärgi, millega tähistatakse säästvalt majandatud metsast pärinevaid puittooteid. Rohkem infot www.fsc.org.

FSC audiitorid – FSC poolt akrediteeritud sertifitseerimisettevõtte töötajad, kes hindavad säästva metsanduse standardi nõuete järgimist metsamajandamise ettevõtetes, kes on otsustanud standardit rakendada.

Keskkonnaliikumine - töös kasutusele võetud ühendav mõiste, mis hõlmab endas nii valitsusväliseid keskkonnaorganisatsioone (ELF) kui sotsiaalseid liikumisi (EMA).

Metsakonflikt – käimasolev vastasseis, milles ühel pool on keskkonnaliikumise ja kogukondade nõudmised vähendada metsaraiet ja säästa loodust ning teisel pool on metsamajandajad, metsatööstus jt osapooled, kes soovivad seniste metsamajandamispraktikate jätkumist. Metsakonflikti avaürituseks võib lugeda 16. detsembril 2016 Eesti Metsa Abiks korraldatud rongkäiku Keskkonnaministeeriumi eest Riigikogu ette.

Metsamajandamine on käesolevas töös defineeritud kui kõikide tegevuste kogum, mis on vajalik metsa uuenemiseks, hooldamiseks, puidu varumiseks, metsa kaitseks kahjustajate eest ning metsataristu (metsateed ja kuivendussüsteemid) rekonstrueerimiseks ja hooldamiseks.

Metsandussüsteem on käesolevas töös defineeritud kui organisatsioonide ja institutsioonide võrgustik, mille pädevusse kuulub metsanduslike õigusaktide ettevalmistamine, metsapoliitika

kujundamine, metsanduse pikaajaliste arengusuundade koostamise koordineerimine, riigimetsa raiemahtude määramine (Keskkonnaministeerium, praegu Kliimaministeerium), metsandusliku kõrghariduse pakkumine ja metsateadus (Eesti Maaülikool), metsateatiste kinnitamine ja järelevalve metsaõigusnormide täitmise üle (Keskkonnaamet), riigimetsa majandamine ja varutud puidu turustamine (RMK), metsaandmete kogumine statistilise valikinventuuriga ja riigimetsa uuendusraie arvestuslangi analüüsimine enne selle kinnitamist (Keskkonnaagentuur), erametsaomanike (Eesti Erametsaliit) ja metsa- ning puidutööstuse (Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit) ühendused ja teised metsanduse huvikaitset ja koostööd koordineerivad ühendused (Metsaselts).

Mõjutustegevus – on tegevuste kogum (repertuaar), mida kasutatakse oma eesmärkide saavutamiseks ja hoiakute kujundamiseks. Mõjutustegevus võib hõlmata erinevaid kanaleid, nagu pressiteated ja arvamusartiklite avaldamine meedias, protestimeeleavalduste ja pikettide korraldamine, petitsioonide ja pöördumiste saatmine jne.

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) - 1999. aastal metsaseaduse alusel moodustatud riigitulundusasutus, mille põhiülesanne on riigimetsa majandamine. RMK on Eesti ettevõtluses unikaalne nähtus, kuna see on riigi ainus riigitulundusasutus. RMK teenib metsa majandamisest tulu ning peab selle arvelt tagama riigimetsa majandamise rahastamise, metsa avaliku funktsiooni täitmise, loodusväärtuste kaitse ja dividendide maksmise riigieelarvesse.

Vääriselupaik (VEP) on [kõrge loodusväärtusega metsa]ala, kus kitsalt kohastunud, ohustatud, ohualdiste või haruldaste liikide esinemise tõenäosus on suur (Metsaseadus § 23).

SISSEJUHATUS

2016. aastal tekkis Eestis paljude osapooltega konflikt, mida on nimetatud ka metsasõjaks (Jonuks jt, 2022; Lõhmus, 2017; Vihma ja Toikka, 2021). Intensiivistuva metsamajandamise, suurte lageraiealade, raievanuste alandamise ja kasvava raiemahu tõttu puhkenud konfliktis mängis võtmerolli avalikkuse järjest kasvav huvi ja osalus. Konflikti peamisteks osapoolteks on keskkonnaorganisatsioonid ja metsasektor. Riigimetsa Majandamise Keskusel (edaspidi: RMK) on konfliktis keskne roll, kuna meelt avaldatakse paljuski riigimetsas toimuvate tegevuste vastu. Konflikti rindejoon jookseb väärtushinnangute vahel, millest ühel pool väärtustatakse metsa kui elukeskkonda ja loodusväärtust, ja teisel pool tähtsustatakse metsa kui puiduressurssi ja Eesti majanduse tugisammast. Vastasseis metsakonfliktis on mitmetahuline ning selles osalevad riigiasutused, ettevõtted metsa- ja puidutööstuse ja ka teistest sektoritest, kultuuriinimesed, vabaühendused ja teadusasutused.

Metsakonflikti puhkemise pretsedent ja kestus (konflikt jätkus uurimistöö kirjutamise ajal) viitavad sellele, et ühiskondlik rahulolematus ei ole põhjendatav üksiku möödalaskmisega metsapoliitikas, vaid selle pikaajalise suunaga, mis põhjustas arvukalt väiksemaid konflikte erinevatel tasanditel ja eluvaldkondades (Kiisel jt, 2018). Aja jooksul kuhjunud rahulolematus lõi plahvatusohtliku situatsiooni ja sobivate asjaolude kokkusattumisel puhkes kogu ühiskonda raputav vastasseis metsaga seotud erinevate väärtushinnangute vahel. Konflikt tõi avalikkuse ette põhimõttelised erimeelsused metsa majandamise küsimuses, millele otsiti lahendusi meediadebattides ja riikliku metsanduse arengukava koostamise käigus.

Käimasolev metsakonflikt ei jää tõenäoliselt viimaseks omataoliseks. Inimeste keskkonnateadlikkus ei arene lineaarselt, see toimub lainete või pursetena, inimeste mobiliseerumise kaudu tekkinud uute koostöövormide toel. Eestis järsult kasvanud keskkonnateadlikkuse näideteks võib tuua soode sõja 1960ndatel (Kukk, 2010) ja fosforiidisõja 1980ndatel (Lauristin, 1988a; Lauristin, 1988b). Igal konfliktil on oma tekkepõhjus, osapooled, dünaamika ja võimalikud lahendused. Neid mõistes on võimalik leida viise, kuidas vähendada konfliktiga kaasnevat kahju ja suunata paremini selle uuenduslikku mõju. Nimelt võib konflikti dünaamika viia ka olukorrani, kus lahenduse ja koostööni ei jõutagi, vaid lammutatakse vastastikune usaldus sellisel määral, et lahenduste otsimine ei ole enam võimalik (Glasl, 2009; Thomas, 1976). Seetõttu on edasiviiv otsida tasakaalu konflikti eskaleerimise ja ühisosa otsimise vahel. Metsandussüsteemi reageerimine metsakonfliktis näitab, et süsteem oli suletud,

mis viitab vajadusele õppida protestidega tõstatatud murede tõlkimist oma tööprotsessidesse, kaasates osapooli lahenduste otsimisel sisuliselt (Lõhmus, 2017).

RMK, sarnaselt teistele metsasektori osapooltele, ei teadvustanud piisavalt metsakonflikti puhkemiseni viinud asjaolusid ja osapoolte ootuseid. Selline teadmine vähendaks olukordade konfliktsust ja võimaldaks vastasseisu eskaleerimise protsessis sobival hetkel keskenduda ühisele lahenduste leidmisele ning tooks kaasa osapooltele vastuvõetavamad otsustusprotsessid ja metsandussüsteemi suurema kooskõla ühiskondlike ootustega. RMK-l on selliste olukordade lahendamisel kaalu, ühelt poolt majandatava metsamaa ulatuse tõttu, sest ligi pool Eesti metsadest on asutuse majandada (Keskkonnaagentuur, 2023) ja teisalt seetõttu, et RMK-l on õigusaktidega etteantud piirides valikuvabadus oma tegevuste ruumilisel planeerimisel ja elluviimisel, mh osapoolte huvide ja ootuste kaalumisel ja arvestamisel. Näiteks kui Kliimaministeerium (endise nimega Keskkonnaministeerium) seab piirid RMK uuendusraiete lubatud pindalale, siis majandamisotsuste langetamisel on RMK-l voli valida õigusaktidega etteantud „tööriistade“ hulgast konkreetsesse asukohta ja konteksti sobiv majandamisviis ning otsustada, millises asukohas raiet tehakse.

Magistritöö eesmärk on selgitada, millist rolli mängis keskkonnaliikumise mõjutustegevus RMK otsuste kujunemisel aastatel 2016-2022. Töös käsitletakse keskkonnaliikumist Eestimaa Looduse Fondi (edaspidi: ELF), mis on valitsusväline keskkonnaorganisatsioon ja sotsiaalse liikumise Eesti Metsa Abiks (edaspidi: EMA) näitel. Magistritöö peamine uurimisküsimus on „Kui edukas oli keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja kuidas RMK sellele reageeris?“. Lisaks esitatakse kaks toetavat uurimisküsimust: „Milliseid strateegiaid on keskkonnaliikumine kasutanud, et mõjutada RMK otsuseid metsamajandamise küsimustes?“, ja „Kuidas muuta RMK otsustusprotsesse, et need oleksid läbipaistvamad ja osapoolte kaasamine oleks tulemuslikum?“.

Magistritöö teoreetilise raamistiku alusel seatakse empiirilistele tulemustele kolm ootust: 1) Keskkonnaliikumine varieeris mõjutustegevust konflikti käigus sõltuvalt rakendatud võtete tulemuslikkusest RMK suhtes, rakendades kogu mõjutustegevuse repertuaari ja kohandades tegevust soovitud tulemuse tõhusamaks saavutamiseks (lähtutud autoritest nagu Tilly jt, 2003; Davies, 2019); 2) Keskkonnaliikumise mõjutustegevus on tulemuslik vaid teiste toetavate või survestavate tegurite olemasolul (vastavalt Kingdon, 1995; Geels ja Schot, 2007; Hysing ja Olsson, 2008); 3) Keskkonnaliikumine on oma tegevusega mõjutanud RMK-d tegema metsamajandamist vähendavaid otsuseid, mida keskkonnaliikumise surveta ei oleks tehtud,

sest organisatsioonid ei langeta otsuseid isolatsioonis oma tegutsemiskeskkonnast (Van Assche jt, 2013; Ebrahim ja Rangan, 2014).

Euroopa Liidu kontekstis on uurimistöö oluline, kuna Euroopa Komisjoni Roheleppe algatus tõstis keskkonnapoliitika liidu poliitikategemise keskmesse (European Parliament, i.a). Euroopa Liidu eesmärgiks on saavutada läbipaistvad ja kaasavad otsused ning asutustel on kohustus pidada dialoogi kodanike ja esindusühendustega (Lissaboni Leping, artikkel 8b). Metsaga seotud ühiskondlike ootuste adresseerimine on osa läbipaistvamate ja kaasavamate keskkonnaotsuste kujundamisest.

Uurimistöö tehti kvalitatiivse juhtumiuuringuna. RMK peamised otsustuskohad tuvastati avalike meedia- ja internetiallikate põhjal ja need jagati kolmeks põhiteemaks: elurikkus, sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused ja majandamissurve metsadele. Avalike andmeallikate põhjal kirjeldati keskkonnaliikumise nähtavad mõjutustegevused ja samal ajal sarnastel teemadel langetatud RMK otsused ning RMK tegevuses aset leidnud muutused, mis kaardistati RMK dokumentide (strateegiad, poliitikad, juhendid jt) põhjal. Keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja RMK otsustuskohad visualiseeriti ajajoonel ning leiti nende vahelised esmased seosed, mida täpsustati uurimistöö intervjuude ja otsustusprotsessidega seotud dokumentide analüüsi käigus.

See uurimistöö keskendub keskkonnakonfliktidele, avades varasemates töödes vähem käsitletud konfliktitüüpi - suure kestuse ja ulatusega konfliktid, millega kaasneb suurte sotsiaalsete liikumiste teke. Magistritöö tähtsus seisneb selles, et kirjeldatakse eripärase juhtumi näitel metsakonflikti kui keskkonnakonflikti alaliigi dünaamikat, selgitatakse osapoolte mõjutustegevust, selle toimemehhanismi ja eskaleerumist ning tuuakse välja seosed mõjutustegevuse ja aset leidnud muutuste vahel. Töö aitab mõista, millised olid metsakonflikti põhilised vaidluskohad seoses RMK-ga ning toob välja võimalused RMK otsustusprotsesside parendamiseks, et metsakonflikti de-eskaleerida ja tulevikus tekkida võivaid konflikte viljakamalt lahendada.

Magistritöö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis avatakse metsakonflikti tausta ja selgitatakse, milline oli RMK roll ja tegevus konflikti ajal. Teaduskirjanduse põhjal antakse ülevaade konflikti lahendamiseks vajalike muutuste erinevatest teoreetilistest käsitlustest ja muutuse toimimise mehhanismidest, organisatsioonide mõjutustegevuse repertuaarist ja strateegiatest ja sellest, kuidas mõjutustegevuse tulemusi hinnata. Teises peatükis selgitatakse,

millist uurimismeetodit ning andmeid magistritöö koostamisel kasutati ja kuidas viidi läbi andmeanalüüs. Kolmandas peatükis esitatakse uurimistöö tulemused, sh metsakonfliktis esile kerkinud peamised RMK-ga seotud otsustuskohad, keskkonnaliikumise mõjutustegevuse strateegiad, mõjutustegevuse roll RMK otsustes ja mõjutustegevuse tulemusena aset leidnud muutused. Neljandas peatükis esitatakse võimalused RMK otsustusprotsesside edendamiseks ja viiendas peatükis on välja toodud uurimistööst tehtud järeldused.

Magistritöös on autor andmete visualiseerimiseks ja seoste ning järelduste paremaks esiletoomiseks teinud mitmeid jooniseid. Kõik joonised, milles on kasutatud teiste autorite järeldusi, on töös vastavalt viidatud. Ülejäänud joonised on autori koostatud.

Soovin tänada magistritöö juhendamise eest Maie Kiiselit, kelle toetus ja väärtuslikud nõuanded aitasid tööd paremaks teha. Siiras tänu RMK, ELF-i ja EMA esindajatele intervjuude eest, ilma milleta magistritööd ei oleks olnud võimalik läbi viia. Eriline tänu kuulub minu toetavale perekonnale, kes pidi kahe aasta vältel leppima sellega, et magistriõpingud ja lõputöö kirjutamine sisustasid ära põhitööst üle jääva aja.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED EELDUSED

Selles peatükis antakse ülevaade metsakonfliktist ja RMK rollist selles, selgitatakse konfliktide lahendamise teoreetilisi võimalusi pöördeliste ja inkrementaalsete muutuste kaudu ning antakse ülevaade muutuste toimimise mehhanismidest. Kirjanduse põhjal tuuakse välja sotsiaalse liikumise ja valitsusvälise keskkonnaorganisatsiooni tüüpilised mõjutustegevused, nende strateegiad ja selgitatakse, kuidas hinnata mõjutustegevuse tulemusi.

Metsakonflikti mõistetakse käesolevas töös kui keskkonnakonflikti alateemat. Metsakonflikte iseloomustab nende defineerimiseks kasutatud mõistete paljusus. Konflikt võib tähistada väga erinevaid olukordi, mis varieeruvad avalikust ja vägivaldsest vastasseisust kuni märkamatute sammudeni, mis leiavad aset rutiinsete tegevuste osana (Eckerberg ja Sandström, 2013, lk 4-5). Hoolimata konfliktide negatiivsetest mõjudest, toimivad need sotsiaalsete muutuste kandjatena, aidates kaasa suhete tervendamisele, demokraatlikele protsessidele ja otsuste kvaliteedi parandamisele (Sandström jt, 2013, lk 123).

Suur osa varasematest metsakonfliktidele pühendatud uurimistöödest keskenduvad arengumaadele (Eckerberg ja Sandström, 2013; Gritten jt, 2013) ja need käsitlevad metsanduskonflikte peamiselt kolme vastasmõjulise dimensiooni kaudu – metsa olemus (metsaelupaigad), protseduurid (poliitiline dimensioon) ja suhted (kultuuridimensioon). Konfliktide koondumist arengumaadesse, kus metsa valitsemise institutsioonid pole Eestiga võrreldavad, näitab ka Globaalse Keskkonnaõigluse Atlas (ingl k Global Atlas of Environmental Justice) (Joonis 1). Nousiaineni ja Mola-Yudego (2022) värskem ülevaade näitab, et metsakonfliktid on levinud ka Euroopas, kuid nii Nousiaineni ja Mola-Yudego (2022) kui ka varasemate uurimistööde puuduseks võib pidada, et kaks tähtsat dimensiooni selle uurimistöö juhtumi vaates - konflikti kestus ja ulatus ühiskondliku elu teistesse mitmekesistesse sfääridesse, ei leia käsitlemist.

Lähinaabrite hulgast võib tuua paralleele Soomega, kus riigimetsade majandamise ja kaitsealade haldamise ülesanded on ühendatud ühte asutusse ja nende eest vastutab Metsähallitus. Metsähallitus on pidanud lahendama olukordi, kus metsamajandamise ja looduskasutusega seotud vastandlikud huvid on tekitanud konflikte, milles osalesid nii keskkonnaorganisatsioonid kui sotsiaalsed liikumised (Sarkki ja Heikkinen, 2010). Eestiga võrreldes on erinev Soome konfliktide ulatus – sealsed konfliktid ei olnud üleriigilised ega hõlmanud ühiskonna väga paljusid erinevaid tahke, need on enamasti kohaliku ulatusega

(asudes peamiselt Põhja-Soomes) ning erimeelsused on kas looduskaitselised (vana metsa kaitse), või puudutavad maakasutust (põlisrahvaste põhjapõtrade karjatamine või loodusturism, mille võimalusi metsaraie ahendab) (Sarkki ja Heikkinen, 2010).

Joonis 1 Biomassi ja maakasutuse konfliktid (metsandus, põllumajandus, kalandus ja karjakasvatus) (Allikas: Global Atlas of Environmental Justice, i.a.)

Käesolev uurimistöö toob juurde käsitlused, mis aitavad mõista ühiskonda raputava pöördelise konflikti ja kaasneva muutuse fenomeni (Geels, 2002; Geels ja Schot, 2007; Kanger jt 2020), selle ulatuse arvukatesse ühiskonna kontekstidesse poliitika kõrval (Geels ja Schot, 2007; Van Assche jt, 2013) ja sotsiaalse liikumise fenomeni tekke (Tilly jt, 2019). Magistritöö ei hõlma kogu Eesti metsakonflikti, vaid ainult osa sellest, keskendudes uuele kasvavale teemale – sotsiaalsete liikumiste esile kerkimisel tekkivate konfliktide mõjule ärihuvidega riigiettevõtte otsustele (RMK tasemel) senistele uurimistöödele omase poliitikafookuse asemel. Selle töö teoreetilised lähtekohad osutavad, et ühiskondlike probleemide lahendamisel mängib poliitika kõrval samaväärset rolli ka turg, kultuur ja tehnoloogia jt tegurid.

1.1 Metsakonflikti juhtum ja RMK roll selles

2016. aastal puhkenud metsakonflikti iseloomustas suur ühiskondlik huvi ja osalus, mida toitis mure Eesti metsade ja laiemalt kogu keskkonna pärast. Metsakonflikti läbiv joon oli protest metsandussüsteemi vastu, mis protestijate hinnangul oli loodust, kultuuri ja kogukondi kahjustav. Kuigi konflikti üheks otseseks tekkepõhjuseks peetakse RMK algatusel teostunud

metsaseaduse muudatust, millega vähendati viljakate kuusikute raievanust (Vihma ja Toikka, 2021, lk 407), oli konflikti puhkemise ajendite ring märksa laiem. Konflikti tekkepõhjustes võib eristada trendid ja sündmused (ühiskondlik surve) ning metsandussüsteemi ettevalmistatuse neile reageerimiseks (Kiisel, 2018).

Metsakonflikti puhkemist mõjutasid *trendid*:

> "1) Kiired muutused metsakeskkonnas, mida inimesed on harjunud kasutama ja oma elukeskkonnaks pidama (uuendusraie maht); 2) Metsa vanuseline struktuur, küpse metsa suur osakaal; 3) Globaalne keskkonnakriis ja eneseteadlike sotsiaalsete liikumiste areng; 4) Sotsiaalsed pinged teistes sfäärides - hirm tuttavliku elukorralduse kadumise ees" (Kiisel. 2018, lk 5),

ja *metsandussüsteemi seisund, suhted ühiskonnaga*:

> "1) Kogukondlikus kasutuses olnud metsade erastamine, ettearvamatu kohtlemine (kogukonnametsa kui nähtuse puudumine); 2) Tugisüsteem, mis aitaks metsakasutusega seotud erinevaid huvisid üksteisele lähendada, on nõrk, reaktiivne; 3) Metsanduse pikaajalised traditsioonid ja väljakujunenud meeskond, vähene ettevalmistatus koostööks teisitimõtlejatega" (Kiisel. 2018, lk 5).

Metsakonfliktis avaldus erinevate tegurite koosmõju, mis lumepallina kaasas erinevaid teemasid ja nendega seotud huvirühmi ning mida toitis ühiskondlik huvi. Negatiivsed trendid leidsid väljundi arvamusküsitlustes, pöördumistes ja protestiliikumistes, millele metsandussüsteem ei suutnud või ei osanud vastata sisuliste arutelude ja lahendusi pakkuvate poliitikamuutustega. Olukorda iseloomustas osapoolte vahelise avatud ja kaasava suhtluse puudumine, teineteist ei kuulatud ega proovitudki vastuvõetavaid lahendusi leida. Tajuti seda, et riik seab jätkuvalt esiplaanile majanduskaalutlused, eirates kaasnevaid kahjusid keskkonnale ega ole valmis arutlema alternatiivsete arengusuundade üle (Lõhmus, 2017). Wilderman (i.a.) leiab, et taolistes olukordades on oluline roll võtmeisikutel, kes trendide ja päästikute najal määravad ära, kas konflikt saab rahumeelse lahenduse või eskaleerub.

Metsaga seotud ühiskondliku arvamuse ja hoiakute kujunemisel mängis rolli metsade suurenev rekreatiivne kasutus[1] ja soojenevast kliimast tingitud pehmemad talved, mis sundisid

[1] Riigimetsa külastuste arv kasvas 2012-2022 1,6 miljonilt 2,96 miljonini (RMK, 2013; RMK, 2023)

metsamajandajaid, sh RMK-d, tegema raieid teede läheduses - üha rohkem inimesi käis looduses, nägi ja koges metsas toimuvaid muutusi vahetult, oma silmaga (Vihma ja Toikka, 2021, lk 407). Metsade suurenevat rekreatiivset kasutust on metsakonfliktide ühe põhjusena nimetanud ka Hellström ja Reunala (1995).

Juba eelmise Metsanduse Arengukava 2011-2020 (edaspidi: MAK2020) vastuvõtmise ajal oli oht metsasõja puhkemiseks (Jonuks jt, 2022) ja metsakaitsjad protestisid Toompeal selle vastu, et arengukava võimaldas raiuda metsa varasemast oluliselt suuremas mahus (Väli, 2015). Raiemahu kasvu toetas maaomandi konsolideerumine ja juriidiliste isikute omandis olevate erametsade majandamise kõrge intensiivsus, mis ületas füüsiliste isikute ja RMK vastavat näitajat ligi kahekordselt (Valgepea jt, 2019, lk 37). Vaatamata protestidele metsakonflikti MAK2020 kinnitamisel siiski ei puhkenud, kuid vastuolud jäid lahendamata ja see toetas konflikti puhkemist 2016. aastal.

Metsakonflikti märgiline sündmus oli Est-For Investi plaan ehitada Lõuna-Eestisse tselluloositehas, mis oleks valmimisel tarbinud suure osa Eestis varutavast paberipuidust. Plaanis nähti täiendavat raiesurvet Eesti metsadele, ohtu Emajõele ja Peipsi järvele ning tartlaste elukvaliteedile (Luiga ja Väli, 2017). Est-For Investi plaan käivitas ulatusliku protesti, milles osalesid nii Tartu linnavalitsus kui kodanikuliikumine (Tartu apell ja Eesti Metsa Abiks). Protest oli nii mõjus, et riik loobuski suure ühiskondliku surve tõttu eriplaneeringu menetlemisest ja soovitas investoritel tehas ehitada kuskile, kus see on kohalikule kogukonnale vastuvõetav (Jonuks jt, 2022; Lõuna-Eesti Postimees, 2018).

Konflikti võimendasid meedias levivad teated globaalsest elurikkuse kriisist ja kuuendast väljasuremislainest (Oidermaa, 2015; Viirand, 2017), kaitsealuste liikide halvast käekäigust - näiteks lendorava väljasuremist prognoositi aastaks 2020 (Käärt, 2015) ja metsalindude arvukuse kiirest kahanemisest, mida seostati metsaraietega (EOÜ, 2016). Avalikkuse ette toodi ka üha suurenev raiesurve kaitsealadel, mida võimaldas looduskaitseliste piirangute süsteemne leevendamine kaitsealadel (Kiis jt, 2021).

Eesti liitumine Pariisi rahvusvahelise kliimaleppega 2015. aastal tõi fookusesse metsade ja kliima omavahelised seosed. Esile kerkisid võimalikud vastuolud seniste metsanduspraktikate ja võetud rahvusvaheliste kohustuste vahel, mis protesti märgina sundis muuhulgas Eesti Keskkonnaühenduste Koda (edaspidi: EKO) astuma välja kliimapoliitika põhialuste ettevalmistamise protsessist. EKO leidis, et „Eesti kliimapoliitika sillutab teed

metsamajandamise intensiivistamisele Eestis, üritades nõnda kompenseerida tööstuse ja teiste saastajate CO_2 heidet“ (EKO, 2016).

Metsanduse Arengukava (MAK2030) koostamise protsessi võib pidada metsakonflikti kaotatud võimaluseks, sest pikaajalise riikliku strateegiana oleks just see dokument pidanud välja tooma konflikti juurpõhjused ning koostöise protsessina neile lahendused leidma, mida paraku ei juhtunud.

RMK tegevus metsakonflikti eel ja ajal

RMK tegevusele ja toimimisele on seatud üldised raamid õigusaktidega, millest RMK peab lähtuma. RMK metsakasutuse mahu (uuendusraiete pindala) määrab valdkonna eest vastutav minister (uuritaval perioodil keskkonnaminister). Oma tegevuse ruumilisel planeerimisel ning raieviiside ja intensiivsuse üle otsustamisel oli RMK-l vabadus valida, kas ja milliseid töid konkreetses kohas ellu viia, eeldusel et kavandatu oli kooskõlas kehtivate õigusaktidega. Üheks pingeallikaks RMK jaoks oli see, et ühiskondlik protest oli suunatud RMK tavapraktikate, ehk õiguspärase tegevuse vastu. RMK otsuste konteksti mõjutas ja kujundas ühelt poolt ühiskonna mõneti abstraktne mure metsade seisundi pärast ja metsandussüsteemi suutmatus neid muresid arvesse võtta, ning teiselt poolt poliitiline dünaamika ja võimusuhted, mis ühiskondlikke ootuseid piisavalt ei adresseerinud ning mille taustal kasvas huvipoolte vastastikune usaldamatus ning konfliktsus metsandusküsimustes (Lõhmus, 2017; Vihma ja Toikka, 2021).

Metsakonfliktile eelnenud perioodil astus RMK mitmeid samme looduskeskkonna paremaks hoidmiseks, osalt vajadusest täita säästva metsanduse sertifitseerimise standardi nõudeid (ELF, 2017; RMK, 2018) ja osalt ka omal algatusel. Sellised sammud olid näiteks raierahu pidamine kevadsuvisel perioodil, vääriselupaikadega (edaspidi: VEP) külgnevates metsades lageraiete piiramine, metsakuivenduse keskkonnamõju hindamine ja leevendamine, aga ka kaitsealuse lendorava elupaikade vaheliste ühendusteede kavandamine ja säilitamine metsamaastikul. Mitmete nimetatud sammude astumisel mängis rolli keskkonnaliikumine, kelle kriitikale tuginedes RMK-d auditeerinud säästva metsanduse audiitorfirmad RMK-le vastavad nõudmised esitasid. RMK säästva metsanduse sertifikaat töötas keskkonnaliikumise käes ühe mõjutusvahendina, millega oli teatud määral võimalik suunata RMK majandamispraktikaid. Ka metsakonflikti ajal langetas RMK otsuseid, mida keskkonnaliikumine temalt ootas, kuid nendest ei piisanud konflikti leevendamiseks.

RMK-le on alates 2017. aastast metsaseadusega (§ 43 lg 9) pandud kohustus kaasata kohalikke elanikke nende koduümbruse metsade majandamise planeerimisse, kuid seaduses ei ole määratud, millised on kohalike elanike õigused oma huvide eest seismisel. RMK tõlgendas seda kui kohustust teavitada kogukondi kavandatud metsamajanduslikest töödest, kuid ei olnud valmis olukorraks, kus kogukondadel on metsade majandamisest teistsugune nägemus või kui soovitakse, et raieid üldse ei tehta. Puudus ka ajalooline või tavaõiguslik süsteem kogukonna jaoks oluliste metsade majandamise suunamiseks, mis oleks asendanud varem kehtinud asulate ümbruse kaitsemetsade majandamise põhimõtteid (vt nt Kuhu on kadunud kaitsemetsad, i.a.). Selle tulemusena tekkis õiguslik vaakum, mille täitsid kogukondade ja sotsiaalsete liikumiste protestid RMK kavandatud metsamajandusliku tegevuse vastu (Avalik pöördumine kodumetsade kaitseks, 2022; Harju, 2021 jt).

Tähelepanu pälvis RMK metsakuivendussüsteemide rekonstrueerimise ja teedeehituse ulatus, mis looduses liikujatele ja keskkonnaliikumisele silma jäi. RMK eesmärk oli rekonstrueerida kõik olemasolevad metsakuivendussüsteemid ja teed, kus kehtivad regulatsioonid seda võimaldasid (RMK, 2011) ning rajada juurdepääsuteed maareformi käigus riigile jäänud ja RMK-le üle antud metsaga maaüksustele, mille majandamine oli majanduslikult mõttekas. Teede ehitamisel ja metsakuivendussüsteemide korrastamisel on negatiivne mõju nii veekogude veekvaliteedile kui kaitsealuste liikide ja elupaikade seisundile. Kehtivate keskkonnamõju hindamise reeglite alusel ei suudeta hinnata nende tööde kumulatiivset mõju ega välistada negatiivset mõju Natura aladele, mida näitab ka kohtupraktika (Kalev, 2022; Postimees, 2022). Konfliktikohaks kujunesid eelkõige kaitstavatel aladel ja nende naabruses tehtavad metsakuivendustööd, milles nähti ohtu looduskeskkonnale ja kaitstavatele liikidele (vt nt Kuresoo, 2019; Uibopuu, 2020).

Hoolimata sellest, et RMK ei ole poliitikakujundaja, mõjutab RMK oma majandamispraktikate valikutega kaasnevaid keskkonnamõjusid riigimetsas. RMK viib ellu majandamistegevust poolel Eesti metsamaast ja RMK metsamajandamise käekirjast sõltub kaasnevate sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamõjude ulatus. See selgitab, miks olukorras, kus keskkonnaliikumine ja ühiskond laiemalt ootavad muutuseid metsapoliitikas ja metsandussüsteem ei ole suutnud soovitud lahendusi pakkuda, oli ja on RMK oma hallatava loodusressursi ja majandamistegevuse tõttu mõjutustegevuse objekt.

Mõjutamine ei ole ühesuunaline. Ka RMK on omalt poolt rakendanud mõjutustegevusi ja viinud läbi kampaaniaid, et oma tegevusi selgitada, kuigi see ei ole alati andnud soovitud

tulemust. Näiteks RMK kliimakangelase kampaania 2021. aastal, millega üritati selgitada metsamajandamise positiivset kliimamõju, ei leidnud soovitud vastukaja ja seda peeti kriitikute poolt "totaalseks rohepesuks" (Pau, 2021) või "metsanduslikuks sürrealismiks" (Arro, 2021). RMK mainet toetab see, et Eesti elanikud kasutavad aktiivselt RMK pakutavaid looduses liikumise võimalusi. 97% inimestest on teadlikud RMK pakutavatest looduspuhkuse võimalustest ja teenustest (Turu-Uuringute AS, 2022) ning on nende võimalustega rahul (4,45 punkti 5-palli skaalal) (RMK, 2021). RMK suhteliselt kõrget usaldusväärsust võrreldes teiste keskkonnainstitutsioonidega näitas see, et 2018. aasta küsitluse põhjal usaldasid inimesed rohkem RMK-d kui näiteks Keskkonnaministeeriumi või Keskkonnaametit (Turu-Uuringute AS, 2018, lk 41).

1.2 Radikaalseks muutuseks võimaluste akna avamine

Metsakonfliktis väljendatud ootuste lahendamiseks on vaja muutuseid, mille iseloom võib olla järk-järguline (inkrementaalne) või pöördeline (radikaalne). Metsakonflikt on aastatega süvenenud ja laienenud sellisel määral, et selle lahendamiseks arvatavasti ei piisa inkrementaalsest muutusest ja vaja on pöördelist muutust. Lihtsustatult öeldes on inkrementaalne muutus „peenhäälestamine" ja pisimuudatuste rakendamine, mis „olemasolevat olukorda ekstrapoleerides" viivad soovitud muutuseni (Newman, 1998, lk 16). Inkrementaalne muutus on sageli avalikus sektoris eelistatud muutuste elluviimise viis, sest süsteem säilib oma senisel kujul, funktsionaalsuses ning olukorda kontrollides (Floyd, i.a.; Lindblom, 1959; Wildavsky, 1988).

Pöördeliste muutuste teostamiseks inkrementaalsed pisimuutused üldjuhul ei sobi (Rajagopalan ja Rasheed, 1995, lk 290). Radikaalne muutus on fundamentaalne, see hõlmab uusi strateegiaid, struktuure ja võimekusi ning on olemasolevast olukorrast kõrvalekalduv suund, mille käigus muutuvad ka rollid ja võimusuhted. Muutuste taganttõukajaks võib olla konkreetse ja piisava võimuga liidri tulevikuvisioon ja teadlikud otsused. Olukorras, kus poliitikud on vastamisi üha paisuva ühiskondliku kriitikaga, võib pöördelise muutuse põhjustada ülereageerimine, kuna poliitikategijad ei ole kindlad, milline võiks olla ühiskondlikult aktsepteeritav lahendus ja teevad seetõttu radikaalse otsuse (Rajagopalan ja Rasheed, 1995, lk 295).

Mitmed autorid toovad välja, et muutuste teostumine sõltub kindlatest tingimustest ja muutuse realiseerimiseks on vaja omamoodi „võimaluste akent" (Doeser ja Eidenfalk, 2013; Kingdon, 1995; Lesch ja McCambridge, 2021). Võimaluste akna avanemiseks on vaja, et täidetud oleksid

teatud eeltingimused, nagu teema olulisus (suur avalik huvi), koalitsioonide moodustamine (teemast huvitatud osapoolte ühine tegevus) ja vastuvõetava lahenduskäigu esilekerkimine (ootused võivad olla seinast seina, kuid lahendus peab osapooltele sobima) (Kingdon, 1995). Doeser ja Eidenfalk (2013, lk 392) rõhutavad, et võimaluste aken võib objektiivselt hinnates olla avatud, kuid selle kasutamiseks on vaja, et otsusetegijad seda endale teadvustaksid ja tahaksid muutust ellu viia. Võimaluste akna käsitluse puuduseks on, et see ei selgita täielikult selle uurimistöö olukorda, kus otsustamiseks soodsa olukorra või akna loomiseks tuli läbi teha konflikt, mis kujundas täiesti ümber otsustamise raamistiku.

Konflikti asjaosaliste seisukohad võivad ajas teiseneda ja vastuvõetamatuks peetud lahendused muutuvad mingil põhjusel sobivaks. Lahenduskäigu vastuvõetavust aitab mõista Overtoni poliitiliste võimaluste aken (Acuña, 2015; Bozhilova, 2021), mis kirjeldab ideede vastuvõetavust ja selle muutust sõltuvalt väliskeskkonnast ja surveteguritest. Kõikide võimalike poliitikavalikute seas, mis varieeruvad skaalal mõeldamatust eelistatuni, asuvad Overtoni poliitiliste võimaluste aknas need poliitikavalikud, mida peetakse mõistlikuks või populaarseks (Joonis 2).

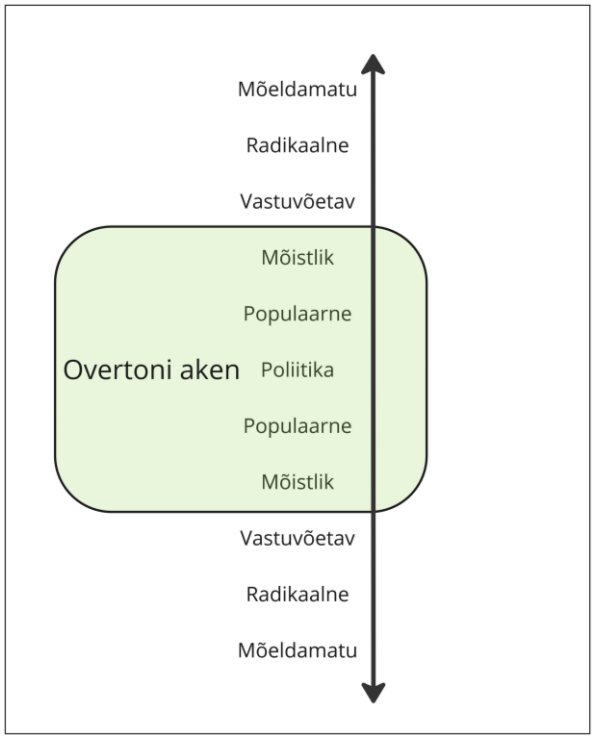

Joonis 2. Overtoni aken Acuña (2015) ja Mackinac Center for Public Policy (i.a) põhjal

Avaliku sektori asutused teevad poliitikaotsuseid enamasti Overtoni akna keskosas, eelistades populaarseid ja mõistlikuks peetud otsuseid ning skaala servale jäävad valikud, mida peetakse

mõeldamatuks või radikaalseks (Acuña, 2015, lk 296). Poliitikamuutuste (või nende vastu võitlemise) võtmeteguriteks on väärtussüsteemid, ehk mida peetakse päriselt oluliseks, samuti tehniliste arutelude käigus toimuv poliitiline õppimisprotsess, kusjuures väärtushinnangud võivad ajas muutuda (Hagerman jt, 2010, lk 4) ja ühes sellega muutub ka poliitikavalikute vastuvõetavus, ehk Overtoni akna asukoht pakutud lahenduse suhtes.

Organisatsiooni väliskeskkonnast tulenevate suurte survete mõju muutusteks soodsate tingimuste loomisel on mõtestanud Geels ja Schot (Geels, 2002; Geels, 2005; Geels ja Schot, 2007). Nende käsitluse järgi on metsakonflikti puhul peamisteks võimalusi loovateks interaktsioonitasanditeks metsandussüsteemi komponentide vahelised kooskõlad ja hõõrumised (kultuur, poliitika, metsatööstus jt) ja väline taustsüsteem (nn sotsiaaltehniline maastik), mis väljendub pöördelise mõjuga sündmuste (nt tselluloositehase juhtum) ja pikaajaliste kommunikatiivsete survetena (näiteks ökoloogiline kriis). Metsandussüsteemi suhted ühiskonna teiste osistega ega kommunikatiivsed surved ei ole iseenesest võimaluste aknad, kuid nende surve all avanevad võimaluste aknad muutusteks mitmes suunas. Geels ja Schot (2007) käsitlus võimaldabki selgitada muutuste toimumise mehhanismi suure välise surve olukorras, kus probleemi lahenduseks varasemast otsustusarsenalist tuttavlikku kokkulepet välja ei joonistu.

Metsandussüsteem on stabiilne, jagatud ja ühtlustatud reeglite süsteem, millest juhindub süsteemi osaliste käitumine (Geels ja Schot, 2007, lk 399). Metsandussüsteemi toimimist ja püsimist toetavad sisseharjunud rutiinid (puidu kasutamine ehituses, energeetikas ja mööbli tootmises), väljakujunenud metsanduslikud tõekspidamised (lageraie on ainus efektiivne metsakasvatusvõte, mis võimaldab metsa kiiresti uuendada ja toota kvaliteetpuitu) ja sobivad materiaal-tehnoloogilised lahendused (efektiivsed metsaraiemasinad, kohalik puidutööstus). Selle olulised osad on ka inimeste käitumisharjumused ja suhe metsaga, näiteks metsaandide korjamine, looduses liikumine ja soov säilitada head elukeskkonda.

Süsteemi tavapärane muutus toimub olemasolevate reeglite raames (Kanger jt, 2020, lk 2) ja on enamasti inkrementaalne. Muutusi pärsib rajasõltuvus, ehk kalduvus võtta omaks süsteemi toimimist toetav tagasiside ja piirata alternatiivsete arengusuundadega seotud valikuvõimalusi, isegi kui need võiksid anda paremaid tulemusi (Mizobata ja Horie, 2019, lk 2), mille tulemusena süsteem on sageli lukustunud, laskmata sisse uusi ideid ja lahendusi. Sellises olukorras ei realiseeru uuenduslikud muutused osapoolte kokkulepete tulemusena, vaid võimaluste aknaid muutusteks manab esile rakenduv väline surve, mis tekib taustsüsteemis,

ehk maastiku tasandil (Geels ja Schot, 2007, lk 401) (Joonis 3). Välise surve tekitajaks võivad olla näiteks Euroopa Liidu keskkonnakaitse algatused ja globaalne kliimakriis, aga ka metsa kui nähtuse kultuurilise tähenduse muutumine ajas või sotsiaalsete liikumiste tegevus, mis seab metsandussüsteemi pinge alla ja survestab seda muutuma.

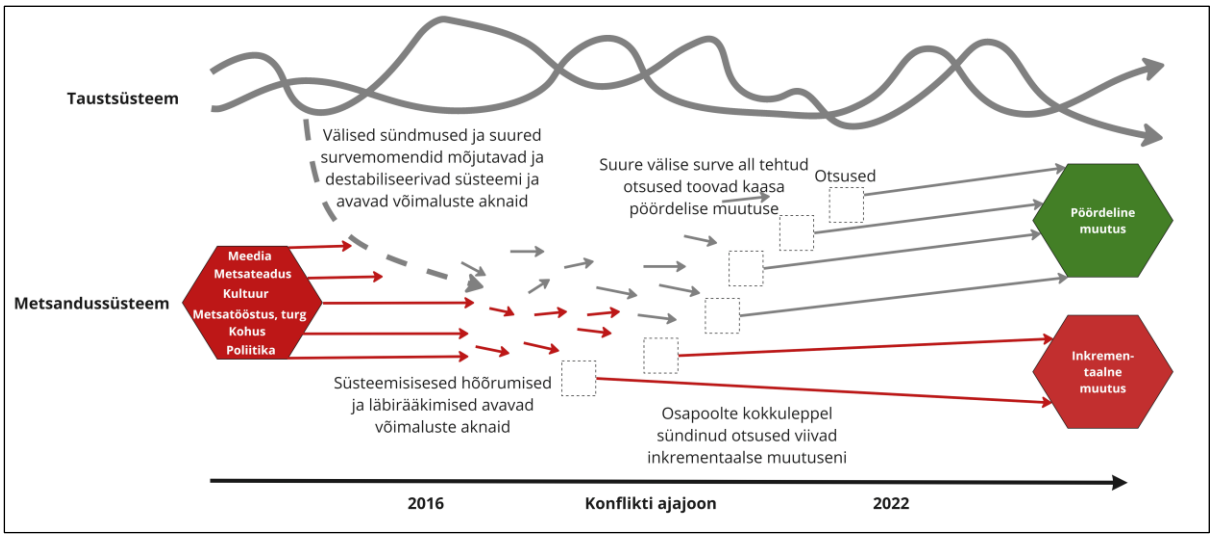

Joonis 3. Metsakonflikti muutuste dünaamika. Koostatud Geels ja Schot (2007, lk 401), Kingdoni (1995) ja Kanger jt (2020) põhjal

Survemomendid ei ole ühesuunalised, näiteks Nõukogude Liidu okupatsiooniperioodist pärandiks saadud küpsete metsade suur pindala on võimaldanud metsakonflikti eel ja ajal realiseerida suuri raiemahtusid. Sellele töötab vastu globaalne kliima- ja elurikkuse kriis, mida täiendab intensiivse metsamajandamise negatiivne mõju metsaliikidele ja kogukondadele, samuti inimeste kasvanud mure keskkonnaseisundi pärast. Maastiku tasandi surve loob võimaluste aknaid, mille ärakasutamist mõjutab valikuvõimaluste olemasolu ja pärsib või soodustab see, kas võimalikud valikud on osapooltele vastuvõetavad. Maastiku tasandi surve võib mõjutada süsteemi muutust omaks võtma ja ellu viima, muutes osapoolte arusaama vastuvõetavast lahenduskäigust.

Muutuse üks eeldus on süsteemi destabiliseerimine, mis lõhub olemasolevaid seoseid ja dogmasid ning teeb ruumi uutele algatustele. Destabiliseerimine võib olla regulatiivne, muutes täiendavate maksude või olemasoleva tehnoloogia keelustamisega seniste praktikate jätkamise kulukaks või keeruliseks (Kanger jt, 2020, lk 5). Süsteemi võib destabiliseerida ka mõjutustegevus ja erinevad sündmused. Näiteks tavapäraste tegevuste (RMK metsaraied ja taristu rajamine) massiline vaidlustamine kohtus ja sellega süsteemi haldusvõimekuse

ülekoormamine, või Eesti Vabariigi 100 sünnipäeva puhul toimunud presidendi vastuvõtul linastunud õudusfilmi sugemetega klipp inimesi taga ajavatest harvesteridest.

Selles töös kasutatud teoreetilise raamistiku alusel nähakse ette kolm muutuste teostumise võimalikku trajektoori: 1) Sobivate asjaolude joondumisel (asjast huvitatud osapooled lepivad sobivas lahenduskäigus kokku) avaneb võimaluste aken ja muutus leiab aset inkrementaalse protsessina (Kingdon, 1995); 2) Asjast huvitatud osapooled ei suuda esimese hooga muutuse elluviimiseks sobivas lahenduskäigus kokku leppida, kuid läbirääkimiste ajal toimub õppimisprotsess ja osapoolte seisukohad muutuvad, mille tulemusena varem vastuvõetamatuks peetud lahenduskäik muutub aja jooksul vastuvõetavaks ja muutus viiakse ellu inkrementaalse protsessina (Acuña, 2015; Bozhilova, 2021; Hysing ja Olsson, 2008); 3) Taustal kuhjuva välise surve tõttu leiavad metsandussüsteemis aset pöördelised muutused ja murrangud, mille tulemusena senise tõekspidamised purunevad ja süsteem suundub uuele kursile (Geels ja Schot, 2007; Kanger jt, 2020).

1.3 Konflikti osaliste mõjutustegevuse strateegiad

Oma eesmärkide saavutamiseks kasutavad organisatsioonid ja liikumised erinevaid mõjutustegevusi. Järgnevalt selgitatakse, millised on sotsiaalsete liikumiste, valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide ja riigiasutuste tüüpilised mõjutustegevused ja nende kasutamise strateegiad.

Sotsiaalne liikumine on oma olemuselt protestiliikumine, mida iseloomustab kolm elementi: 1) kollektiivsete nõudmiste esitamine võimudele, 2) laiaulatusliku repertuaari (miitingud, avaldused meedias, demonstratsioonid jm) kasutamine nõuete edastamiseks, ja 3) protesti põhjuse kaalukuse, esitajate ühtsuse, arvukuse ja pühendumuse avalik väljendamine (Tilly jt, 2019, lk 31). Sotsiaalne liikumine seega ei ole formaalne ühendus ega organisatsioon, see on pidevalt muutuv kogum inimesi, keda ühendab edastatav sõnum ja protest võimulolijate vastu.

Läbirääkimised ja kompromisside otsimine ei ole sotsiaalsete liikumiste tugev külg, nende tegutsemist hoiab üleval vastasseis režiimi tekitatud ebaõiglusele. Sotsiaalsete liikumiste nõudmiste eiramine pigem suurendab protestijate hulka, eskaleerib pingeid ja suurendab sotsiaalset polariseerumist (McAdam, Tarrow ja Tilly, 2001; Putnam, 2001; Tilly, 2003). Eesti kontekstis võib metsakonflikti käigus tekkinud sotsiaalseid liikumisi pidada märgiks eelseisvast metsanduse paradigma muutustest (Kiisel, 2021) ja sotsiaalsete liikumiste eiramine võib tähendada võimaluse käestlaskmist positiivsete muutuste elluviimiseks (Jasper, 2014).

Kirjanduse põhjal kuuluvad sotsiaalsete liikumiste mõjutustegevuse repertuaari kindla suunitlusega ühenduste ja koalitsioonide loomine, lobitöö ametnike ja poliitikute hulgas, avalike miitingute ja demonstratsioonide korraldamine, protestimarsid, petitsioonide esitamine ja pamflettide koostamine, avalduste tegemine massimeedias, identifitseerivate sümbolite postitamine või kandmine, ja teadlikult eristuvate loosungite kasutusele võtmine (Tilly, 1998, lk 460-470).

Valitsusväline keskkonnaorganisatsioon on kõige laiemas tähenduses mitteriiklik, mittetulunduslik, mittekriminaalne ja vägivallatu organisatsioon, olenemata selle suurusest või tegutsemisulatusest (kohalik, riiklik, regionaalne, rahvusvaheline) (Davies, 2019, lk 40-44), mida eristab teistest valitsusvälistest organisatsioonidest selle tegevuse eesmärk - keskkonnaseisundi säilitamine ja parandamine. Valitsusväliste organisatsioonide mõjutustegevuse repertuaari kuulub allkirjade kogumine langetatud otsuste tühistamiseks, pressiteated, inimeste mobiliseerimine, loomingulised protestimeeleavaldused, mõjutatud kogukondade toetamine, võrgustumine, normide loomine ja edendamine, riiklikest ja rahvusvahelistest kokkulepetest ja reeglitest kinnipidamise seire, rikkumiste hukkamõistmine ja koostöö inimõiguste eest seisvate ühendustega (Davies, 2019, lk 768).

Keskkonnaorganisatsioonidel ei ole ärisektoriga võrreldavaid läbirääkimiste ressursse, kuid nende trump on võime edastada olulist keskkonnateemalist teavet, osaleda kohalikes debattides neid ise algatades ja survestada vastaspooli negatiivse info avaldamisega ning ühiskondliku hukkamõistuga. Keskkonnaorganisatsioonid on edukad elanikkonna vähem aktiivsete liikmete kaasamisel, kelle toetus annab keskkonnaorganisatsioonide tegevusele sotsiaalse mandaadi. Keskkonnaorganisatsioonid, erinevalt ettevõtetest või riigiasutustest, ei pelga konflikti ja vastandumist, sest konflikt võimestab vabaühendusi, koondades neile ühiskonna ja meedia tähelepanu (Affolderbach, 2011, lk 183-186).

Keskkonnaorganisatsioonide kompromissivalmidus erineb teistest osapooltest, kuna keskkonnaorganisatsioonid seavad loodusväärtuste kaitse ja keskkonna seisundi läbirääkimistel esikohale. Mõjutustegevuse strateegia on paindlik ja dünaamiline – kui üks tegevus ei anna soovitud tulemust, siis moodustatakse ajutisi koalitsioone ja otsitakse liitlasi või eskaleeritakse tegevust, et süsteemi rohkem survestada. Globaalseid keskkonnaprobleeme seostatakse kohalike probleemidega ja võideldakse sõna otseses mõttes iga puu, loodusliku metsaoja või vana metsa fragmendi eest, kusjuures keskkonnaorganisatsioonide nõudmiste

ambitsioonikust ei piira vajadus tagada majanduslik jätkusuutlikkus, sest loodusväärtuste püsimist peetakse sageli majandustegevusega ühildamatuks (Affolderbach, 2011, lk 183-186).

Keskkonnaliikumine on oma suuremad eesmärgid selgelt sõnastanud. ELF-i (EKO) eesmärgiks on loodus- ja põlismetsade kaitse, metsakaitsealade moodustamise protsessi lõpuleviimine, metsa süsinikuvaru suurendamine, kliima- ja loodussõbralike raieviiside rakendamine (püsimetsandus), pesitsusrahu tagamine lindudele, metsakuivendussüsteemide mõjude parem hindamine ja võimalusel nende rekonstrueerimisest loobumine, samuti raiemahtude märgatav vähendamine (EKO, 2018; EKO, 2022; EKO 2022a; ELF, 2018).

EMA soovib lõpetada lageraied, vähendada oluliselt raiemahtu, tagada lindudele pesitsusrahu, kahekordistada rangelt kaitstavate metsade osakaalu ja tõsta raievanuseid (EMA, 2019; EMA, 2019a; EMA, 2021; EMA, 2022). Mõned radikaalsemad liikumised on sihiks seadnud ka majandamise lõpetamise riigimetsas ning selle tervikuna kaitse alla võtmise (PEM, 2023). Nende eesmärkide saavutamiseks kasutab keskkonnaliikumine kõiki mõjutustegevuse repertuaaris olevaid võtteid ja aktsepteerib ka osalisi muutuseid ja lahendusi, mis viivad eesmärgi saavutamisele lähemale. Saavutatud muutuste ja järeleandmiste valguses hinnatakse olukord ümber ja korrigeeritakse edasisi eesmärke ja tegevusi.

Riigiasutuste (sh RMK) reaktsiooni mõjutustegevusele suunavad formaalsed reeglid, rollisuhted ja õigusraamistik (Geels ja Schot, 2007, lk 403). Organisatsioonide reaktsioonid surve avaldamisele varieeruvad, kuid Oliver (1991, lk 152) toob välja viis peamist reageerimisstrateegiat: nõustumine, kompromissi otsimine, vältimine, trotsimine ja manipuleerimine. Arvestades metsapoliitilise süsteemi reguleeritust ja võimutasandeid, võib mõjutustegevuse eesmärgiks olev pöördeline muutus olla väljaspool ühe riigiasutuse otsustustaset ja selle käsitlemiseks on vajalik laiapõhjalisem foorum või kõrgem poliitiline otsustustasand. Riigi tasandil on riiklik metsanduse arengukava peamine strateegiline instrument, millega metsanduses osapoolte vahel kompromisse otsitakse, kuid MAK2030 koostamise protsessis konsensust ei sündinud ja praeguse tulemusega ei ole rahul ei keskkonnaliikumine ega metsatööstus (Bioneer, 2022; EKO, 2022; EMA, 2022; Laane, 2023 jt).

Riigiasutuste jaoks on oluline, et muutuste elluviimiseks vajalikud otsused oleksid peamistele osapooltele vastuvõetavad (Acuña, 2015, lk 296). Keskkonnaliikumise soovitud raiemahtude märkimisväärne vähendamine, lageraietest loobumine, täiendavate ajaliste piirangute

kehtestamine metsamajandamisele asusid metsandussüsteemi jaoks Overtoni aknast väljaspool, neid peeti mõeldamatuks.

Metsatööstus soovib eelkõige stabiilsust, nähes metsakonflikti lahendusena majandatava ja kaitsealuse metsa proportsiooni kindlaksmääramist, seniste kaitsealade pindala ja majandamispiirangute vähendamist ning ulatuslike ja ootamatute metsamajandamise piirangute vältimist (EMPL, i.a.). Olukorda, kus korraga on tõstatatud erinevaid ja kohati vastandlikke metsadega seotud eesmärke ning aset leiab vastandlike eesmärkide saavutamisele suunatud mõjutustegevus, iseloomustab evolutsioonilise valitsemise teooria (ingl k *evolutionary governance theory*) (Van Assche jt, 2013; lk 79).

Evolutsioonilise valitsemise teooria kohaselt on valitsemise kõik aspektid (osapooled, institutsioonid, organisatsioonid ja diskursused) evolutsiooni tulemus, mis toimivad pidevas vastasmõjus, kuid puudub jagatud arusaam tervikust (Van Assche jt, 2013, lk 29). Metsakonfliktis püüdlevad osapooled oma eesmärkide saavutamise poole, otsides selleks sobivaid ja tulemuslikke mõjutusvahendeid. Kui mingi strateegia annab soovitud tulemuse, siis kasutatakse seda senikaua, kuni see toimib. Mõjutustegevus toimub eri tasanditel ja vastastikuses mõjutustegevuses on hõlmatud metsapoliitilise süsteemi erinevad osad, mille tulemusena toimuvad muutused süsteemis on evolutsioonilised, vastamata täpselt ühegi konkreetse osapoole soovidele.

1.4 Mõjutustegevuse tulemuste hindamise teoreetilised käsitlused

Mõjutustegevuse tulemus avaldub erinevalt, sõltuvalt sellest, kas tegemist on inkrementaalsete ja reeglipäraste muutustega, või pöördeliste süsteemiraputustega. Inkrementaalsete muutuste puhul on tavapärane, et osapoolte vahel peetakse läbirääkimisi ja lepitakse soovitud tulemustes kokku. Mõjutustegevusena võib sel juhul käsitleda laua taha tulnud osapoolte ettepanekuid ja tulemusena senisest praktikast erinevate muudatuste sisseviimist, mis on jälgitavad kohtumiste protokollides või õigusaktide seletuskirjades. Muutuse mõju on võimalik hinnata ja mõõta – näiteks Natura metsaelupaikade kaitse alla võtmine riigimaal tähendab ökoloogiliselt kõrge kvaliteediga metsaosade seisundi säilimist, millega kaasneb kindla pindalaga metsaosa majandamisest kõrvale jäämine ja metsaraie mahu vähenemine.

Pöördeliste muutuste perioodil, nagu ka käimasoleva metsakonflikti puhul, on olukord teistsugune. Muutused, mida soovitakse esile kutsuda, on radikaalsed ja süsteemi tervikuna muutvad või lõhkuvad. Mõjutustegevuse tulemuslikkust saab sellisel juhul selgitada,

kirjeldades süsteemis toimunud muutusi (Geels ja Schot, 2007, lk 400), ehk teisisõnu, võrreldes seda, kuidas süsteem toimis varem ja kuidas see toimib praegu. Võimalus väljundeid (mõjutustegevus) tulemustega (muutused süsteemis) kokku panna pole aga nii lihtne kui inkrementaalse muutuse korral. Mõjutusteed võivad toimida teisiti, kaude – kas surve lisamisega või teiste kanalite (partnerid, strateegilised manöövrid jms) kaudu.

On mitu võimalust, kuidas muutunud seisund võib välja näha. Aset võib leida süsteemi suunamuutus, ümberkonfigureerimine, tehnoloogiline asendamine või ka süsteemi hülgamine ja uue süsteemi moodustumine (Geels ja Schot 2007, lk 406-413). Muutuste rakendamine võib nõuda aega, sest isegi kui suunamuutuse otsus on tehtud, ei ole võimalik üleöö välja töötada ja rakendada uusi tehnoloogiaid ja toimimisprotseduure. Näiteks püsimetsanduse laiem kasutusele võtmine eeldab paremaid teadmisi ja metsakasvatuslike rakendusuuringute läbiviimist, samuti väiksemaid ja kergemaid metsamasinaid ning regulatsioonide muutmist.

Süsteemi destabiliseerivaks väliseks surveks võib olla seniste normide, aluspõhimõtete ja mõõtmissüsteemide kahtluse alla seadmine. Näiteks Eesti riikliku metsastatistika selgrooks olevat statistilist metsainventuuri, selle tulemuste objektiivsust ja tõele vastavust on meedias korduvalt kahtluse alla seatud (Kreitsberg, 2017; Pärnapuu, 2021). Koostatud on Eesti metsa olemit kirjeldav metsade alternatiivne hindamine (Maamets jt, 2023), mis ei kasuta andmete allikana riikliku statistilise metsainventuuri tulemusi. Sellised süsteemiraputused võivad teatud juhtudel tuua kaasa õppimisprotsessi (Hysing ja Olsson, 2008, lk 733) ja otsustajate seisukohtade teisenemise, avades võimaluste aknaid ja muutes varem mõeldamatuks peetud lahendused osapooltele sobivamaks. Seeläbi võib pöördeliselt alanud radikaalne muutus aja jooksul üle minna inkrementaalseks protsessiks.

Mõjutustegevuse tulemuslikkust saab hinnata koostöö kaudu nii inkrementaalse kui radikaalse muutuse juhul (Ebrahim ja Rangan, 2014). Esimesel juhul vahetu koostööna, teisel juhul keerulisemate koostööahelatena (nn „harvesteri episood“ vabariigi aastapäeva kontserdil). Sarnaste huvidega organisatsioonid panevad ühiselt süsteemi surve alla, kasutades selleks kõiki repertuaaris leiduvaid vahendeid. Võimaluste akna avanemiseks vajalike eelduste olemasolul järgneb sellele inkrementaalse muutuse puhul läbirääkimiste ja koostööprotsess lahenduse leidmiseks (Affolderbach, 2011). Selliselt toimiti näiteks metsakonfliktis laane- ja salumetsade kaitsealade moodustamisega. Radikaalse muutuse puhul liituvad omavahel erinevate oskuste ja ressurssidega osapooled, kelle kompetentse kombineerivas koostöös erinevad süsteemi murendavad survemomendid luuakse.

Kas muutus leiab aset osapoolte koostöös või sünnib surve all, sõltub osapoolte võimupositsioonist ja senise suhtluse konstruktiivsusest (Affolderbach, 2011). Oluline on sealjuures, et sarnaste huvidega inimeste või koalitsioonide mõjutustegevus paneb süsteemi pinge alla, millele süsteem võib reageerida koostööd tehes, survet ignoreerides või rakendades omapoolseid mõjutustegevusi ja manipulatsioone (Oliver, 1991). Osapoolte vahelise konstruktiivse suhtlusprotsessi puudumisel jätkab keskkonnaliikumine süsteemi edasist survestamist, kuni saab selgeks, kas soovitud muutust on võimalik esile kutsuda mingil muul moel.

1.5. Teoreetilised ootused ja uurimisküsimused

Teoreetiliste käsitluste analüüsile tuginedes sõnastati ootused empiirilistele uurimistulemustele. Valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide ja sotsiaalsete liikumiste mõjutustegevuse strateegiate teoreetiliste käsitluste põhjal selgus, et keskkonnaliikumine kasutab oma eesmärkide saavutamiseks kõiki mõjutustegevuste arsenalis olevaid tööriistu ja varieerib nende kasutust sõltuvalt nende rakendamise tulemuslikkusest. Sellele tuginedes sõnastati ootus: 1) Keskkonnaliikumine varieeris mõjutustegevust konflikti käigus sõltuvalt rakendatud võtete tulemuslikkusest RMK suhtes, rakendades kogu mõjutustegevuse repertuaari ja kohandades tegevust soovitud tulemuse tõhusamaks saavutamiseks (lähtutud autoritest nagu Tilly jt, 2003; Davies, 2019);

Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse edukust mõjutavad mitmed tegurid. Teoreetilise käsitluse põhjal on sellisteks teguriteks kokkuleppeks sobivate eeltingimuste olemasolu, osapoolte seisukohtade muutumine ja lähenemine läbirääkimiste käigus, või tugev väline surve, mille tulemusena leiavad aset suuremad või väiksemad muutused. Sellest tulenevalt sõnastati ootus: 2) Keskkonnaliikumise mõjutustegevus on tulemuslik vaid teiste toetavate või survestavate tegurite olemasolul (vastavalt Kingdon, 1995; Geels ja Schot, 2007; Hysing ja Olsson, 2008);

Muutused on orgaaniline osa ühiskondlikest protsessidest ning need leiavad aset erinevatel põhjustel, olles mõjutatud asjaosaliste püüdlustest ja tegevustest. Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse edukuse mõistmiseks on vaja eristada otsused või muudatused, mis teostusid keskkonnaliikumise mõjutustegevuse tulemusena ning mida ilma keskkonnaliikumise surveta ei oleks tehtud. Sellest tuletati ootus: 3) Keskkonnaliikumine on oma tegevusega mõjutanud RMK-d tegema metsamajandamist vähendavaid otsuseid, mida keskkonnaliikumise surveta ei

oleks tehtud, sest organisatsioonid ei langeta otsuseid isolatsioonis oma tegutsemiskeskkonnast (Van Assche jt, 2013; Ebrahim ja Rangan, 2014).

Tuginedes teoreetilistele ootustele ja lähtudes uurimistöö eesmärgist on magistritöö peamine uurimisküsimus: „Kui edukas oli keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja kuidas RMK sellele reageeris?“. Tegemist on kahe küsimuse esitamisega ühes lauses, kuid sellega sooviti rõhutada seost keskkonnaliikumise mõjutustegevuse ja selle tulemusena langetatud RMK otsuste või muutunud praktikate vahel, et selgitada mõjutustegevuse edukust ja selle tulemusena aset leidnud muutuse iseloomu (pöördeline vs inkrementaalne) ja avaldumise mehhanismi vahel.

Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse strateegiate ja nende kohandamise väljaselgitamiseks esitati abistav uurimisküsimus: **„**Milliseid strateegiaid on keskkonnaliikumine kasutanud, et mõjutada RMK otsuseid metsamajandamise küsimustes?“. Uurimistöö empiiriliste tulemuste rakendusliku aspekti ja võimaluste väljatoomiseks, kuidas RMK saaks langetada ühiskonna ootustele paremini vastavaid metsamajanduslikke otsuseid, esitati ka teine abistav uurimisküsimus: „Kuidas muuta RMK otsustusprotsesse, et need oleksid läbipaistvamad ja osapoolte kaasamine oleks tulemuslikum?“.

2. METOODIKA

Keskkonnaliikumise roll RMK metsakonflikti vältel vastu võetud otsustes kujutab endast uurimisteemana unikaalset juhtumit, mida uuritakse süvitsi ja mille uurimiseks sobib kvalitatiivne juhtumiuuring (Yin, 2018, lk 33-34). Uurimistöö analüüsitasandiks on organisatsioonide (RMK, ELF, EMA) tegevus Eestis metsanduse vallas. Uurimistöö analüüsiühikud on keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja RMK metsamajandamisega seonduv otsus. Juhtumiuuringul on katseline, sondeeriv iseloom. See aitab mõista mõjutustegevusest ajendatud murranguliste muutuste esilekerkimist, neid kujundavaid praktikaid ja muutuste teostumise dünaamikat.

Oodatav tulemus on eelkõige tähtis tulevaste metsakonfliktide mõistmiseks ja tulemuslikumaks lahendamiseks Eestis, kuid uurimistöö empiirilised andmed ja järeldused võivad olla kasulikud ka teiste keskkonnakonfliktide, sh naaberriikides, toimunud või tulevikus aset leidvate konfliktide mõistmisel ja selgitamisel. Metsakonfliktiga sarnaseid näiteid ühiskondlikest murrangutest keskkonnaküsimustes (kaasatud inimeste arv, konflikti kestus ja ulatus, sotsiaalse liikumise teke) Eestis pärast fosforiidisõda esinenud ei ole. RMK rollis asutusi on Eestis vaid üks ning täpselt sarnastel alustel (isemajandav, riigieelarvesse tulu teeniv ja omatulust metsade looduskaitse- ja rekreatsioonifunktsioone rahastav) tegutsevaid riiklikke metsandusasutusi ei ole ka naaberriikides, kuigi riigimetsa majandavad ettevõtted või asutused on olemas enamikes Euroopa riikides. Juhtumiuuringu ajaraamiks valiti 2016-2022, sest vaadeldavasse ajavahemikku jääb metsakonflikti puhkemine (2016) ja kujunesid välja peamised RMK-ga seonduvad vaidlusteemad. 2022. aastal vahetus RMK juhatus, kellele oli suurel määral keskkonnaliikumise mõjutustegevus suunatud.

2.1. Juhtumiuuringu organisatsioonide valim

RMK on metsaseadusega riigimetsa majandamiseks moodustatud riigitulundusasutus, mis tegeleb nii majandustegevuse kui ka looduskaitsetööde ja külastuskorraldusega. Hallates ligi poolt Eesti metsamaast ja ligi kolmandikku maismaast, on RMK oluline metsa- ja laiemalt maakasutus- ning kliimapoliitika ja majandamispraktikate kujundaja, mistõttu mängib RMK metsakonfliktis kerkinud probleemide ja nende lahenduste analüüsimisel võtmerolli.

ELF on väärtuspõhine valitsusväline keskkonnaorganisatsioon, mis omab pikaajalist huvikaitse ja poliitikamõjutamise ning -kujundamise kogemust ja viib ellu mastaapseid looduskaitseprojekte. Lisaks teeb ELF koostööd teiste keskkonnaorganisatsioonide ja teadusasutustega ning tal oli kandev roll metsa- ja keskkonnateemade tõstatamisel

metsakonfliktis uuritaval ajavahemikul. ELF-i valimist juhtumiuuringusse toetab asjaolu, et seda peetakse üheks mõjukamaks keskkonnaorganisatsiooniks Eestis (Vihma ja Toikka, 2021, lk 410).

EMA esindab Eestis uudset sotsiaalset liikumist, mis tekkis ühiskondliku protesti toel ja omandas laiapõhjalise kandepinna 2016. aastal, mobiliseerides inimesi metsade kaitseks välja astuma ja korraldades avalikke protestimarsse ning meeleavaldusi. Metsakonfliktis kerkis esile ka teisi metsaga tegelevaid sotsiaalseid liikumisi, kuid esmatulijana mängis EMA metsasõja puhkemises võtmerolli ning metsanduse arengukava protsessis oli EMA keskkonnaorganisatsioonide hulgas mõjukuselt teisel kohal (Vihma ja Toikka, 2021, lk 410).

2.2 Uuringu disain

Uurimismeetodina kasutati kvalitatiivset analüüsi (Laherand, 2008, lk 289-292), mis hõlmas meedias ilmunud RMK-ga seotud artikleid, RMK dokumendiregistris olevaid keskkonnaliikumise pöördumisi ning nendest lähtuvate teemade ja otsustuskohtade mõtestamiseks läbi viidud poolstruktureeritud intervjuusid. Analüüsi esimese sammuna kaardistati peamised RMK-le suunatud ootused avalike meediaallikate põhjal. ELF-i ja EMA tegevus, tähenduslikud välised sündmused ja RMK otsused asetati ajajoonele ning loodi nende vahelised esmased (oletuslikud) seosed, tuginedes sündmuste temaatilisele sidususele ja ajalisele järgnevusele. Analüüsi esimese etapi tulemus visualiseeriti temaatiliste joonistena.

Analüüsi teises etapis viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud RMK, EMA ja ELF-i esindajatega, et saada infot keskkonnaliikumise mõjutustegevuse strateegiatest, selle edukusest osapoolte hinnangul ning selgitada osapoolte arvamusi võimalustest RMK otsustusprotsesside parendamiseks. Intervjuude käigus saadud tagasiside põhjal täpsustati keskkonnaliikumise mõjutustegevusi, väliseid sündmusi ja RMK otsuseid ning eristati kümme peamist RMK otsustusteemat.

Analüüsi kolmandas etapis dokumenteeriti otsustusteemadega seotud mõjutustegevus, välised sündmused, RMK otsused ja aset leidnud muutused ning visualiseeriti need täiendavate detailsete joonistena, mis on esitatud töö empiirilises osas. RMK otsuste ajendite selgitamisel tugineti erinevatele andmeallikatele, mida täiendas autori vahetu kogemus ja osalemine uuritaval perioodil RMK poolt langetatud otsustes.

Analüüsi neljandas etapis selgitati keskkonnaliikumise mõjutustegevuse tulemusi, seostades keskkonnaliikumise tegevuse RMK otsuste ja aset leidnud muutustega ning kirjeldades mõjutustegevuse avaldumise mehhanismi. Mõjutustegevuse tulemusena aset leidnud muutuste jälgimiseks võrreldi uurimistöös väljundeid (keskkonnaliikumise pressiteated, kirjad ja pöördumised) ja vahetuid tulemusi (pöördumistele järgnenud RMK protokollilised otsused või avaldused), mille puhul võis avalduda ka püsiv muutus (RMK otsuse tagajärg, rakendatud uuendus või püsiv muutus RMK praktikates/käitumises) (Ebrahim ja Rangan, 2014, lk 121). Uuringu disain on esitatud Joonisel 4.

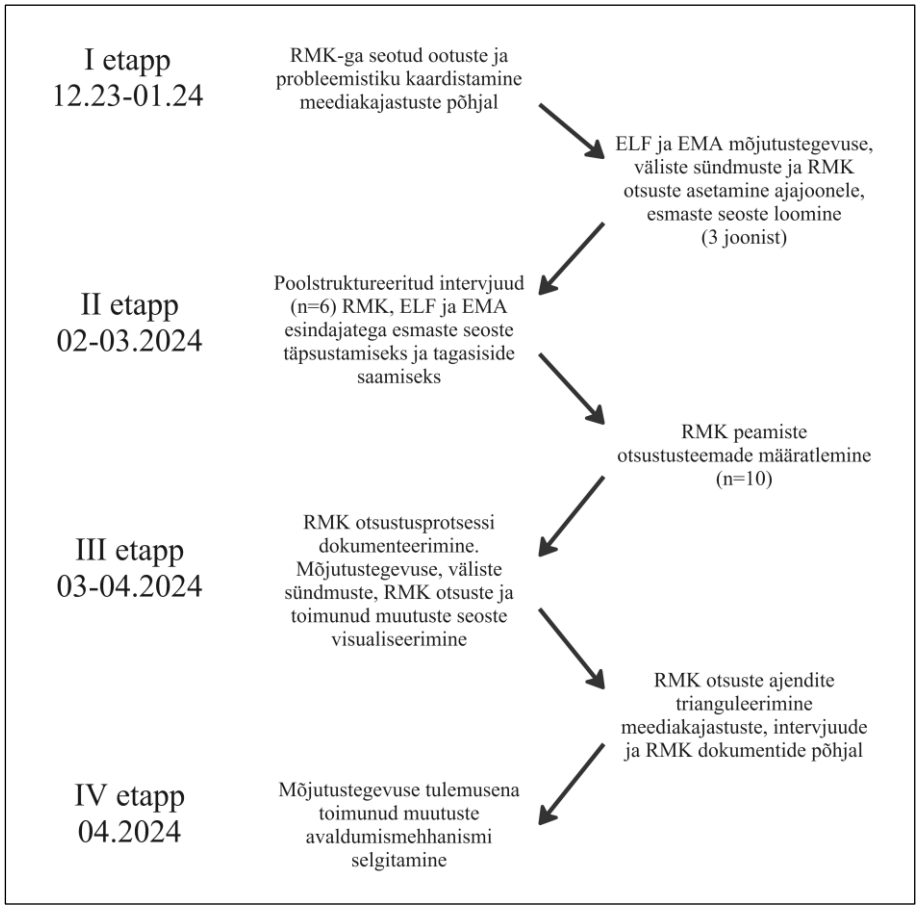

Joonis 4. Uuringu disain

Analüüsil toetuti töös püstitatud teoreetilistele ootustele ja keskkonnaliikumise tegevuste ning RMK otsuste või muutunud praktikate vaheliste seoste kindlakstegemisel kasutati triangulatsiooni (Laherand, 2008, lk 348-349), ehk erinevatele allikatele (meediakajastused, intervjuud, RMK dokumendid) tuginemise põhimõtet. Kui keskkonnaliikumise poolt meedias või RMK-le saadetud pöördumises väljendatud ootusele järgnes RMK-lt liikumise ootusega kooskõlas olev otsus või RMK praktikate muutus, siis selgitati dokumendianalüüsi ja

intervjuude põhjal välja, kuidas selle tulemuseni jõuti ja hinnati, milline oli selles keskkonnaliikumise roll.

2.3 Andmekogumise ja -analüüsi protsess

Uurimistöö jaoks koguti andmeid peamiselt avalikest allikatest. Keskkonnaliikumise RMK-suunalise tegevuse kaardistamiseks tehti päring Postimehe ja Delfi portaalis ajavahemikul 01.01.2016 kuni 31.12.2022 ilmunud meediakajastustest, kasutades otsisõna „RMK“. Meediakajastuste allikatena valiti kaks Eesti suurimat meediaportaali, kuna Postimees on uuritaval ajavahemikul RMK ja metsamajandamisega seotud uudiseid kajastanud väga aktiivselt ja Delfi konkureeriva portaalina on kajastanud ka alternatiivseid vaatenurki metsandusküsimustes, millega on tagatud meediakajastuste piisav arv ja teemade ning käsitluste mitmekülgne kajastus. Eesti Rahvusringhääling on RMK ja metsandusega seotud teemasid käsitlenud märgatavalt vähem ning seetõttu tugineti uurimistöös eelnimetatud portaalides avaldatud artiklitele.

Leitud meediakajastustest jäeti uurimistöö valimisse artiklid, milles sisaldub ELF-i või EMA poolt sõnastatud konkreetne metsamajandamist puudutav ootus või kriitika RMK-le ning mida avati artiklis vähemalt kahe tekstilõiguna. Nendele tingimustele vastavaid artikleid jäi valimisse 36 (Lisa 1). Artiklid grupeeriti peamiste teemade kaupa, milleks olid: elurikkus, sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused ja majandussurve metsadele (Tabel 1).

ELF-i metsablogist (ELF, i.a.) ja EMA veebilehelt (EMA, i.a.) otsiti samal ajavahemikul avaldatud RMK-d käsitlevaid postitusi, mida leiti vastavalt 38 ja 53 (Lisa 2 ja 3). RMK avalikust dokumendiregistrist (RMK, i.a.) otsiti ELF-i ja EMA saadetud pöördumisi samal ajavahemikul, mida leiti 22 (Lisa 4). RMK reaktsiooni keskkonnaliikumise pöördumistele analüüsiti RMK avalikust dokumendiregistrist leitud vastuste (20) põhjal, millest seitse pärinevad mõnest teisest ametiasutusest ning kaks pöördumist on jäänud vastuseta.

Meedias avaldatud artiklite, ELF-i ja EMA veebipostituste ning RMK-le saadetud pöördumiste põhjal määratleti peamised metsamajandamisega seotud probleemid, mille lahendamiseks RMK-le survet avaldati. RMK otsustusprotsesside ja keskkonnaliikumise mõjutustegevuse vaheliste seoste ning võimalike muutuste leidmiseks analüüsiti uuritaval perioodil RMK poolt tehtud otsuseid, strateegiaid, tegevuskavasid, FSC auditite aruandeid, töökoosolekute protokolle, memosid ja juhendeid, sh RMK sisedokumente, mida on lubatud käesolevas uurimistöös kasutada.

Tabel 1. Meediaartiklite jaotus teema, väljaande ja aastate lõikes

Teema ja väljaanne	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Kokku
Elurikkus		2	2	4	8	2	18
Alkeemia Delfi				1			1
Eesti Päevaleht Delfi					1		1
Ekspress Delfi			1	1		1	3
Forte Delfi					1		1
Maaleht Delfi				1			1
Postimees		2	1	1	5	1	10
Postimees: BNS					1		1
Majandussurve	1	1		1	1		4
Eesti Päevaleht Delfi		1					1
Maaleht Delfi	1						1
Postimees				1	1		2
Sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused		3		7	3	1	14
Delfi				1	1		2
Maaleht Delfi		2		1			3
Postimees				5	2	1	8
Postimees Maaelu		1					1
Kokku	1	6	2	12	12	3	36

Andmeanalüüsi esmased tulemused on esitatud graafiliselt kolmel joonisel (Lisad 5, 6 ja 7), mis käsitlevad keskkonnaliikumise mõjutustegevust kolmel põhiteemal: elurikkus, sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused ning majandussurve metsadele.

Andmeanalüüsis tuvastatud keskkonnaliikumise mõjutustegevuste ja RMK otsuste vaheliste esmaste seoste selgitamiseks viidi ajavahemikul 22.02-12.03.2024 läbi intervjuud RMK, ELF-i ja EMA esindajatega, kes metsakonflikti kestel olid nende organisatsioonide otsustusprotsesside juures. RMK esindajatega viidi läbi kolm intervjuud – üks paarisintervjuu RMK juhtkonna kahe esindajaga ja kaks individuaalintervjuud keskastme juhtidega. ELF-i kahe esindajaga viidi läbi paarisintervjuu ja kahe EMA liikmega viidi läbi individuaalintervjuu. Kõik intervjuud viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu formaadis (Flick, 2006, lk 155-161), kestusega kuni kaks tundi. Intervjuu küsimuste ettevalmistamisel ja intervjuude läbiviimisel kasutati abivahendina andmeanalüüsi tulemusena valminud kolme joonist (Lisad 5, 6 ja 7) ning koostati intervjuu kava (Lisa 8).

Intervjuude salvestamiseks ja vestlusel saadud informatsiooni kasutamiseks uurimistöös võeti RMK, ELF-i ja EMA esindajatelt informeeritud nõusolek (vt näidis Lisa 9), millega nõustumist

kinnitasid intervjueeritavad oma allkirjaga enne intervjuud. Kõigile intervjueeritavatele lubati tagada nende isiku konfidentsiaalsus, välja arvatud juhul, kui intervjueeritav ise avaldab selgesõnaliselt soovi osaleda intervjuus ja uurimistöös oma nime all ning märgib selle omakäeliselt nõusoleku dokumendil. Mõlemad intervjueeritud EMA esindajad ja RMK juhtkonna liikmed, kes töötasid uuritaval ajavahemikul nimetatud organisatsioonides, avaldasid soovi osaleda intervjuudes ja saada uurimistöös tsiteeritud oma nime all.

Vestlused transkribeeriti, kasutades tekstitöötlusprogrammi MS Word. Kui intervjueeritav seda soovis, saadeti vestluse üleskirjutus enne selle analüüsimist kooskõlastamiseks. Helisalvestised kustutati pärast seda, kui intervjueeritud isikud andsid kooskõlastuse salvestise põhjal valminud transkriptsioonile. Intervjuude tekst loeti korduvalt läbi ning tekstilõigud kodeeriti, et tuua esile uurimisküsimustega seotud väited (Lisa 10). Viidi läbi transkribeeritud intervjuude kvalitatiivne sisuanalüüs, mille põhjal selgitati ja täpsustati RMK otsustuskohti, keskkonnaliikumise mõjutustegevust ja selle rolli RMK otsustusprotsessides. Arupidamise tulemusena magistritöö juhendajaga otsustati, et uurimistöö osana koostatud intervjuude transkriptsioone nende tundliku sisu tõttu täismahus ei avalikustata. Autor hoiab transkriptsioone turvalises võrgukaustas ning võimaldab neid kasutada teadustöö eesmärgil pärast kahe aasta möödumist magistritöö valmimisest.

2.4. Uurimistöö piirangud

Uurimistööks valitud juhtumiuuringu spetsiifiline fookus kitsendab võimalusi uurimistulemusi üldistada teistele juhtumitele, kuna RMK sarnaseid asutusi Eestis rohkem ei ole. Siiski võib magistritöö anda kasulikku võrdlusmaterjali naaberriikide metsakonfliktide uurimisel. Andmeanalüüsis tuvastatud mõjutustegevuste ja RMK otsustusprotsesside vaheliste oletuslike seoste selgitamisel intervjuude käigus ei saa intervjueeritute ütluseid pidada enam nii objektiivseteks kui siis, kui intervjuud oleks tehtud konflikti eri etappidel, sest käsitletakse aastaid tagasi toimunud sündmuseid ning inimeste mälu on lühiajaline ja subjektiivne. Analüüsil suhtuti kriitiliselt intervjueeritute antud hinnangutesse mõjutustegevuse edukuse kohta – ootuspäraselt hindasid mõjutajad oma rolli suuremaks ja mõjutatavad väiksemaks.

Uurimistöö piiranguks tuleb lugeda ka andmete kodeerimise ja tõlgendamise võimalikku subjektiivsust, sest kodeerimist ja sisuanalüüsi viis läbi ainult üks inimene. Autori erialane taust ja pikaajaline töötamine RMK-s võis mõjutada uurimistöö läbiviimist ja analüüsi käigus tehtud järeldusi ning järelduste subjektiivsust ei ole võimalik täielikult välistada. Subjektiivsuse vähendamiseks kasutati analüüsi läbiviimisel ja järelduste tegemisel erinevaid avalikke

andmeallikaid (meediakajastus, veebiallikad, RMK dokumendiregister) ning võimalikke seoseid keskkonnaliikumise mõjutustegevuse ja RMK otsuste vahel võrreldi intervjuude käigus väljendatud seisukohtadega. Uurimistöö läbiviimiseks kasutada oleva piiratud ajavahemiku tõttu ei olnud RMK, ELF-i ja EMA esindajatega võimalik läbi viia kordusintervjuusid, mida poolstruktureeritud intervjuude puhul soovitatakse (Laherand, 2008, lk 193-194).

Metsakonflikt on kompleksne fenomen, kus osapooli oli rohkem kui ELF, EMA ja RMK. Magistritöö piiratud mahu tõttu ei uuritud käesolevas töös metsakonflikti teiste osapoolte ega mõjutustegevust vahendavate (nt turismisektori) asutuste mõjutustegevusi või reaktsioone, näiteks metsatööstuse tegevust konfliktis, mis oleks võimaldanud terviklikumalt käsitleda metsakonflikti osapoolte tegevusi ja selle mõju konflikti arengutele.

3. TULEMUSED

Käesolevas peatükis esitatakse meediakajastuste analüüsi tulemusena selgunud RMK peamised otsustuskohad metsakonfliktis, antakse ülevaade keskkonnaliikumise RMK-le suunatud mõjutustegevusest, selgitatakse selle rolli RMK otsustusprotsessides ja tuuakse välja mõjutustegevuse tulemusena aset leidnud muutuste avaldumise mehhanism.

3.1. RMK peamised otsustuskohad tulenevalt keskkonnaliikumise ootustest

Vaadeldaval ajaperioodil kerkis analüüsitud meediakajastuste, avalike pöördumiste ja RMK-le saadetud ettepanekute põhjal keskkonnaliikumise poolt tõstatatuna esile kümme RMK-d ja metsamajandamist puudutavat teemat, mis grupeeriti kolme kategooriasse: elurikkus (teemad, mis on suunatud metsa loodusväärtuste säilimisele), sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused (metsa kui elukeskkond, vaba aja veetmise koht ja religioossete väärtuste kandja) ning majandussurve metsadele (teemad, mis võivad tuua kaasa metsamajandamise intensiivistumise ja raiemahtude suurenemise).

3.1.1. Elurikkus

Kaitsealade moodustamise või laiendamise ettepanekud

Keskkonnaliikumine esitas metsakonflikti vältel mitmeid ettepanekuid uute kaitsealade moodustamiseks või olemasolevate laiendamiseks. Näiteks ELF-i Alutaguse rahvuspargi laiendamise ettepanek (ELF, 2020), Kurgja looduskaitseala moodustamise ettepanek (ELF, 2020a) ja Hiiumaa rahvuspargi moodustamise ettepanek (ELF, 2022), mis võeti menetlusse. Need ettepanekud tõid RMK jaoks kaasa majandamispiirangud aladel, kus kaitseala moodustamise või laiendamise ettepanekut kaaluma hakati. RMK üldjuhul ei osale kaitsealade moodustamises ega suuda seda mõjutada, mistõttu uurimistöös käsitletakse põhjalikumalt ainult erandlikku laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamise kaasust, kus RMK oli kaitseala planeerimisel eestvedajaks.

Vääriselupaikade inventeerimine RMK majandusmetsas

Keskkonnaliikumine survestas kogu metsakonflikti vältel RMK-d tegelema vääriselupaikade inventeerimise ja kaitsega ning algatas ka ise projektipõhise vääriselupaikade inventuuri riigimetsas (ELF, 2017; ELF, 2021). Et esmane vääriselupaikade inventuur viidi Eestis läbi 2000ndate alguses ja ekspertide hinnangul leiti toona üles vähem kui pooled vääriselupaikadest (Kohv, 2010) ja ka riiklikud strateegiadokumendid pidasid vääriselupaikade inventeerimist

oluliseks (MAK2010, 2002, lk 18; MAK2020 rakendusplaan, 2012, lk 3), oli keskkonnaliikumise eesmärgiks saavutada täiendava vääriselupaikade inventuuri läbiviimine riigimetsas.

Raied Natura aladel ja kaitsealuste liikide elupaikades

Keskkonnaliikumise hinnangul olid Eestis Natura aladel toimuvad raied vastuolus Euroopa Liidu loodusdirektiivi ja keskkonnamõju strateegilise hindamise nõuetega. Vastava kaebuse esitas ELF koos EKO-ga Euroopa Komisjonile 2019. aastal, mille tulemusena komisjon algatas juunis 2021 Eesti suhtes rikkumismenetluse (ELF, 2021). Kuni rikkumismenetluse algatamiseni oli Eesti siseriiklike õigusaktidega kooskõlas olev majandamistegevus Natura aladel ja loodusdirektiivis nimetatud kaitsealuste liikide elupaikades tavapraktika ning riigiasutuste jaoks oli see ootamatu, kui selgus, et alates Euroopa Liiduga liitumisest kehtinud Eesti õigusaktid ja majandamispraktikad võivad olla vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

RMK metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõju

RMK on ainus metsamajandaja Eestis, kes on pikaajaliselt ja süsteemselt rekonstrueerinud metsakuivendussüsteeme ja metsateid. RMK ehitas ja rekonstrueeris ajavahemikus 2017-2021 keskmiselt 300 km metsateid aastas ning rekonstrueeris või uuendas keskmiselt 21 000 ha metsakuivendussüsteeme aastas (RMK, 2022, lk 23). Keskkonnaliikumise seisukohalt on metsakuivendus suure ja pikaajalise keskkonnamõjuga tegevus, mille kumulatiivseid mõjusid ei osata hinnata ning mille leevendusmeetmed ei ole loodusele tekitatava kahju ärahoidmiseks piisavad (Uibopuu, 2021). Peamiseks vaidluskohaks kujunesid RMK metsakuivendussüsteemide rekonstrueerimise ja teedeehituse ulatus ning nende investeeringute keskkonnamõju ja majanduslik põhjendatus.

Kevadsuvine raierahu

Keskkonnaliikumine tõstatas raierahu teema 2019, mil EMA tuli välja kampaaniaga „Rahvas nõuab riigilt pesitsusaegset raierahu“ ja pöördus mitu korda avalike üleskutsetega Keskkonnaministeeriumi poole raierahu kehtestamiseks (EMA, 2019). Nii siseriiklikes õigusaktides (Looduskaitseseadus § 55 lg 6^1) kui Euroopa Liidu Linnudirektiivis on olemas sätted lindude pesitsusaegse häirimise piiramiseks ja keskkonnaliikumise mõjutustegevus oli suunatud nende sätete täitmisele metsade majandamisel.

3.1.2. Sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused

Protest RMK lageraiete vastu kogukonnale olulistes metsades

RMK alustas kõrgendatud avaliku huviga metsaalade määratlemist ja kogukondade teavitamist planeeritavatest metsamajanduslikest töödest juba enne, kui see metsaseaduse muudatusega (jõustus septembris 2017) RMK-le ülesandeks tehti. Esimene RMK kaasamiskoosolek toimus Kolga alevikus 2017. aasta jaanuaris ja esimene RMK kokkulepe metsatööde läbiviimiseks sõlmiti sealse kogukonnaga juunis 2017 (Lauri, 2017). Peamiseks vaidluskohaks kujunes kaasamise sisu, mida RMK võttis eelkõige teavitamisena kavandatud metsamajanduslikest töödest, samal ajal kui kohalikud elanikud tahtsid otsustada, kas ja milliseid raieid üldse tehakse.

Looduslike pühapaikade kahjustamine ja ristipuude raie

Looduslikud pühapaigad on osa Eestis ebapiisavalt kaardistatud ja seetõttu ohustatud kultuuriväärtustest. Nende väärtuste inventeerimist on projektipõhiselt korraldanud Muinsuskaitseamet ja looduslike pühapaikadega seotud soovitusi annab ameti eksperdinõukogu (Maaleht, 2015). Ristipuud ja ristimetsad on näide matusekombestikust, mis Eestis on säilinud ainult Kagu-Eestis (Kõivupuu, 2020). RMK on oma tegevuses korduvalt põrkunud nii looduslike pühapaikade kui ristipuudega, sattudes pühapaikade eestkõnelejate ja ristipuude traditsiooni elushoidjate pahameele alla (Kaasik, 2019; Harju, 2021a). Metsakonfliktis moodustus EMA ja Hiite Maja koalitsioon looduslike pühapaikade kaitse edendamiseks ja RMK-d survestati majandustegevust lõpetama aladel, kus looduslikud pühapaigad arvati asuvat.

3.1.3. Majandussurve metsadele

Kuuse raievanuse alandamine

2017. aastal jõustunud metsaseaduse muudatus, millega sooviti kuuse raievanuseid alandada, oli üks peamisi riigi otsuseid, mida saab seostada metsakonflikti puhkemisega (Vihma ja Toikka, 2021, lk 407). Keskkonnaliikumine nägi kuuse raievanuse alandamises riigi metsapoliitika järjekordset sammu möödunud kümnendil üha intensiivsemaks muutunud metsamajandamises (Vahtrus jt, 2013), arvestamata ja kompenseerimata selle otsuse ökoloogilisi mõjusid. Riigi vaates lõi eelduse raievanuste alandamiseks asjaolu, et rangelt kaitstava metsa pindala suurenes ja arengukava perioodil ületas see 10% metsa pindalast.

Viljakate kasvukohtade kuusikute raievanuse vähendamise eesmärk oli raiuda neid metsi ajal, mil sealt saadav puit on kõige kõrgema kvaliteedi ja väärtusega (Äripäev, 2016). Kuuse raievanuse alandamine sai teoks tänu Keskkonnaministeeriumi ja keskkonnaorganisatsioonide kokkuleppele, et kompensatsioonimeetmena moodustatakse täiendavad metsakaitsealad.

Rahulematus raiemahtudega ja lageraie-põhise metsamajandamisega

MAK2020 nägi pikaajaliselt jätkusuutliku raiemahuna ette 12-15 miljonit m^3 aastas (MAK2020, 2011). Ehkki tegelik raiemaht selleni ei küündinud, olid lageraied muutunud metsamaastikul nähtavaks ning arvamusküsitlused näitasid, et üle 60% Eesti elanikest soovib raiemahtude vähendamist riigimetsas (Sakala, 2022). Riigimetsa majandamine on valdavalt lageraiepõhine, näiteks vahemikus 2017-2021 moodustasid lageraied RMK uuendusraietest 98,8% (RMK, 2022, lk 17). Keskkonnaliikumine taotles raiemahtude vähendamist riigimetsas ja survestas RMK-d rakendama teisi, väiksema ökoloogilise mõjuga metsamajandamise võtteid, näiteks püsimetsana majandamist.

Kuuse-kooreüraski ja juurepessu kahjustustega metsade majandamine

EMA heitis RMK-le ette valede majandamisvõtete kasutamist, mis EMA hinnangul soodustavad kuuse-kooreüraski (*Ips typographus*) ja juurepessu (*Heterobasidion spp.*) kahjustuste levikut okaspuumetsades, võimaldades RMK-l nõnda raiemahtusid suurendada ja raiuda metsi, mis tavapärasesse raiearvestusse ei kvalifitseeru (Sepp, 2020; Väli, 2017).

3.2. Metsakonflikt asjaosaliste kogemuses

Metsakonflikti puhkemisele järgnenud olukorda iseloomustab lumepalliefekt. Kui konflikti päästis valla metsaseaduse muudatus, siis konflikti edenedes kerkisid pinnale üha uued metsamajandamisega seotud probleemid. EMA kui tundmatu fenomeni teke metsakonflikti alguses muutis olukorra asjaosaliste jaoks ebatavaliseks, sest metsaga seotud sotsiaalset liikumist ei olnud Eestis varem nähtud. EMA esindas metsakonfliktis rahva üldist rahulolematust raietega, kaitses linnupoegi, kodumetsi, metsaga seotud kultuuriväärtuseid ja metsa loodusväärtusi ning andis rahulolematusele füüsilise vormi, tuues meeleavaldused tänavatele, Keskkonnaministeeriumi ja RMK ukse taha ning Toompeale.

ELF tajus metsakonflikti kui positsioonide hoidmist, kus olulisi murranguid ei olnud. Eranditena toodi välja laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine ja vääriselupaikade kaardistuse lõpuleviimine riigimetsas. Suhtlemine RMK-ga „kiilus kinni“, RMK oli väga jäik ega teinud mingeid järeleandmiseid. Teatud juhtude tajus ELF hoopis RMK aktiivset vastutegevust keskkonnaliikumisele.

> „ELF, V1: Mulle tundub, et kogu see tegevus on olnud pigem positsioonide hoidmine, kui mingisugune vallutus, kui kasutada sõjanduslikke termineid. Ma ise ei taju seda, et oleks olnud mingi tugev murranguhetk, kus kurss oleks hästi palju muutunud.“

EMA teke lihtsustas ELF-i tegevust, vähendades ELF-i vajadust pöörata tähelepanu üksikjuhtumitele ning andes metsandusprobleemidele avalikkuse silmis varasemast laiema kandepinna.

> „ELF, V2: [EMA teke] Kindlasti mõjutas [ELF-i tegevust]. EMA oli esimene, kes tekkis. Siis tekkis neid veel, nii üle-eestilisi kui kohalikke tegijaid väga palju. See lisas jõudu juurde, sellist inimjõudu, võimalust tegelemiseks, mis oli väga tähtis.“

> „ELF, V1: Mis minu meelest EMA tulekuga hästi palju muutus, oli see, et sellised üksikisikute pöördumised ELF-i poole, et saada abi ja nõu, tuge oli vaja.., siis minu meelest EMA tulekuga jäi seda vähemaks ja see ELF-i päris palju aitas, sest need üksikküsimused on vahel hästi ajamahukad.“

EMA pidi uue tulijana ennast tõestama ning koges metsakonfliktis seda, et EMA proteste ega protestijaid ei võtnud vähemalt alguses tõsiselt ei RMK ega keskkonnaliikumise liikmed. Oma rolli mängis ka EMA algne kogenematus metsandusküsimustes.

> „EMA, Linda-Mari Väli: RMK suhtles kohalike elanikega ja ka meie organisatsiooni esindajatega, võrreldes Asko Lõhmuse ja Renno Nellisega, me olime nagu mingi alamrass. Kui ELF-ga võis koostööd teha, siis meile tuli seletada, miks lageraie tuleb ära teha ja siis meie põhjendusi ümber lükata."

> „EMA, Linda-Mari Väli: Vist ka neil [ELF-l] oli tegelikult natuke seda, et nad läksid tegelikult riigi poolele sellega, et rahvas ja need looduskaitsjad [EMA] on tegelikult natukene opakad ja nendega ikka päris rääkida ei saa, tekkis natuke selline üleoleku värk. Ja meid võib olla ei koheldud päris võrdselt, ja me kuulsime mõnikord ametnikelt, mida ELF meie kohta meie selja taga ütles, siis kohe lõi sihuke klassiviha lõkkele."

Metsakonfliktis vahetut suhtlust EMA ja RMK juhtkonna vahel ei toimunud, kontakti saadi RMK töötajatega kaasamiskoosolekutel. EMA esindaja leidis, et RMK ei suhelnud EMA-ga ega andnud tagasisidet.

> „EMA, Mati Sepp: Üldjuhul nad [RMK] keeldusid, võimalikult vähe suheldi. See oli ajaperiood, kui toonane RMK juht oli eesotsas, siis [oli põhimõte, et] EMA ja Matiga ammugi ei tohi suhelda. Ainult niipalju, kui te kuskil [kaasamiskoosolekul] kokku saate."

RMK jaoks oli metsakonflikt, eriti selle algusjärgus, väga segadusttekitav. Oli palju erinevat RMK-le ja metsamajandamisele suunatud kriitikat ning RMK ei suutnud mõista, mida täpselt ja kuidas soovitakse muuta. Riigimetsale keskendumine tekitas psühholoogilise tõrke, sest RMK oli teadlik, et erametsades tehakse suurem osa Eesti metsaraietest ja sealt tuleb kaks kolmandikku raiutavast puidust.

> „RMK 2: Et tahetakse muuta midagi, aga ma ei ole saanud lõpuni aru, et mida tahetakse muuta. Mis see soov siis on? Kas tahetakse muuta, kas piisab sellest, et raiemahte vähendada, kas tahetakse raiete kujundamise käekirja muuta, kas tahetakse raieviise muuta, mis see tegelik soov on, et seda ma sealt välja ei loe."

> „RMK 2: Vahet ei ole, kas ta on eramets või riigimets, kogu selle metsamajanduse tegevuse suhtes ja […] tegelikult on siin ju surve muuta

> seadusandlust mingil moel selliselt, et metsa raiutaks vähem vabariigis kokku, aga ei ole [sellist] mehhanismi tekitatud. Või on mindud ainult riigimetsa mahtu muutma, erametsa ei puuduta praegu mitte keegi. Aga see ju üldpilti ei muuda eriliselt üldse, arvestades riigimetsa [väiksemat] osatähtsust raietest. Võib-olla poliitikud ka ei saa lõpuni aru, neile ei ole tehtud seda lõpuni selgeks, et see ei ole see, mis metsanduse pilti paremaks teeks, et RMK raiemahtu muuta.“

RMK tundis, et tema poolt loodusväärtuste kaitsmiseks astutud olulised sammud, nagu laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine ja vääriselupaikade inventuur ei pälvinud keskkonnaliikumise poolt väärilist tähelepanu ega tunnustust. Samuti leiti, et meeleavaldajate käitumine ei olnud siiras, sest protestijad apelleerisid rahvustunnetele ja kasutasid isamaalist sümboolikat, aga viskasid sümboolika protesti lõppedes lihtsalt põõsasse.

> „RMK, Aigar Kallas: Plakatitega maja ees seismise kampaaniaga oli nii, et […] kutsus neid tuppa tulema […] ja siis sai vastuseks, et järgmisel päeval on vaja pidada meeleavaldust mingis teises kohas ja mingil teisel teemal. Ja mina mäletan väga hästi seda, kuidas need plakatid vedelesid seal metsamaja taga, vineerist tehtud plakatid, ja seal oli ka rahvuslikult meelestatud sõnumeid ja sinimustvalgeid värve plakatitel, mis olid siis sinna kuskile nurka visatud ja vedelema jäetud. Et tegelikult see rahvustunne oli ikkagi väga silmakirjalikult esitletud, kui pärast inimesed oma trikoloorid lihtsalt mutta viskasid.“

Kõik konflikti osapooled kasutasid intervjuudes tegevuste kirjeldamisel sõjanduslikke termineid, nagu „kaevikusõda“ (ELF), „hästi ruttu tõmbuti kaevikutesse ja kaitsesse“ (RMK), „andsid suurtükituld“ (EMA), mis näitab, et narratiiv metsasõjast on konflikti osapoolte teadvusesse juurdunud.

3.2.1. Võimaluste akna kogemine ja surve roll muutuses

Keskkonnaliikumise intervjuude analüüs näitab, et nad tajusid metsandussüsteemi konfliktieelsel perioodil lukustununa – metsa- ja looduskaitsemuredest ei olnud võimalik rääkida ning abstraktsest toetusest hoolimata puudus ühiskonnas laiem koalitsioon, mis oleks toetanud keskkonnakaitset edendavate arutelude algatamist. Keskkonnaliikumine küll tegutses, kuid oma tegemistes oldi üksi ja ühiskondliku toetuse olemasolu tajuti vaid arvamusküsitlustes, kuid mitte avalikus metsadebatis ja meedias.

EMA teke muutis olukorda, sest ELF-i kõrvale ilmunud uus ja radikaalsem liikumine näitas ELF-i kui keskkonnaküsimuste valvekoera seniseid sõnumeid uues valguses ja nihutas neid võimaluste aknale (Overtoni tähenduses) lähemale, mõjutades nõnda otsustajate tõlgendust mõistlikuks peetavatest ideedest. EMA ilmumist ja kiiret kasvu toetas see, et nende juhtfiguur oli keskkonnaküsimustega tegelev ajakirjanik, kes tundis meedia toimimist, suutis metsaprobleemidest veenvalt ja sisemise kirega kirjutada ning kelle pühendumus ja isiklik panus oli võtmetähtsusega metsadebati jõudmisel peavoolumeediasse (Wilderman, i.a. tähenduses). Võimaluste aknad hakkasid avanema siis, kui metsadebatt õnnestus tuua meediakanalitesse, mis ei käsitlenud metsa kitsalt keskkonnaküsimusena, vaid ühiskondlikult keskse ja paljutahulise probleemteemana. Nii ELF-i kui EMA hinnangul oli laiapõhjalise metsadebati meediasse jõudmine murranguline hetk metsakonfliktis.

> „ELF, V2: Ja esimene läbimurre oli 2017. jaanuaris, kui oli „Suud puhtaks“, kõige esimene saade metsateemal. See oli midagi enneolematut, et peavoolumeedias, *prime time'l* räägitakse metsast. See on kindlasti üks märgiline asi. Olid ka varasematel aegadel, kui vaadata sealt omakorda 6-7 aastat tagasi, kui eelmist metsanduse arengukava tehti, siis ka üht-teist nagu meediast käis läbi…, aga lehepind, mis sinna eraldati, see võimalik resonants, mida see tekitas, oli mitmetes või isegi sadades kordades väiksem.“

> „EMA, Linda-Mari Väli: Tegelikult, miks see organisatsioon sai tehtud? Minu põhisoov oli see, et ajakirjandus räägiks sellest asjast nii nagu on. Ja et see teema jõuaks avalikkuseni.“

Läbimurre peavoolumeediasse muutis metsaküsimused huviobjektiks ja tingis selle, et meedia ja avalikkus hakkasid metsateemadele üha enam tähelepanu pöörama. See tähelepanu aitas luua survet ja toetas keskkonnaliikumise sõnumite levikut, millele nad said omakorda hoogu juurde anda (võimaluste aknaid laiendada), sest vastuvõtlik meedia pakkus selleks häid võimalusi. Keskkonnaliikumine kasutas survet ära ja suurendas seda veelgi, korraldades avalikkuse tähelepanu koondavaid üritusi, nagu protestimarsid ja meeleavaldused.

> „EMA, Linda-Mari Väli: Me tõesti haarasime kinni igast võimalusest, me tegime sellest meediasündmuse. Pigistasime sealt kampaaniat nii palju välja, kui sai.“

Oma tegevusega lõi keskkonnaliikumine aknaid ka sellistele asjaosalistele, kelle huvi metsa vastu vajas rohkem põhjendamist, nagu turismisektor (eriti loodusturism) ja kohalikud kogukonnad, kelle kaasalöömine metsadebatis survet veelgi kasvatas ja konflikti

ühiskondlikku kandepinda laiendas, ning võimendas juba olemasolevate ühenduste (n Hiite Maja) sõnumeid.

Meedia suur huvi aitas keskkonnaliikumisel avada uksi ka poliitikaareenile, kus avanemine (süsteemi lukustunud olekust) paraku ei toimunud samas tempos meediamaastikul toimuvaga. Metsateemad jõudsid uuritaval perioodil korduvalt Riigikogu Keskkonnakomisjoni ette (näiteks kaardistamata vääriselupaikade raied riigimetsas 2021, Natura metsaelupaikade hävimine raiete tõttu 2022, RMK tegevus kõrgendatud avaliku huviga aladel 2021), mis andis keskkonnaliikumisele võimaluse laua taga ja asjaosaliste juuresolekul esitada poliitikutele oma kriitika ja ettepanekud probleemide lahendamiseks, kuid ei toonud enamasti kaasa soovitud muutuseid.

Metsakonflikti algusjärgus käivitunud riikliku metsanduse arengukava koostamine aastani 2030 oli oma potentsiaalilt kõige suurem võimaluste aken, mille raames kaardistati metsanduse probleemid ja otsiti neile lahendusi (Järve, 2021). Kui probleemide kaardistamist võib pidada edukaks, siis osapooltele vastuvõetavaid lahendusi arengukava koostamise käigus ei sündinud, sest erimeelsusi ületamata oli asjaosalistel keeruline ühisosa leida. Tajudes erimeelsuste ulatust, ei oodanudki ELF arengukavast konsensust, kuid lootis siiski, et MAK2030 osana valmivad metsakasutuse realistlikud stsenaariumid ja mõjuanalüüsid.

> „ELF, V1: […] tahaks juba ära unustada selle MAK-i…, sinna läks nii palju seda energiat ja aega, aga see mõte alguses oli see, et […] meil on kaardistatud probleemid ja tegelikult nende probleemide pinnalt siis hästi objektiivselt analüüsitakse neid erinevaid arengustsenaariume[…]. See oleks tähendanud ideaalis seda, et kui midagi otsustatakse, siis on teada, mis on selle otsuse tagajärjed, et seda ei ilustata, ei elurikkuse ega majanduse poole pealt, vaid on hästi selgelt teada, et kui me läheme ühes suunas, siis juhtub see ja kui läheme teises suunas, siis juhtub too. Ilmselt konsensust ei olekski saavutatud, sest osapooled on nii erinevate väärtustega, aga vähemalt otsustajatele oleks selge, et mis need asjad on, mille vahel üldse kaalutakse.“

Konflikti algusjärgus ei olnud ELF-l ega EMA-l veel kindlat ettekujutust, kas ja millise pöörde see võtab, kuid konflikti edenedes ja laienedes tekkis vajadus kindla strateegia järele, millele tuginedes oma tegevusi kavandada. ELF sõnastas konkreetsed metsa fookusteemad ning tegevuspõhimõtted metsakonflikti kolmandal aastal ja tagasivaates hindavad ELF-i esindajad,

et nende tegevus uuritaval ajavahemikul keskenduski ELF-i strateegias[2] (ELF, 2018) ja EKO metsavisioonis[3] (EKO, 2018) sõnastatud eesmärkide saavutamisele.

Akna avanemisel, kui metsateemad peavoolumeediasse jõudsid, sai EMA võimaluse ise märgiliste sündmuste korraldamisega survet luua (näiteks protestiga tselluloositehase vastu), mis aitas avada väiksemaid võimaluste aknaid ja neid rohkem avali lükata, tuues nõnda välist, maastiku tasandi survet enam „maa peale". Konflikti edenedes jõudsid EMA fookusesse RMK kaasamiskoosolekud, millest kujundati meediasündmused. Kaasamiskoosolekud hoidsid avalikkuse tähelepanu metsateemadel ja avasid omakorda väiksemaid võimaluste aknaid muutusteks kodumetsade majandamisel.

Et Keskkonnakomisjoni arutelud ega MAK2030 koostamise protsess oodatud lahendusi ei pakkunud, siis sai keskkonnaliikumisele selgeks, et muutuste saavutamiseks tuleb otsida teisi teid ja nutikamaid lahendusi. Riigimetsa majandamisele keskendumine oli loogiline suund, millele rohkem tähelepanu pöörata, sest keskkonnaliikumise silmis oli RMK see asutus, kelle tegevuse tulemusena avaldusid maastikul ja looduses metsakonflikti puhkemiseni viinud vastuolud. RMK tegevus oli avalikult jälgitav, tal oli valikuvabadus oma tegevuste ruumilise planeerimise, majandamisvõtete ja intensiivsuse valikul ning riigiasutusena pidi ta keskkonnaliikumise pöördumistele reageerima. RMK tegevuse ulatusest ja toimimisloogikast tingituna oli RMK nii ELF-i kui EMA mõjutustegevuse teadlikuks sihtmärgiks.

> „ELF, V2: […] oli arvestatav hulk arvajaid, ELF seal hulgas, kes nägid, et metsamajanduslik funktsioon on väga domineeriv ja teised funktsioonid on väga varju jäänud. Ja sealt üha enam hakkas see kooruma, et kõige loogilisem oleks neid teisi funktsioone riigil, ja mõneti ka kõige mõistlikum täita, just riigimetsas, mida meil juhuse tahtel on peaaegu poolt metsast. Erametsaomanikud võivad ka neid teha, aga neid ei peaks suures koguses selleks sundima."

> „EMA, Mati Sepp: Aga RMK-s on kõik ühe mütsi all ja erasektori firmad teevad alltöövõttu RMK-le. Et kui RMK hakkab alltöövõtu firmadele rääkima, ökoloogiliselt tegutsema, siis see läheb sealt ise [edasi], RMK on kogu süsteemi võti."

[2] ELF-i strateegia metsandusega seotud prioriteedid olid loodusmetsade kaitse, metsa elurikkuse säilitamine, loodussõbralikum metsamajandamine, metsakuivendussüsteemide rekonstrueerimise negatiivse keskkonnamõju ärahoidmine, metsade süsinikuvaru kasv ja ühiskonna parem teadlikkus metsade väärtusi ohustavatest tegevustest.
[3] EKO metsavisioon on sarnane ELF-i strateegiale ja selle põhipunktid on: peatada loodusmetsade hävitamine, tagada kliimamuutuste ohjeldamiseks sobilik metsandus ja tagada piisav eluruum metsaliikidele.

Inimesed reageerisid peavoolumeediasse jõudnud metsadebatile ja keskkonnaliikumise kasvavale survele erinevalt. Oma emotsioone väljendati peamiselt sotsiaalmeedias ja meeleavaldustel, kuid oli ka neid asjaosalisi, kes olid valmis metsakonflikti füüsilise vastandumiseni eskaleerima. Näiteid sellest, kuidas keskkonnaaktivistid oma sekkumisega mingi tegevuse peatavad, ei ole vaja kaugelt otsida. Näiteks aheldasid Greenpeace'i aktivistid ennast raiemasinate külge, peatades nõnda raietööd Poolas Bialowieza ürgmetsas 2017. aastal (Kutti, 2017).

EMA toonane liige mäletab metsakonfliktist ülesköetud inimeste reaktsioone nii:

> „EMA, Mati Sepp: Inimesed helistasid mulle – Mati, anna luba ja mets põleb. Ma ütlesin, et no nalja teete või. Ja seal oli endisi politseinikke, eriväljaõppega inimesi, kes helistavad mulle, võtavad mind kui kõige suuremat autoriteeti - Mati, anna luba ja me hakkame tööle."

Ehkki keskkonnakonfliktide puhul ei ole aktivistide füüsiline sekkumine tavatu, ei tahtnud EMA sellega riskida, et metsanduse vaidlusküsimustes tekivad Eestis füüsilised kokkupõrked. Ühiskonna sümpaatia metsakaitsjate suhtes oleks võinud hõlpsasti mureneda, kui aktiviste saanuks süüdistada vägivallas ja EMA tajus, et see oleks hakanud liikumise eesmärkidele vastu töötama. Sisemistest erimeelsustest hoolimata panustas EMA võimaluste akna esile kerkimisse eelkõige meedia vahendusel metsandussüsteemile jätkuvat survet avaldades.

> „EMA, Linda-Mari Väli: Oi, meil olid kohutavad erimeelsused. See oli ausalt öeldes algusest peale kuni lõpuni välja. Ma kohe algusest peale sain aru, et pärast seda, kui olin EMA esimese pöördumise teinud, et Talijärv tuleb vangi panna ja RMK tuleb Siberisse saata, siis ma istusin maha ja sain aru, et kui me nüüd niimoodi edasi lähme, siis tegelikult vist midagi ei anta. Et pannakse hoopis rohkem vastu, ja ma hakkasin kohe sellist diplomaatilist suunda vaikselt proovima. Ja kogu see minu tiib läkski rohkem diplomaatia poole. Aga siis oli meil ka väga radikaalne tiib, kes kogu aeg vastandus. Oli väga pahane ja leidis, et me laseme ennast ära lollitada ja tegelikult see sisemine sõda, need kaks äärmust meie organisatsiooni sees, see oli tegelikult algusest kuni lõpuni ja see oli nagu omamoodi lisapinge."

Olukorda õnnestus kontrolli all hoida, üksikutest pingelistest momentidest hoolimata ei läinud metsakonflikt vägivaldseks ning metsadebatti peeti enamasti sõnade ja loosungitega. Siiski leidis ühel juhul aset intsident, kus raiete vastu protestiv inimene sisenes metsamasina kabiini

RMK raielangil ja RMK-le saadeti mitmeid pöördumisi, milles ähvardati füüsilise sekkumisega või lausa maha nottimisega. Järgnev on tsitaat RMK-le 13.09.2019 saadetud e-kirjast:

> „Ma tean, et Eestis organiseeritakse ja arendatakse struktuuri, mis hakkab RMK rüüstetegevuse vastu korraldama füüsilisi kaitseaktsioone. […] RMK rüüstetegevus meie metsades viib olukorrani, kus inimesed hakkavad teile jõuliselt vastu. Kohalikud kogukonnad on ühinemas, et luua organiseeritud kaitse. Metsasõda on alles algamas."

RMK esindajad tajusid keskkonnaliikumise tekitatud survet ja arvamusküsitlustes väljatoodud ühiskonna kriitilist suhtumist lageraietesse ja ülemäära suurtesse raiemahtudesse rünnakuna metsanduse aluspõhimõtete vastu. Sellel oli otsene mõju, mis sundis metsasektoris töötavaid inimesi endas kahtlema ja kaitsepositsioonile asuma.

> „RMK, Tavo Uuetalu: Kõige üldisem vaade sellesse, et kui see metsameeste seltskond järsku sai teada, et ta teeb kõike valesti. Et, viimased 150 aastat on nad teadnud, mida nad teevad ja valdavalt on see heaks kiidetud. Ja kui […] sulle öeldakse kogu aeg, et nüüd on kõik valesti. Siis hästi kiiresti tõmmati kaitsesse ja ruttu kaevikusse. Sellepärast, et noh, selle [metsameeste] seltskonna maailmapilti see ei mahtunud. […] Et see kõik, mida, kaasa arvatud akadeemilise haridusega, on õpetatud, et see nüüd on järsku vale."

> „RMK, Aigar Kallas: See, tuleb tunnistada, on kandunud väikese viibega ka metsast väljas olevasse metsasektorisse. Kõik need, kes on puidu töötlemisega seotud. Nad on igapäevases dilemmas, kas ma teen õigesti asja või mitte. See on hästi rusuv ja tuleb tunnustada, et kellel iganes see soov oli, see on õnnestunud realiseerida. See ei puuduta ainult RMK-d, vaid kogu metsasektorit laiemalt."

Metsakonflikti algus oli emotsionaalne, esile kerkisid üha uued vaidlusküsimused ja süüdistused ning sellises olukorras oli sisukate arutelude pidamine raskendatud. Metsakonflikti osapooled tajusid, kuidas debati kandumisel meediasse ja koos sellega metsasektorile avalduva surve suurenemisega, vähenes RMK ja keskkonnaliikumise vaheline sisuline arutelu ja vahetu suhtlus. RMK toonase juhatuse liige leiab, et metsakonfliktis toimus suhtlus peamiselt meedia ja loosungite edastamise kaudu:

> „RMK, Aigar Kallas: Aga minu arvates seal sellist otse küsimist [ei olnud], et […] küsiks RMK-st järgi, miks see niimoodi on. Vaid tegelikult ikkagi paneks kuskile portaali, ilmselt ka sotsiaalmeedia portaalidesse, mitte alati isegi otse. Aga kuna konflikt müüb üldiselt meedia jaoks ka, siis ilmselt piisas sellest, kui mõnele ajakirjanikule saata või mis iganes toimetusse saata. Et meie arvame, et siin on RMK-ga midagi valesti ja seda oli võimalik ära trükkida. Ja sealtkaudu saidki [RMK töötajad] selle informatsiooni, et ahah, et sellele, mis iganes organisatsioonile siis, ei meeldinud midagi RMK-ga seonduvalt."

Ka ELF-i esindaja leiab, et kui metsakonflikti alguses veel mingisugune suhtlus RMK-ga toimus, siis metsakonflikti käigus vahetu suhtlemine RMK juhatusega praktiliselt lõppes.

> „ELF, V1: Ikkagi hästi selline selge suhtlemise puudus oli.., kuna see algas, 2019 vist. Mingil hetkel ikka täitsa kiilus kinni see suhtlus. Kui seda oli, siis oli see hästi formaalne ja pinnapealne."

Intervjuude põhjal võib järeldada, et RMK ja keskkonnaliikumise vahetu suhtlemise lõppemise metsakonfliktis tingis RMK endasse sulgumine ja kaitsevallide püstitamine. Mitmed RMK-le suunatud ootused olid vastuolus metsasektori seniste alusteadmiste ja kogemustega, mistõttu neid peeti mõeldamatuks (Overtoni akna tähenduses). Kasvava välise surve all olles ei suutnud RMK keskkonnaliikumise ootuseid mõtestada ja edasiviivaid lahendusi otsida. Pigem nägi RMK võimaluste aknana uute metsakaitsealade moodustamist ja vääriselupaikade inventeerimist riigimetsas, mille teostumisel loodeti konflikti vaibumist, mida aga ei juhtunud.

3.3 Keskkonnaliikumise strateegiad RMK otsuste mõjutamiseks ja RMK reaktsioon mõjutustegevusele

Selles alapeatükis antakse ülevaade keskkonnaliikumise poolt kasutatud mõjutustegevusest ja sellest, kuidas RMK mõjutustegevusele reageeris. Vaadeldud ajavahemikul joonistus keskkonnaliikumise mõjutustegevuses välja muster, milles esimesel kohal oli probleemi laiem teadvustamine ja sellele avalikkuse tähelepanu juhtimine. Selleks kasutati peamiselt pressiteateid, arvamuslugude avaldamist meedias, ajakirjanikele kommentaaride andmist, kuid olulisel kohal olid ka keskkonnaliikumise postitused sotsiaalmeedias ja veebilehtedel.

Nii ELF kui EMA tegid metsandusprobleemide uurimisel ja teadvustamisel koostööd rahvusvaheliste vabaühenduste ja välismeediaga. Kui metsa- või looduskaitseprobleem oli

seostatav FSC säästva metsamajandamise nõuete täitmisega, siis teavitati sellest nii RMK-d, avalikkust kui FSC audiitoreid. Võimalusel tehti seda koostöös teiste keskkonnaorganisatsioonidega, et rõhutada tõstatatud probleemi kandepinda. Kui RMK ja FSC audiitorite teavitamine ei andnud tulemust, siis mõnel juhul esitati vaideid FSC audiitorite järelevalveorganisatsioonile.

ELF-i puhul oli metsakonfliktis oluline koostöö teiste keskkonnaorganisatsioonidega (peamiselt EKO formaadis) ja teadlastega. Teadlased olid esindatud ka ELF-i nõukogus. Lisaks panustas ELF andmeanalüüsile ja avalike raportite koostamisele ja avalikustamisele (vt nt ELF, 2021a; Kiis jt, 2021; SOMO, 2021). Teisisõnu keskendus ELF metsandussüsteemi mõjutamisel enam poliitikakujundamisele, õigusküsimustele ja teadusele, moodustades selleks sobivaid koostöövõrgustikke. EMA moodustas ajutisi koalitsioone näiteks Hiite Majaga või ka teiste MTÜdega, kes konkreetse vaidlusteemaga seotud olid, samuti toetas kohalike MTÜ-de moodustamist ja arengut, et kogukonnad oleksid võimelised ise oma huve esindama. EMA tegevus metsandussüsteemi suunal keskendus rohkem kultuurile, metsa kasutajatele ja tööstusele. Mõjutustegevuses erinevatele survepunktidele keskendumine aitas ELF-l ja EMA-l murendada süsteemi mitmelt suunalt korraga.

Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse dünaamika (Joonis 5) toimis nii, et kui probleemi teadvustamine ja sellele tähelepanu juhtimine ei andnud tulemust, siis jätkati avalikkuse ja meedia teavitamist ning võimaluse korral prooviti lahenduseni jõuda mõne teise asjaosalise kaudu. Selleks kasutati näiteks koostööd rahvusvahelise meedia ja keskkonnaühendustega (rahvusvahelise dimensiooni rõhutamine), samuti analüüside ja uuringuraportite koostamist, mida esitleti avalikkusele, poliitikutele ja järelevalveasutustele (faktiline materjal, mida kasutati sõnumite edastamisel ja diskussioonides). Ühel juhul pöördus keskkonnaliikumine kaebusega Euroopa Komisjoni poole, et Eestis aset leidvale direktiividega vastuolus olevale tegevusele Euroopa Liidu tasandil tähelepanu juhtida. Üldjuhul jätkas keskkonnaliikumine mõjutustegevusega ka siis kui see soovitud tulemust ei andnud, kohandades tegevusstrateegiat ja otsides täiendavaid võimalusi ja hoobasid muutuse esilekutsumiseks.

> „EMA, Mati Sepp: See oli üks asi, mida ma alati rõhutasin, et järgmised viis aastat […] ei juhtu midagi, ärge lootkegi. […] [EMA-l] on vastas sihuke jõud, kes […] lähiaastatel keeldub kategooriliselt enda mõttemaailma muutmast. See tähendab seda, et me lihtsalt jookseme betooni vastu, jookseme ja jookseme. Aga

ma ütlesin, et seda me teeme pidevalt, süstemaatiliselt, selgitame viisakalt inimestele, siis iga intelligentne inimene lõpuks hakkab mõtlema.“

Üks võte, mis metsakonflikti edenedes keskkonnaliikumine poolt kasutusele võeti, oli süsteemi kinni jooksutamine vaiete esitamisega riigiasutustele RMK kavandatud tegevuste peatamiseks või tühistamiseks. Kui see tulemust ei andnud ja kui probleemile oli võimalik kohtu kaudu lahendus leida, siis pöörduti viimase sammuna RMK tegevuste mõjutamiseks kohtu poole (mis on ka loomulik, arvestades selle riske ja kulusid võrreldes teiste mõjutustegevustega).

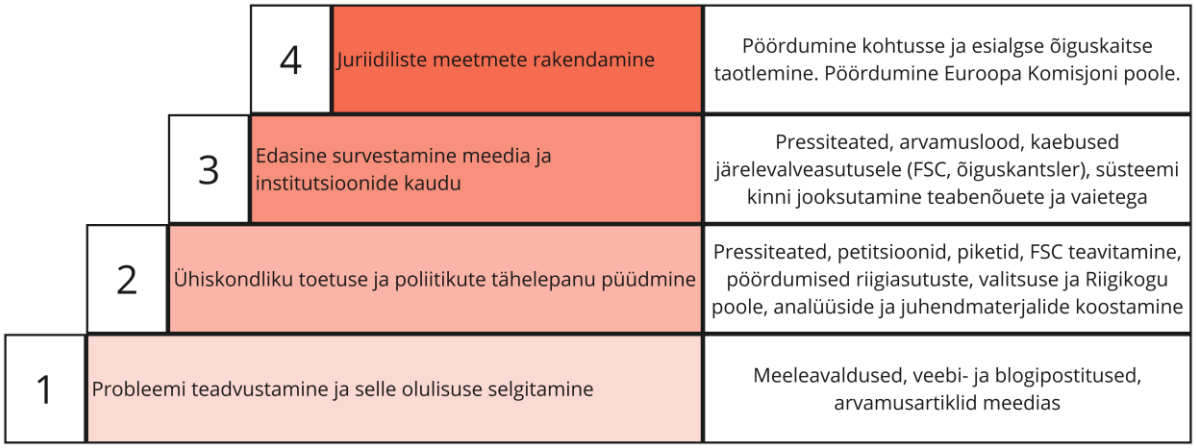

Joonis 5. Keskkonnaliikumise mõjutamismeetodite valiku järjekord

3.3.1. Elurikkus

Laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine

Keskkonnaliikumine nõudis Keskkonnaministeeriumilt, et uute kaitsealade moodustamine toimuks samaaegselt raievanuste alandamisega (Alvela, 2017; Saarpuu, 2017) ja sellest sai alguse kokkulepe viia lõpuni laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine. Keskkonnaministeerium algatas 2017. aasta alguses uute kaitsealade moodustamise protsessi ja tegi RMK-le ülesandeks esitada ettepanek uute laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamiseks koostöös teadusasutustega (Keskkonnaministeerium, 2017). 2017. aasta jooksul toimus hulgaliselt arutelusid RMK, teadusasutuste, Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti ja EKO liikmete osavõtul, kus lepiti kokku kaitsealade valimise ja piiritlemise põhimõtted.

RMK viis suvel 2017 läbi välitööd ja esitas Keskkonnaministeeriumile ettepaneku uute kaitsealade moodustamiseks septembris 2017. Protsess oli avatud ja konstruktiivne, selles

puudusid emotsionaalsed süüdistused, mida võis kohata hilisemas metsanduse arengukava koostamise protsessis. RMK ettepaneku põhjal valmisid Keskkonnaministeeriumis vajalikud eelnõud ja märtsis 2019 kinnitas Vabariigi Valitsus 58 uue metsakaitseala moodustamise (Keskkonnaministeerium, 2019). Seda hindasid metsakonfliktis positiivseks sündmuseks nii ELF kui RMK.

> „ELF, V1: Võib-olla [positiivne] murrang [metsakonfliktis] oli ka see laane- ja salumetsade kaitsealade moodustamine."

> „RMK, Aigar Kallas: Nende mõlema [laane- ja salumetsa kaitsealade ja vääriselupaikade inventuuri] kaudu tuli kõige rohkem hektareid majandamisest välja. Aga seal peame tunnistama, et me ise olime selle initsiaatorid ja „kaassüüdlased", sest me ise, kes rohkem, kes vähem, pidasime seda õigeks, sest need asjad on vaja Eesti riigimetsas ära teha."

Intervjueeritud RMK juhtkonna liige ei tajunud, et keskkonnaliikumisel oleks olnud mingi roll RMK otsuses kaitsealade moodustamise protsessiga liituda. Siiski on nähtav, et Keskkonnaministeerium sõlmis keskkonnaliikumisega kokkuleppe täiendavate kaitsealade moodustamiseks viimase survel, ehk uute kaitsealade moodustamine sai alguse keskkonnaliikumise mõjutustegevusest. Kuna tegemist oli ulatuslike uute metsakaitsealade moodustamisega, siis oli RMK-l lootus, et selle järeleandmisega metsakonflikt laheneb.

> „RMK, Aigar Kallas: Samamoodi see 10% [rangelt kaitstavate metsade] teema, mida oli lõputult heietatud ja siis lõpuks tulime me ise lagedale, et kuulge, teeme selle lõpuks ära siis. Ja siis leidsime legitiimse viisi, kuidas see ära formaliseerida ja anti meile see korraldus [teha ettepanek laane- ja salumetsade kaitsealade moodustamiseks]. Pinnal paistab välja, et keskkonnaministri käskkiri sellest kuupäevast, aga tegelikult, kuidas see käskkiri sündis. Siin ei ole nii, et ELF oli maru pahane. No võib olla nagu taustal ELF oli pahane sellepärast, et seda kümmet protsenti ei olnud ja ka meie olime pahased ju majandajana, et seda kümmet protsenti ei olnud, sest seda, nagu heideti meile ette, nagu see oleks meie tegemata töö. Ja siis me ütlesime, et teeme selle asja korda, ja me võtsime need parimad teadmised, kuna me juba koos töötasime nende huvirühmadega. Ja panime pead kokku ja tegime selle ära, noh. Et nagu oleks rahu maa peal. Aga

jah, me ei taha seda afišeerida, et meie olime Eesti riigi asjade korda panija. Aga noh taustal, natukene on see ilmselt tõde.“

Antud näite puhul suutis keskkonnaliikumine meeleavalduste ja meediakajastuste toel piisavalt teravalt tõstatada uute kaitsealade moodustamise olulisuse ja moodustusid asjast huvitatud koostöövõrgustikud (ELF, EKO, Tartu Ülikool ja teiselt poolt RMK ning Keskkonnaministeerium). Keskkonnaliikumine nägi võimalust kaubelda (uued metsakaitsealad vastutasuks metsaseaduse muudatusega nõustumisele) ja selleks andis aluse varasem metsanduse arengukava, mis seadis eesmärgiks kaitsealade tüpoloogilise esinduslikkuse tagamise.

Korduva mustrina saab välja tuua keskkonnaliikumise pöördumise asutuse poole (Keskkonnaministeerium), kellel oli võim riiklikus strateegiadokumendis varem lubatud tegevus (kaitsealade moodustamine) ellu viia. Protsess ei pälvinud kuigi suurt avalikku tähelepanu, kaitsealade moodustamine sündis ilma suurema survestamiseta. Keskkonnaliikumise algne sekkumine oli piisav, et kokkulepe saavutada, protsess hakkas liikuma ja edasist keskkonnaliikumise mõjutustegevust ei toimunud (Joonis 6).

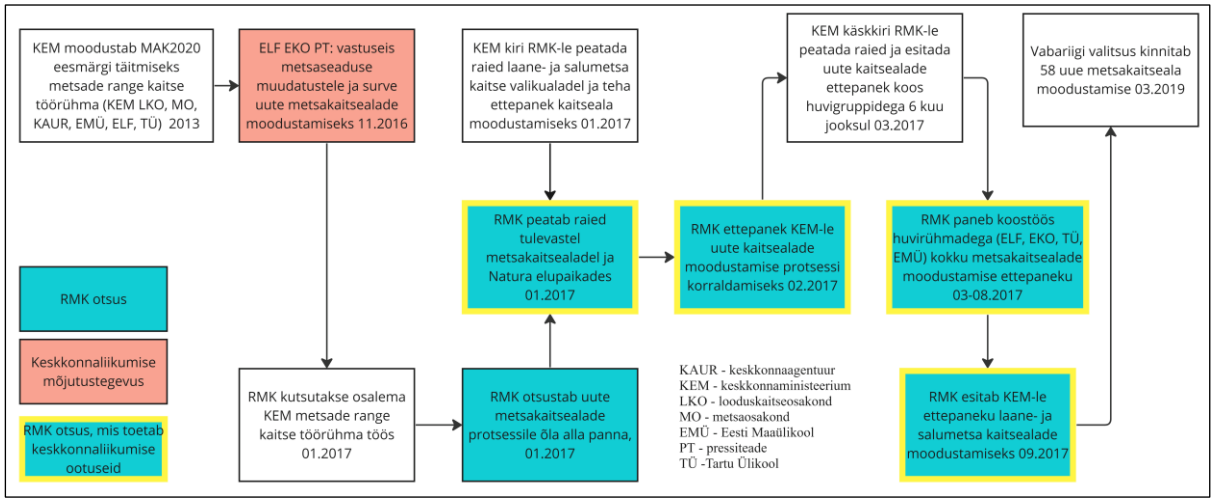

Joonis 6. RMK otsustusprotsess laane- ja salumetsade kaitseala näitel

Vääriselupaikade inventeerimine RMK majandusmetsas

Keskkonnaliikumise tegevuse käivitajaks oli see, et seni kaardistamata vääriselupaigad saaksid riigimetsas inventeeritud ja oleksid kaitstud raiumise eest. ELF tegi vääriselupaikade teemal koostööd EKO ja ka rahvusvaheliste organisatsioonidega, koostas ja avalikustas raporteid

(ELF, 2021) või panustas nende koostamisse (SOMO, 2021). RMK mõjutamiseks kasutas ELF FSC audiitorite teavitamist kaardistamata väääriselupaikade raiest riigimetsas, samuti pressiteateid, arvamuslugusid ja ELF-i metsablogi postitusi.

> „ELF, V1: VEP-i kaitset aitas päris palju FSC audit, et RMK ise hakkas seda tegema, ta ei saanud ka blokeerida neid VEP ettepanekuid, mis tulid LUS-i [Loodusuurijate Seltsi] ekspertide poolt. Seal oli päris palju silma peal hoidmist ja avalikkuse teavitamist, et midagi valesti ei otsustataks, VEP-de määrus ja kõik sellised asjad käivad sinna alla, ma arvan.“

ELF saavutas selle, et tema antud sisendi põhjal kehtestasid FSC audiitorid detsembris 2017 RMK-le kaks suuremat parandusnõuet[4], millega pandi RMK-le kohustus kaardistada seni teadmata väääriselupaigad ning vältida juba teadaolevate loodusväärtuste kahjustamist. RMK vaidlustas suuremad parandusnõuded jaanuaris 2018, kuid vaatamata parandusnõuete tühistamisele, kehtestati FSC audiitorite poolt siiski väiksem parandusnõue väääriselupaikade parema kaitse tagamiseks riigimetsas (Maaleht, 2018). Sellest ajendatuna kehtestas RMK oma otsusega kevadel 2018 raiepiirangud kaardistamata väääriselupaikades kogupindalaga 7200 hektarit ja alustas seal inventuuri.

ELF jätkas väääriselupaikade teema nügimist ja paralleelselt RMK-ga alustas Loodusuurijate Selts (LUS) 2018. aasta lõpus neli aastat kestnud projektipõhist väääriselupaikade inventuuri riigimetsas (LUS, i.a.). RMK ja ELF-i vahel toimus sel perioodil veel suhtlus, sügisel 2018 jagas RMK ELF-ga infot riigimetsadest, kus oli kavas läbi viia täiendav väääriselupaikade kaardistamine ning oktoobris 2018 ja veebruaris 2019 toimusid ka RMK, ELF-i ja EKO kohtumised.

> „ELF, V2: [..] ma mäletan, et mingi aastani aastal 2017-2018 oli meil RMK-ga ka selline meetod kasutusel nagu otsesuhtlus ja arutelu. Üks koht oligi see VEP inventuur, me saime ELF-i ja EKO metsaekspertide vahel kokku ja arutasime, millised kriteeriumid võiks olla, mille alusel [VEP] eelvalikualad määratleda. Ja see oli üks neid kohti, kus oli näha, et otsesuhtluses meie nägemused on niivõrd erinevad, RMK tahtis panna kriteeriumite lati oluliselt madalamale, ja panigi. Ja meie latt, või see, mille alusel LUS tööle hakkas, oli oluliselt kõrgemal.“

[4] FSC auditite käigus kirjeldavad audiitorid mittevastavused FSC säästva metsanduse standardile. Sõltuvalt mittevastavuse olulisusest kehtestatakse kas suurem või väiksem parandusnõue. Suurema parandusnõude täitmiseks on metsamajandajal aega kuni kolm kuud. Väiksema parandusnõude täitmiseks on aega kuni 12 kuud.

RMK koostas täiendava valimi metsaosadest pindalaga 55 000 hektarit, kus väärtuslupaikade inventuuri teha, kuid valimi väikese täpsuse tõttu (hinnanguliselt sisaldas see 12-13% väärtuslupaiku) ei peatanud RMK seal majandamistegevust, sest 55 000 hektaril raiete peatamise mõju RMK majandustulemustele ja tarnekohustustele hinnati liiga suureks. RMK jõudis väärtuslupaikade valimi piiritlemiseni, inventuuri töökorralduse kokkuleppimiseni ja raiete peatamiseni aprillis 2019, jagades seejärel inventeeritavate alade nimekirja ELF-i ja EKO-ga.

Keskkonnaliikumine leidis, et RMK on eelvalikualadel raieid jätkates teadlikult hävitanud kaardistamata väärtuslupaiku. ELF koostas ja avaldas raporti kaardistamata väärtuslupaikade raiest riigimetsas, mida arutati Riigikogu Keskkonnakomisjonis märtsis 2021. Teema poliitilisust näitab seegi, et Vabariigi Valitsus lülitas väärtuslupaikade inventeerimise oma 2021-2023 tegevusprogrammi (Vabariigi Valitsus, 2021).

ELF-i esindaja leidis, et väärtuslupaikade inventeerimise lõpuleviimine riigimetsas on üks vähestest keskkonnaliikumise saavutatud käegakatsutavatest tulemustest metsakonfliktis:

> „ELF, V2: Mina tooks välja väärtuslupaigad. Väga suur osa meie tööst ja tegevusest ongi üks, ma ei teagi, lõputu jauramine tegelikult erinevates kogudes ja koosolekutel ja metsanduse arengukavast ja kõigest. Ja metsamajandamise intensiivsus tegelikult selle perioodi jooksul sisuliselt vähenenud ei ole. Üks väheseid reaalseid tulemusi üldse ongi see, et näiteks 25 000 hektarit väärtuslupaiku on kaitse alla saanud riigimetsas.“

Intervjueeritud RMK juhtkonna liikmed leiavad, et RMK otsus väärtuslupaiku inventeerida tulenes FSC säästva metsanduse standardist ja keskkonnaliikumisel puudus vahetu roll RMK otsuste mõjutamisel. Pigem näib, et aset leidis RMK varasemate seisukohtade ümberhindamine (Overtoni akna nihe), kuna varem mõeldamatuks peetud suuremahulist väärtuslupaikade inventeerimist hakati FSC audiitorite nõudmisel pidama mõistlikuks. Inventeerimine võeti ette, pidades seda RMK enda otsuseks.

> „RMK, Aigar Kallas: Elurikkuse poolelt, kas see on [keskkonnaliikumiste nõudmiste] sisse võtmine, need on nagu välised surved, aga elurikkuse poolel need kõige suuremad sissevõtmised olid RMK enda algatusel tehtud. Nii [laane- ja salumetsa] kaitsealade võrgustiku loomine kui VEP-de leidmine. Kas see on sisse võtmine või oma initsiatiiv, ma arvan, et õige väljend oleks see teine.“

> „RMK, Tavo Uuetalu: Hästi palju me võtsime ju nõudeid [täitmiseks] läbi auditite. Ega siit huvigruppidest midagi ei lisandunud, pigem üritati meile näpuga näidata, et lasite seal mingi asjaga mööda. […] Aga VEP-d olid niikuinii läbi FSC meil päevakorras.“

RMK ja keskkonnaliikumise lähenemises vääriselupaikade inventuurile oli põhimõtteline erinevus. Keskkonnaliikumine pidas esmatähtsaks loodusväärtuste säilimist, raiete peatamise majanduslik mõju oli sealjuures tähtsusetu. RMK jaoks oli täiendavatel piirangutel vahetu majanduslik mõju, kuna see mõjutas ette valmistatud raieplaneeringuid, sellega seotud puiduvarumis- ja müügilepinguid ning logistikat, millega RMK püüdis looduskaitseliste tegevuste planeerimisel arvestada.

> „RMK, Tavo Uuetalu: Me seame piiranguid, aga me ei näita, et igal sellel tegevusel on mingi mõju. Ma tõmbaks siia joonisele veel ühe joone ja näitaks, et igal sellel mõjul on rahanumber taga.“

RMK reaktsioon konkureerivale VEP inventuurile näitab, et RMK tajus keskkonnaliikumise tegevust ohuna metsamajandamisele. Mõju vähendamiseks ja olukorra kontrolli alla saamiseks astus RMK mitmeid samme, saates LUS-i inventeeritud vääriselupaiku täiendavaks kontrollimiseks Keskkonnaametisse ning algatades eelnõu, et VEP inventeerimine RMK maadel oleks ainult RMK pärusmaa.

> „RMK töötaja 11.05.2020 e-kiri: Mõnedes piirkondades on kaitsealade vahel võetud VEP-dena kaitse alla üle poole küpsetest metsadest. Kuna peame oma tööde kavandamisel olemasolevate VEP-dega arvestama, tähendab see praktikas, et ühe inimese [LUS VEP inventeerija] otsuste tulemusel on mitmesaja hektari suurused majandatavate metsade osad majandamisest välja lülitatud. Selliste suurte otsuste tegemine saab olla suurema inimrühma kaalutletud otsuste tulemus, mitte ühe inimese maailmavaateline suva.“

ELF-i esindaja leidis, et tegemist oli RMK tahtliku vastutöötamisega loodusväärtuste kaardistamisele.

> „ELF, V2: Seesama, et kõigist kaardistatud vääriselupaiga pakkidest alguses 10-25% justkui vaidlustati ja nõuti täpsemat kontrolli keskkonnaametilt. Lõpuks viimastes pakkides oli vist kolmveerand VEP-dest, mille kohta RMK nõudis ilma mingeid argumente esitamata […] et käidagu ja vaadatagu kõik need VEP-

d ükshaaval üle, ja samal ajal oli teada, et lõpuks LUS-i projekti raames määratud VEP-dest kanti registrisse 90-95% […] ka seal mitmes asjas on meie vaates selge RMK vastutöö oluline alla joonida.“

Vääriselupaikade teema pälvis kajastamist meedias ja ELF-i mõjutustegevus sel teemal kestis kogu uurimisperioodi vältel. RMK siseselt oli see laane- ja salumetsa kaitsealade kõrval üks mahukamaid ettevõtmisi, mis loodusväärtuste kaitseks ette võeti. Korduvaks mustriks on selle näite puhul keskkonnaliikumise pöördumine kolmanda osapoole poole (FSC audiitorid) ning oma nõudmistes viitamine riiklikule strateegiadokumendile (metsanduse arengukava). Riigimetsas vääriselupaikade inventeerimise algatamise otseseks ajendiks oli ELF-i kaebus FSC audiitoritele, misjärel RMK VEP inventuuri korraldama hakkas (Joonis 7).

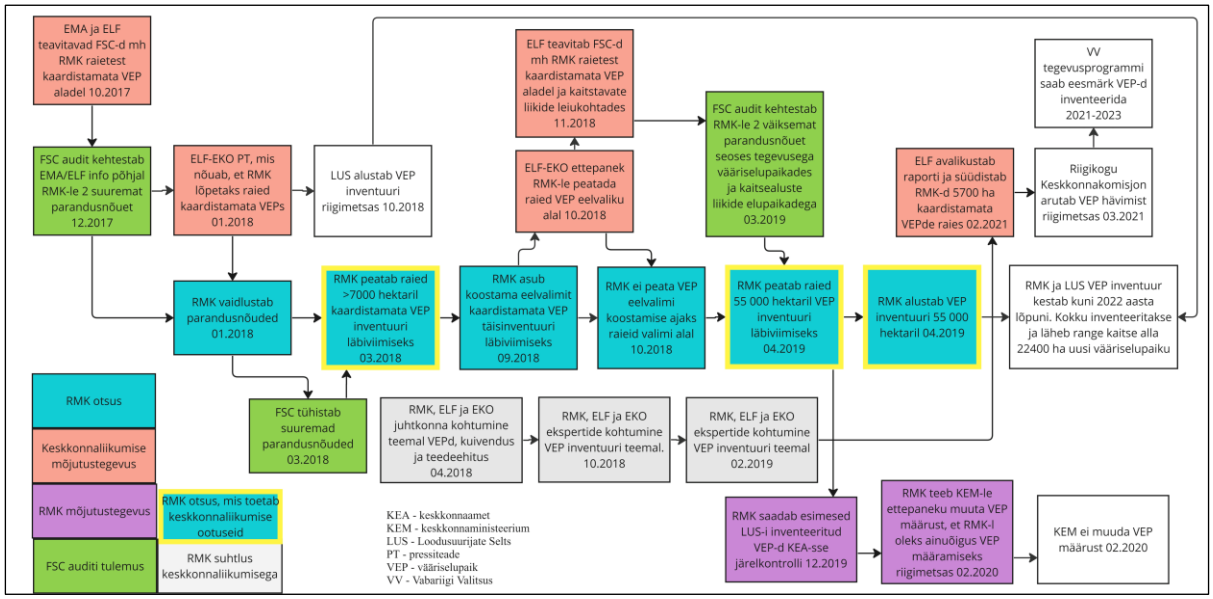

Joonis 7. RMK otsustusprotsess vääriselupaikade näitel

Raied Natura aladel ja kaitsealuste liikide elupaikades

Vaidluskohaks kujunes see, kas RMK metsateatiste kinnitamisel oli Keskkonnaamet asjakohaselt hinnanud raiete mõju Natura alade kaitseväärtustele ning kaitsealuste liikide elupaikadele ning seisundile. ELF ja teised keskkonnaühendused esitasid 2019. aastal Natura aladel toimuvate raiete tõttu kaebuse Euroopa Komisjonile, juhtides tähelepanu, et nende hinnangul on see tegevus vastuolus Euroopa Liidu loodusdirektiivi ja keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiiviga. Komisjon algatas selle põhjal Eesti suhtes rikkumismenetluse (Harju, 2021b), misjärel 2022. aastal Keskkonnaamet peatas kõik raied

Natura aladel 28 kuuks. ELF koostas 2021. aastal koos EstWatch-ga aruande Natura elupaikade hävimisest raiete tõttu, mida arutati augustis 2021 ka Riigikogu Keskkonnakomisjonis.

EMA kohandas oma mõjutustegevust ja valis alates 2019. aastast strateegiaks vaiete esitamise RMK-le, Keskkonnaametile ja Keskkonnaministeeriumile, millega riigiasutuste administratiivne võimekus nii-öelda kinni jooksutati. Veebruaris 2020 vaidlustas EMA Keskkonnaameti poolt RMK-le väljastatud lageraieteatised (3 tk) metsise elupaigas Alutagusel, millele RMK reageeris vaidlustatud raiete tegemisest loobumisega. Aprillis 2020 pöördus EMA halduskohtu poole, vaidlustades 21 Keskkonnaameti poolt RMK-le väljastatud metsateatist Mustjõe metsise elupaigas kokku 95 hektaril ja kohus võttis kaebuse menetlusse. EMA esindajaks kohtus oli Keskkonnaõiguse Keskus.

2021. aasta veebruaris vaidlustas EMA kohtus juba massiliselt metsateatisi (enam kui 6000), samuti põhjusel, et raieid plaaniti Natura aladel. Halduskohus võttis EMA kaebuse menetlusse ja tegi 2022. aasta septembris otsuse EMA kasuks. Nagu EMA liige selle kohta ütles:

> „EMA, Linda-Mari Väli: Et seal langeski kaks eesmärki kokku. Hoida avalikkuse tähelepanu mingisuguse tegevuse läbi. Ja siis samal ajal seda organisatsiooni, ütleme ausalt, teha neile partisanisõda, et halduskoormust suurendada ja takistada tööd. Ja see kõik sai siis võimalikuks sellepärast, et meil oli juba rohkem inimesi ja meil oli rohkem spetsiaalset teadmist. Kui ma hakkan vaatama, siis tol ajal hakkaski vist see professionaliseerumine tegelikult meie organisatsioonis.“

> „EMA, Linda-Mari Väli: Ma ei tea, kas see tuleb sealt välja, aga mis tehti ära, millest ju tegelikult kasvas välja meeletu Natura 2000 kohtuprotsess. Mis nüüd on lõpuks, pärast seda, kui ma ise organisatsioonist ära olin läinud, saavutanud reaalset edu.“

Korduvaks mustriks selle näite puhul on keskkonnaliikumise mõjutustegevuse vastu moodustunud riigiasutuste (RMK, Keskkonnaamet, Keskkonnaministeerium) ühisrinne, kes olid veendumusel, et pikaajaliselt kasutatud tegevuspraktikad on õiguspärased. Kuna RMK, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeerium ei olnud valmis keskkonnaliikumisega sel teemal läbi rääkima, siis oli viimase jaoks ainus võimalus pöörduda Euroopa Komisjoni ja kohtu poole. RMK ja Keskkonnaamet kaebasid kohtuotsuse edasi, kuid metsateatiste massilise vaidlustamisega saavutas EMA raiete edasilükkamise ja jooksutas kohtusüsteemi kinni, pärssides nõnda oluliselt RMK tegevust Natura aladel ja kaitsealuste liikide elupaikades.

> „ELF, V1: Meie siin [Natura alade raiete kohta kaebuse esitamisega Euroopa Komisjonile] andsime ikkagi esialgse tõuke, me juhtisime sellele tähelepanu, aga need lahendused ja see, kuidas asjadega edasi minnakse, see on olnud üsna ELF-i väline. Samal ajal oli õigusraamistik tegelikult olemas selleks, et teistmoodi teha, see vajadus teistmoodi teha. Ma arvan, et kui ühes riigis raiutakse Natura alasid ilma mõjuhinnanguta lagedaks, siis mingil hetkel ikka Euroopa Komisjon sekkub. Lihtsalt siin see algtõuge oli meie poolt, et me andsime teada, et selline asi toimub.“

RMK püüdis keskkonnaliikumise kohtusse pöördumist vähendada sellega, et taotles kohtu kaudu enda õigusabikulude hüvitamist:

> „RMK 3: Üks RMK vastumeede oli see, et me hakkame võidu korral kaebajatelt RMK kohtukulusid sisse nõudma ja see aitas väga hästi. Niipea kui esimesed võidud tulid, nad said ju aru, et see ei ole nii lihtne.“

Metsandussüsteemi jaoks oli keskkonnaliikumise soov muuta majandamispraktikaid Natura aladel ja kaitsealuste liikide elupaikades radikaalne ja seda ei peetud mõeldavaks. Oli väga ootamatu, kui esmalt Euroopa Komisjoni poolt ELF-i kaebuse alusel juunis 2021 Eesti suhtes algatatud rikkumismenetlus ja EMA edukas kohtukaebus Natura alade raiete kohta andsid mõlemad selge signaali, et metsandussüsteemi senised praktikad ei pruugi olla kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Kokkuvõttes peavad saabunud õigusselgust vajalikuks nii keskkonnaliikumine kui RMK.

> „RMK 3: Kõige olulisem on see, et on õigusselgus, riik saab aru, loodetavasti riik õpib sellest, mis oli see oli, ja vähemalt on meil riigikohtu tasemel õigusselgus olemas.“

> „ELF, V2: Mõnes mõttes see [kohtusse pöördumine] võib olla teatud juhtudel vajalik, kui muu ei aita. Et see siis on nagu mingi järgmine samm. Aga võib olla ka hoopis nii, et mõnel puhul ongi vaidlus, mis vajab kohtu hinnangut õiguspraktikas.“

Euroopa Komisjoni rikkumismenetlus ning EMA kohtuvaided tõid endaga kaasa murrangu metsandussüsteemi suhtumises metsade majandamisse Natura aladel ja kaitsealuste liikide elupaikades (Joonis 8).

„RMK 3: See on riigi tasemel häbiasi, et seda välja ei loetud. Võib-olla see arrogants, kuidas sellesse asjasse aastaid, isegi aastakümneid, suhtuti. See teema tegelikult hakkas suhteliselt vara pihta, nad [keskkonnaliikumine] rääkisid seda ennem juba, aga mitte keegi, mina kaasa arvatud ei pööranud tähelepanu, mul oli kindel teadmine, et see, mida me teinud oleme, on maksimum ja rohkem ei olegi vaja teha. Ma eeldasin, et tegemist on järjekordse lisa väljakauplemisega, kuid see ei olnud nii. Meil ei ole põhjust häbeneda, meie ei ole poliitikategijad, see on ikkagi kõige suurem riigi ja ministeeriumi taseme möödalaskmine, sest ka Keskkonnaamet sai samamoodi asjadest aru.“

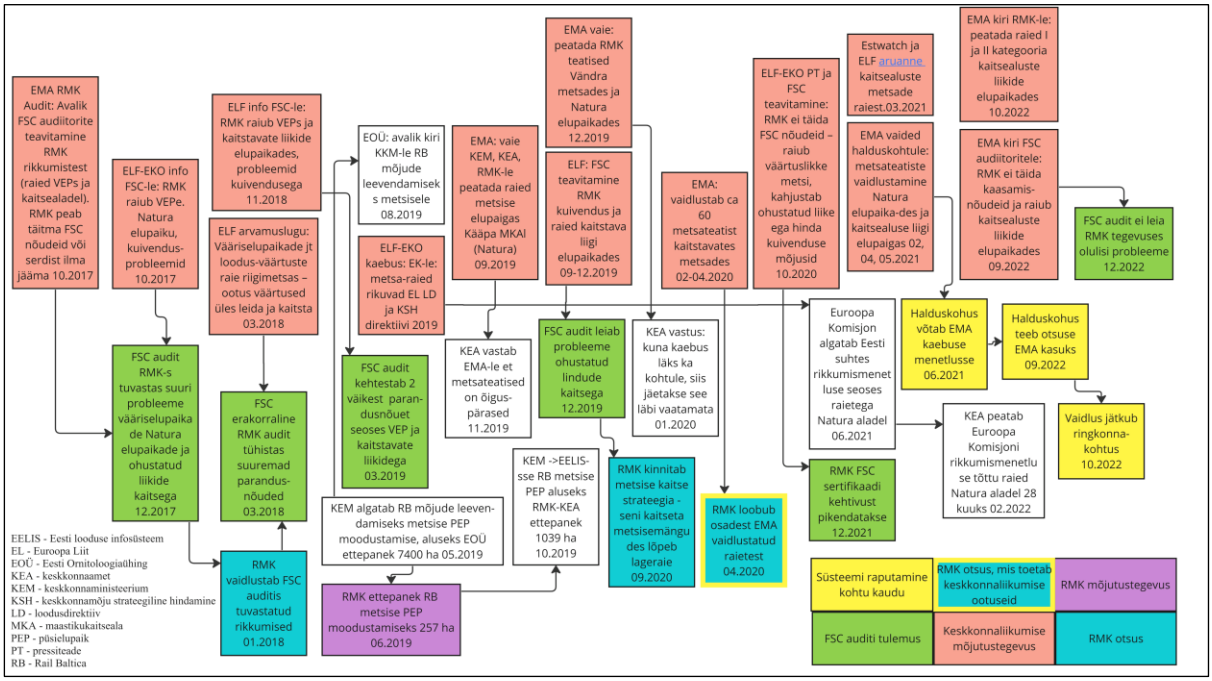

Joonis 8. RMK otsustusprotsess Natura alade ja kaitsealuste liikide elupaikade näitel

RMK metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõju

Metsakuivendussüsteemide ja metsateede rekonstrueerimine ning uute teede ehitamine nõuab ehitusluba, mille väljastamisel peab Põllumajandus- ja Toiduamet ning kaitstavate aladega seotud juhtudel ka Keskkonnaamet hindama kavandatud tegevuse vastavust õigusaktidele. ELF-i esindaja hinnangul on metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõju raietega võrdne, kuid erinevalt raietest ei ole sellele rakendatud võrreldavaid ja toimivaid leevendusmeetmeid.

„ELF, V2: Eesmärk metsas seda teemaks tõstes oli ikkagi…, seal taga on selge arusaam, et metsa intensiivse raiumise mõjud ja valupunktid olid juba teemaks

> ja arutusel. Aga sellises mahus metsakuivenduse rekonstrueerimine on elusloodus vaates ikkagi üsna võrreldava mõjuga. Et ka see ikkagi pilti ja teemaks tuua.“
>
> „ELF, V1: Võib-olla kuivenduse puhul on keerulisem olnud leevendusmeetmeid kuidagi rakendada ka. Vääriselupaikade parem kaitse ja laane- ja salumetsade kaitse - see mingil määral kompenseerib raie intensiivsust või aitab elurikkust hoida, aga kuivenduse puhul selliseid tõsiseltvõetavaid leevendusmeetmeid on raske pakkuda, kui see on nii intensiivne.“

Keskkonnaliikumise strateegia oli mõjutada RMK-d meedia ja kolmandate osapoolte kaudu, kasutades selleks esmalt FSC audiitorite teavitamist. 2020. aastal tegi ELF pressiteate ja teavitas FSC audiitoreid, et RMK ei hinda piisavalt kuivenduse keskkonnamõjusid, kuid audiitorid ei leidnud järgnenud auditi käigus RMK tegevuses suuremaid probleeme. Seejärel pöördus ELF FSC järelevalveorgani Accreditation Services International (ASI) poole, kes osales RMK auditil augustis 2021. ASI audit ei kinnitanud, et ELF-i kaebus on asjakohane, kuigi markeeris ära võimaliku probleemi Prählamäel (ASI, 2021). ASI kaebuse luhtumisel pöördus ELF aprillis 2022 uuesti kaebusega FSC audiitorite poole, kes sarnaselt ASI-ga ei pidanud ELF-i vaiet põhjendatuks. Sellega ammendusid ELF-i jaoks FSC nõuete kasutamise võimalused RMK metsakuivenduse praktikate muutmiseks.

2021. aastal andis EKO RMK-le keskkonnakirve kuivendustegevuse eest Euroopa naaritsa elupaigas Prählamäel ja samal aastal valmis ELF-i koostöös rahvusvahelise uurimisorganisatsiooniga raport, milles muuhulgas käsitleti metsakuivenduse kahjulikku mõju kliimale (SOMO, 2021). Ka nendel tegevustel ei olnud RMK tegevusele suuremat mõju ning RMK jätkas metsakuivenduse ja -teede rekonstrueerimist muutmata kujul.

2021. aastal pöördus ELF kohtusse, et saavutada RMK-le Vilumäe metsakuivendussüsteemi rekonstrueerimiseks väljastatud ehitusloa tühistamine ja 2022. aastal tühistas Tallinna halduskohus Põllumajandus- ja Toiduameti poolt RMK-le väljastatud ehitusloa (ELF, 2022a). Sama kordus 2022. aastal, kui ELF vaidlustas mõjude hindamise puudulikkusele viidates halduskohtus Põllumajandus- ja Toiduameti poolt RMK-le Orkjärvel väljastatud ehitusloa ja kohus ka selle ehitusloa tühistas (Kalev, 2022).

RMK suhtus tõrjuvalt metsakonflikti vältel tehtud ettepanekutesse muuta keskkonnamõju hindamise praktikaid metsakuivendussüsteemide ja -teede rekonstrueerimisel ning uute metsateede rajamisel. Selle näite puhul on korduvaks mustriks riigiasutuste (RMK,

Keskkonnaamet, Põllumajandus- ja Toiduamet) ühine vastuseis keskkonnaliikumise mõjutustegevusele, kes olid veendunud seniste metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõju hindamise praktikate õiguspärasuses ega näinud seetõttu metsakonflikti vältel vajadust praktikate muutmiseks.

Keskkonnaliikumise vahetu mõju RMK otsustele metsakuivenduse ja teedeehituse teemal oli pigem väike, RMK ja teised riigiasutused hoidsid ühist joont ning FSC audiitorite ja meedia kaudu survestamine ei andnud tulemusi. Kuna pehme mõjutustegevus ei andnud tulemusi (süsteem ei reageerinud), siis pöördus keskkonnaliikumine viimase sammuna kohtu poole, vaidlustades edukalt mitmed RMK-le väljastatud ehitusload ning saavutas pöördelise süsteemiraputuse, mis avas võimaluste akna edasisteks aruteludeks (Joonis 9).

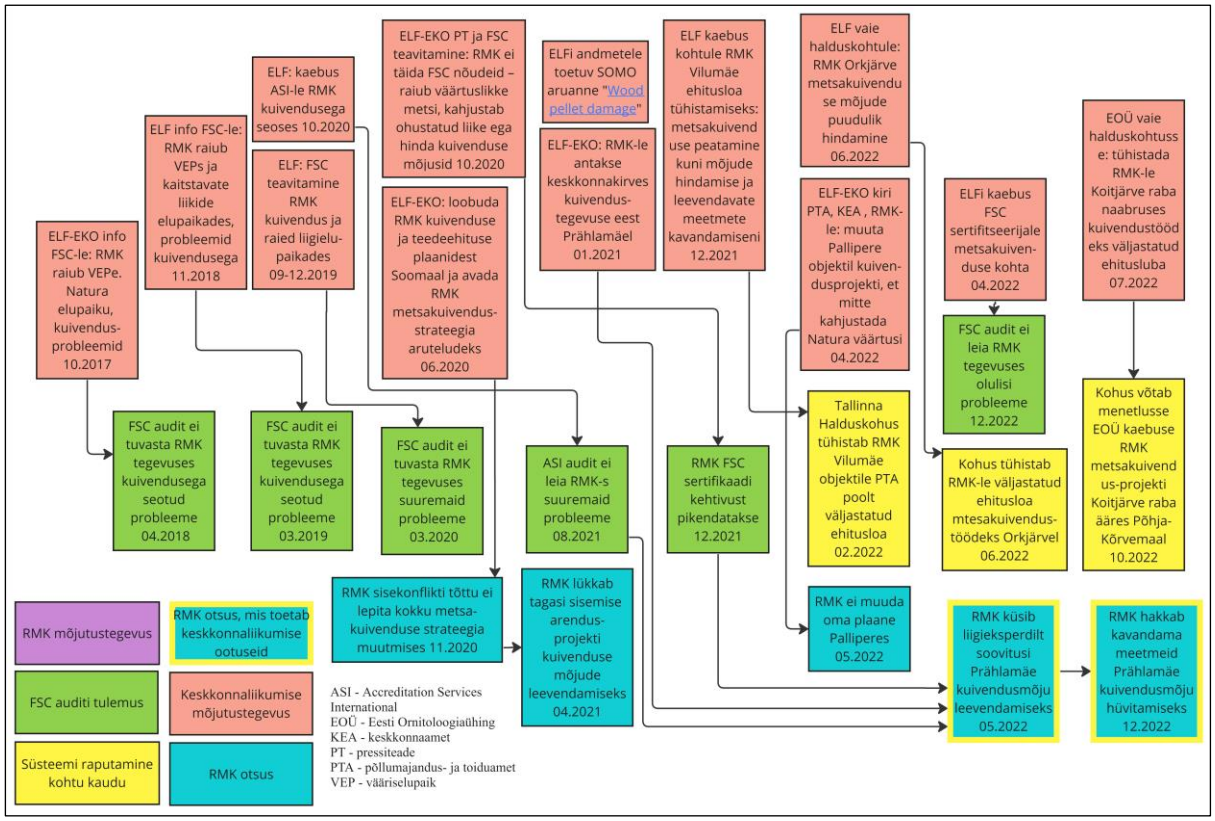

Joonis 9. RMK otsustusprotsess metsakuivenduse ja teedeehituse näitel

Kevadsuvine raierahu

RMK hallatavas metsas on pesitsusaegset raierahu (ajavahemikul 15.04-15.06) peetud juba enam kui 20 aastat, kuid keskkonnaliikumise ja ornitoloogide hinnangul on RMK raierahu kestus liiga lühike, mis ei võimalda paljudel metsalindudel oma pesitsust edukalt lõpetada. Keskkonnaliikumine soovib, et metsalindude pesitsemiseks piisava kestusega raierahu kehtestatakse kõigis metsades. Looduskaitseseaduses ja Euroopa Liidu Linnudirektiivis on sätted, mis keelavad lindude tahtliku häirimise pesitsusajal (Vahtrus jt, 2018). Peale riigimetsa on metsatöödele konkreetsed ajalised piirangud kehtestatud ainult kaitstavatel aladel, üleriigilist pesitsusaegset raierahu kehtestatud ei ole. Keskkonnaliikumine tõstatas raierahu teema metsakonfliktis 2018 aastal, kui Eesti Ornitoloogiaühing hakkas edastama sõnumit, et pesitsusaegne raie on lindude tahtlik surmamine (EOÜ, 2018). Tsitaat EOÜ (2018) pressiteatest:

> „[…] Metsaraied praegusel ajal on käsitletavad lindude tahtliku surmamise ning looduskaitseseaduse rikkumisena, mille eest on ette nähtud rahatrahv."

EMA liitus raierahu poleemikaga 2019, kui koostöös Eesti Loomakaitse Seltsi ja loomade eestkosteorganisatsiooniga Loomus saadeti Keskkonnaministeeriumile 04.04.2019 avaliku kirjaga nõudmine kehtestada raierahu, milleks keskkonnaministrile annab volituse metsaseaduse § 40 lg 10. EMA pöördus raierahu küsimuses õiguskantsleri poole aprillis 2019 ja 2019. aasta maikuus andis keskkonnaliikumine keskkonnaministrile üle 15 organisatsiooni allkirjastatud pöördumise, milles palutakse ministrilt raierahu (EMA, 2019b). Õiguskantsleri vastus juunis 2019 (Madise, 2019) andis EMA-le pesitsusrahu nõudmiseks argumente juurde, nentides, et Keskkonnaamet peab raietöödeks luba andes arvestama looduskaitseseadusest tulenevate piirangutega.

Keskkonnaliikumise mõjutustegevus oli suunatud peamiselt Keskkonnaministeeriumile, et see piiraks metsaraiet pesitsusajal kõikides metsades ning tagaks looduskaitseseaduse ja Euroopa Liidu Linnudirektiivi nõuete täitmise. EMA käis ka ise metsas pesitsusaegseid raieid otsimas ning teavitas neist Keskkonnaametit, mille tulemusena viimane koostas pesitsusrahu juhendi ning asus 2021. aastal kontrollima ja peatama raietöid pesitsusperioodil. Sündis ka kohtupretsedent, kui Tallinna ringkonnakohus keskkonnaliikumise ja kohalike kaebuse peale pesitsusaegse raie peatas (Harju, 2021c).

> „EMA, Linda-Mari Väli: […] tegime ise seda peavalu neile, et me käisime otsisime neid kevadisi raieid üles ja andsime neile [Keskkonnainspektsioonile]

teada. Ja sel ajal meil oli sõlmitud juba Keskkonnainspektsiooniga, hiljem siis Keskkonnaametiga, hea koostöö leping.“

EMA tõstis raierahu 2019. aastal sotsiaalmeedia, arvamusartiklite ja avalike pöördumistega inimeste teadvusesse uue nurga alt, rõhudes inimlikele emotsioonidele ja väärtushinnangutele. Tänu avalikkuse suurele huvile ja peavoolumeedia soosivale suhtumisele saavutas EMA koostöös kohalike elanike ja teiste keskkonnaorganisatsioonidega muutuse metsandussüsteemis, millega eksperdid ja ornitoloogid varasematel aastatel hakkama ei olnud saanud (Joonis 10).

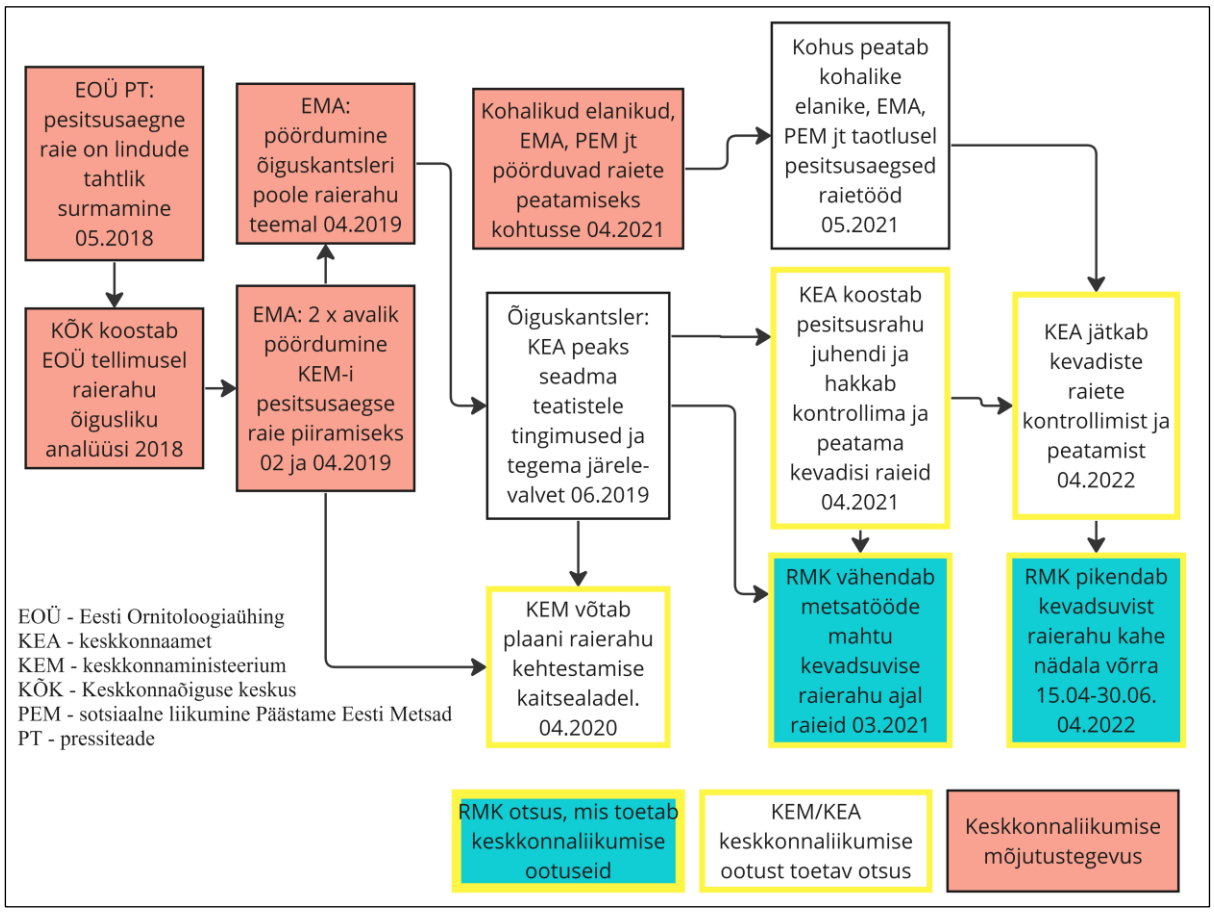

Joonis 10. RMK otsustusprotsess kevadsuvise raierahu näitel

„EMA, Linda-Mari Väli: […] siin tuleb jälle välja, et tegelikult me olime ikkagi kultuuriline organisatsioon, mitte looduskaitsespetsialistid nagu ELF. […] Jah, see oli kultuuriline väärtus, et on tõesti mingid inimesed, kes leiavad, et sa ei saa nii teha, et see on kuidagi halb. Et on vale niimoodi lindude pesitsemise ajal raiuda, et linnud surevad. Kuigi tundub, et see ei ole tegelikult looduskaitseliselt ega majanduslikult nii oluline, et linnud surevad, aga et see on mingisugune

> rahva väärtus ja rahva väärtust ma tõesti nägin hästi palju. See oli ka miski, mis väga kõnetas inimesi. Ja me olime EMA ka, eks ole, linnupoegade ema ka.“

EMA mõjutustegevus sundis Keskkonnaametit olukorda ümber hindama ja alustama pesitsusaegsete raiete kontrollimisega, muuhulgas riigimetsas. Korduvaks mustriks on siin tuginemine Euroopa Liidu linnudirektiivile ja looduskaitseseadusele, mida EMA tõlgendas teistmoodi kui ametiasutused. EMA argumentidele lisas kaalu Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlus, mis näitas, et Eesti ametiasutuste tõlgendused Euroopa Liidu direktiividest ei pruugi olla asjakohased. Kuigi EMA mõjutustegevus ei olnud suunatud vahetult RMK-le, avaldus selle mõju Keskkonnaameti muutunud tegevuspraktika tõttu ka riigimetsas. Kuna oli teada, et Keskkonnaamet kontrollib pesitsusaegseid raieid perioodil 15.04-30.06, ning oli tekkinud kohtupretsedent pesitsusaegse raie peatamise näol, siis otsustas RMK 2021. aasta pesitsusperioodil vähendada metsatööde mahtu ja 2022. aastal pikendas riigimetsades kevadsuvist raierahu kahe nädala võrra.

3.3.2. Sotsiaalsed ja kultuurilised väärtused

Protest RMK lageraiete vastu kogukonnale olulistes metsades

Keskkonnaliikumise peamine soov oli asumilähedastes metsades lageraiete lõpetamine ja asendamine püsimetsandusega. RMK ei olnud valmis püsimetsandust kaaluma ja kaasamiskoosolekutel tuli see vastuolu selgelt esile, kui RMK pakkus kohalikele kaasa rääkimise võimalust säilikpuude arvus või paiknemises, kuid ei olnud nõus kaaluma raiete ärajätmist või püsimetsana majandamist.

Erinevalt EMA-st ei osalenud ELF vahetult RMK kaasamiskoosolekutel, kuid panustas analüüsi ja juhendmaterjalide koostamisega, et kohalik omavalitsus ja kogukonnad oleksid teadlikud oma õigustest kaasamisprotsessis (vt ELF, 2020b ja 2020c). RMK kaasamise teemal tegi ELF mitmeid postitusi metsablogis ja meedias ning sekkus siis, kui tema ekspertiisist oli abi loodusväärtuste kaitse korraldamisel või RMK väidete ümberlükkamisel, näiteks Kose kaasamiskoosolekul RMK esitatud väidete puhul.

> „ELF, V2: Üks konkreetne juhtum on Kose näitel, kus meie ei olnud sellega seotud, aga mis jõudis ka AK-sse ja Osooni. Ja seal […] me tegime ühe metsablogi postituse, kus me ütlesimegi, et Andres Sepp valetas seal kaasamiskohtumisel, kui ta ütles, et siin ei saa teha valikraiet. Seal on jällegi nii,

> et kohalikud aktivistid ei suuda selle argumentatsiooniga debatti pidada, ja üks meie ekspert võttis metsaregistrist konkreetsete eraldiste andmed metsaregistrist ja vaatas takseerandmetest järgi, et see ei olnud nii [et valikraiet ei saa teha].“

EMA sotsiaalse liikumisena pidas kogukonnametsi üheks oma põhiliseks võitlusareeniks. EMA strateegia oli võidelda iga puu ja metsatuka eest ning RMK tegevust takistada ja saavutada lageraiete edasilükkamine või ärajätmine.

> „EMA, Linda-Mari Väli: Mõnes mõttes see oli nagu sõda, sõda hektarite pärast ja see oli see põhiasi, millega seda mõõdeti. See oli lihtsalt nagu siit laseme seda suurtükituld ja sealt, äkki see kõik aitab kaasa, et praegu päästa mets. Just looduskaitsealad ja inimeste kodumetsad oli hästi tugev põhifookus.“

EMA sekkus RMK kaasamisprotsessidesse igal võimalusel ja EMA-l oli oma strateegia, kuidas kaasamiskoosolekutel soovitud tulemuseni jõuda. Ühe võttena kasutati näiteks kohalike briifimist enne koosolekut.

> „EMA, Mati Sepp: […] ma nägin, et kui kohalikud ei olnud organiseeritud, siis RMK-l oli hea süsteem – kohalikud tuli marru ajada, siis nad ei olnud organiseeritud. Ja siis me saime enne kohalikega kokku. Valisin sealt ühe inimese välja, tema esindab teid, temal on närvi, teised on tasa, ei lähe lärmama. Ja niimoodi me lõpuks hakkasime maad tagasi saama […].“

EMA jagas RMK kaasamiskoosolekutest infot sotsiaalmeedias, avaldas pressiteateid, esitas petitsioone, saatis RMK-le ja teistele riigiasutustele pöördumisi ning korraldas meeleavaldusi. EMA tegi tihedat koostööd kohalike inimestega, toetas kohalike MTÜde asutamist ja viis läbi koolitusi, et kogukonnad suudaksid kaasamiskoosolekutel ise ennast esindada ja oma huve kaitsta.

> „EMA, Linda-Mari Väli: Me andsime ka koolitusi inimestele, alati esimese asjana ütlesime, et tuleb kohe oma organisatsioon teha, õpetasime, algatasime, selgitasime. Ja üle 10 organisatsiooni, ma nägin, kuidas puhkes selle tegevuse käigus ja nad siiani tegutsevad. Jah, ma ütleks et see oli tegelikult ju seotud nende kodumetsadega, see inimeste aitamine, et kodumetsad olid fookuses, ja sinna juurde hästi loomulikult tuli see, et aga muidugi õpetame neid organisatsioone tegema.“

RMK kaasamiskoosolekute hulgas oli märgilise tähtsusega Ohtu külas oktoobris 2019 toimunud üritus, mille salvestas täispikkuses Eesti Rahvusringhääling ja kus sai avalikuks kohalike elanike vastuseis RMK kavandatud raietele (Elias ja Himma, 2019). Kavandatud raied lükati vastuseisu tõttu edasi. Teine tähelepanuväärne sündmus oli see, kui 2020. aastal Häädemeestel RMK arvates juba kogukonnaga kokkulepitud metsatööd kohtu poolt seatud õiguskaitse korras seisma pandi.

> „EMA, Mati Sepp: No need, see…, mis Häädemeestes aset leidis. Mulle tuli suurfirmaomanikult kõne – Mati, meil on advokaat, meil on kohtunik. Kohus nõuab, millised langid on maha lõigatud, millised mitte. Kohtunik tahab teada, et õiguskaitse peale panna. Meil ei ole ühtegi inimest, keda metsa saata. Ma ütlesin, et olen 300 km eemal, teises Eestimaa otsas. „Ükskõik, kui palju raha vaja on, kohe hakka sõitma". Viie minutiga olin autos, sõitsin sinna. Harvester samal ajal lõikas, mina andsin advokaadile teada, see-see-see lank on maha lõigatud ja õhtuks oli õiguskaitse peal."

RMK jaoks oli keskkonnaliikumise esindajate osalemine kaasamiskoosolekutel probleem, millega ei osatud hästi toime tulla ning tajuti seda, et kohalike inimestega oleks arvatavasti võimalik metsatöödes kokku leppida, kui keskkonnaliikumise esindajaid kohal ei oleks.

> „RMK, Tavo Uuetalu: Tavalise inimesega ei olegi olnud konflikti. Tegelikult, kui sa lähed tavalise inimese juurde rääkima, siis iseenesest saavad nad kõik aru, seal ei ole…, tegelikult konflikt on nendes organisatsioonides, või teatud huvigrupi tekitatud konflikt. Noh, see konflikt võib olla sellesama ühe konkreetse inimese toa taga. Tema elus toimub hästi suur muutus, eks ole, mets võetakse maha. Aga niisugust üleriigilist konflikti inimestega ei ole olnud."

Nii ELF kui EMA survestasid RMK-d võtma kogukonnametsades kasutusele püsimetsandust lageraiete asemel. ELF koostas selle kohta raamatu „Teejuht püsimetsandusse" (Remm jt, 2020) ja korraldas temaatilisi koolitusi ja õppepäevi. Metsakonfliktis saavutas keskkonnaliikumine teema tõstatamise meedias ning tekkisid koalitsioonid keskkonnaliikumise esindajatest ja kohalikest kogukondadest, mis taotlesid püsimetsanduse laiemat kasutuselevõttu.

RMK alustas kaasamiskoosolekute läbiviimisega olukorras, kus puudus vastav kaasamiskultuur ja ka õiguslik regulatsioon asumilähedaste metsade majandamise kohta, mis muutis kaasamisprotsessi kergesti rünnatavaks. RMK tahtis võtta initsiatiivi, et lahendada

ühiskondlik vastuolu lageraiete näol kogukonna jaoks olulistes metsades, kuid see ei õnnestunud ja protsessi sekkusid nii keskkonnaliikumine kui kohalikud omavalitsused. RMK kaasamispraktikate areng metsakonfliktis toimus koevolutsiooniliselt (Van Assche jt, 2013, lk 80), selles mängisid rolli nii kogukondade tagasiside, kaasamiskoosolekutelt saadud kogemused, keskkonnaliikumise tegevus kui ka õiguskantslerilt ja kohalikelt omavalitsustelt saadud tagasiside. Kohalikud omavalitsused mõtestasid kogukonna jaoks oluliste metsade majandamist ja piiritlemist planeeringute kaudu, RMK uuendas kaasamise töökorraldust, andes kohalikele kogukondadele arvamuse avaldamiseks pikemad tähtajad ja selgemad menetlusreeglid. Kliimaministeerium algatas metsaseaduse muudatuse, mis annaks kohalikule omavalitsusele senisest suuremad õigused metsamajandamisele tingimuste seadmisel.

Metsakonflikti edenedes suutis keskkonnaliikumine mitmel kaasamiskoosolekul koostöös kohaliku kogukonnaga RMK metsatööde plaane seisata. Arvestades seda, et EMA selge püüdlus oli mitte kokku leppida ja raiet igal moel takistada, ei olnudki RMK-l vaidluste tekkimisel muid valikuid, sest kaasamiskoosolekutega seotud konflikte ei soovitud eskaleerida.

> „RMK, Aigar Kallas: Number üks möödalask oli see, et mina kujutasin ette, et metsaülem, kes on kolmkümmend aastat seal töötanud ja tunneb metsa ja ütleb, et mul on selline plaan, inimesed tunnevad teda, ja siis on võimalik meil metsas teha neid asju, mida meile on koolis õpetatud ja saame metsa majandada. Aga seal me panime puusse, sest see ootus oli hoopis teistsugune."

> „RMK 2: Noh, põhimõtteliselt see Ohtu ja Kose on selliseid juhtumeid, mis on sisuliselt peatunud praegu. Me ei ole neid avalikult lõpetanud, me ei ole öelnud, et me seal kunagi enam mitte midagi ei tee. Aga need on sisuliselt peatunud."

RMK sattus keskkonnaliikumise mõjutustegevuse ja meediakajastuse tulemusena olukorda, kus kaasamiskoosolekutel osalejad olid juba koosolekule tulles negatiivselt häälestatud. Koosolekule tulid pigem kohale need kohaliku kogukonna liikmed, kes olid metsamajandamise vastu ja soovisid vältida muutust (lageraiet) omale harjumuspärases koduses maastikus.

> „RMK 2: Üldjuhul käib see ikkagi jah, et on kogukonnas keegi aktiivne, kes on siis sotsiaalmeedias ja lööb aktiivselt kaasa ja siis pärast kutsub või küsib abi [keskkonnaliikumiselt]. Et kogukondadega […] on see, et me ei suuda kaasata kogukondi sellisel moel, nagu me tahaksime, sest ei tule kohale need inimesed, kellel on ükskõik, või noh, keda [metsamajandamine] ei häiri. Et tegelikult meil on ju koosolekutel need inimesed, kes on mingil moel vastu metsatöödele."

2021. aastal tegi RMK juhtkond kirjutamata otsuse, et kogukonna suure vastuseisu korral metsatöödega ei alustata. See otsus oli märk suunamuutusest RMK tegevuses ja eemaldumine RMK kaasamise juhendis sätestatud põhimõttest, et kokkuleppele mittejõudmisel RMK teostab planeeritud tegevused. Sisuliselt RMK teadvustas sellega endale, et mitmel pool on raietööde tegemine tegelikult takerdunud ja RMK-l pole võimalik kogukonna aktiivse vastuseisu korral raiet ellu viia.

> „RMK, Tavo Uuetalu: Tegelikult peaaegu selle ajajoone keskpaigani oli metsameeste […] arusaamine, et me räägime [rahvale] ära, aga teeme ikkagi seda, mida peame õigeks. Ma leian siit ühe koha, see on see Palojärve lugu, kus peametsaülem seisis kännu otsas ja ütles, et selle aegjärkse raie me teeme niikuinii ära. Ja Kagu regioon läks hambad ristis tegema, sest peametsaülem oli lubanud ja siis me ei saanud taganeda. Me ei saanud taganeda, sest üks mees oli lubanud kindlas kõneviisis, et selle raie me teeme ära. See oli 2020 september. Ja selle pinge mahavõtmiseks tekkis teadmine, mida me kommunikeerisime metsameestele, et enne kui ei ole kõik oma jaatavat noogutust teinud, me sinna ligi ei lähe, et sealt tuleb kohe konflikt.“

RMK asumilähedaste metsade majandamisega seotud otsustusprotsessis mängis keskkonnaliikumise mõjutustegevus rolli peamiselt kohalikul tasandil, kus EMA ja teised keskkonnaorganisatsioonid suutsid konkreetsetel koosolekutel oma vastasseisuga ja argumenteerimisega RMK tegevust mõjutada ja edasi lükata (Joonis 11).

Uuritaval perioodil keskkonnaliikumine oma suurimat kogukondadega seotud eesmärki – lõpetada asumilähedastes metsades lageraied ja saavutada nende püsimetsana majandamine, ei saavutanud. Siiski suutis keskkonnaliikumine mitmel juhul RMK asumilähedastes metsades kavandatud raieid tõkestada ja pikemale pausile panna. Teades, et EMA peamine strateegia konfliktis oli RMK-ga mitte kokku leppida, ning võttes arvesse RMK otsust raietöid kogukonna vastasseisu korral mitte teha, võib järeldada, et vähemalt ajutiselt saavutas keskkonnaliikumine soovitud tulemuse, sest lageraiete ärahoidmiseks piisas vastasseisu väljendamisest. Püsimetsanduse teemal suutis keskkonnaliikumine mõjutada metsandussüsteemi seisukohti, sest varasem tõrjuv suhtumine hakkas tasapisi asenduma sisuliste aruteludega ning püsimetsandust hakati nägema asjakohase võttena näiteks kaitsealade piiranguvööndite metsade majandamisel.

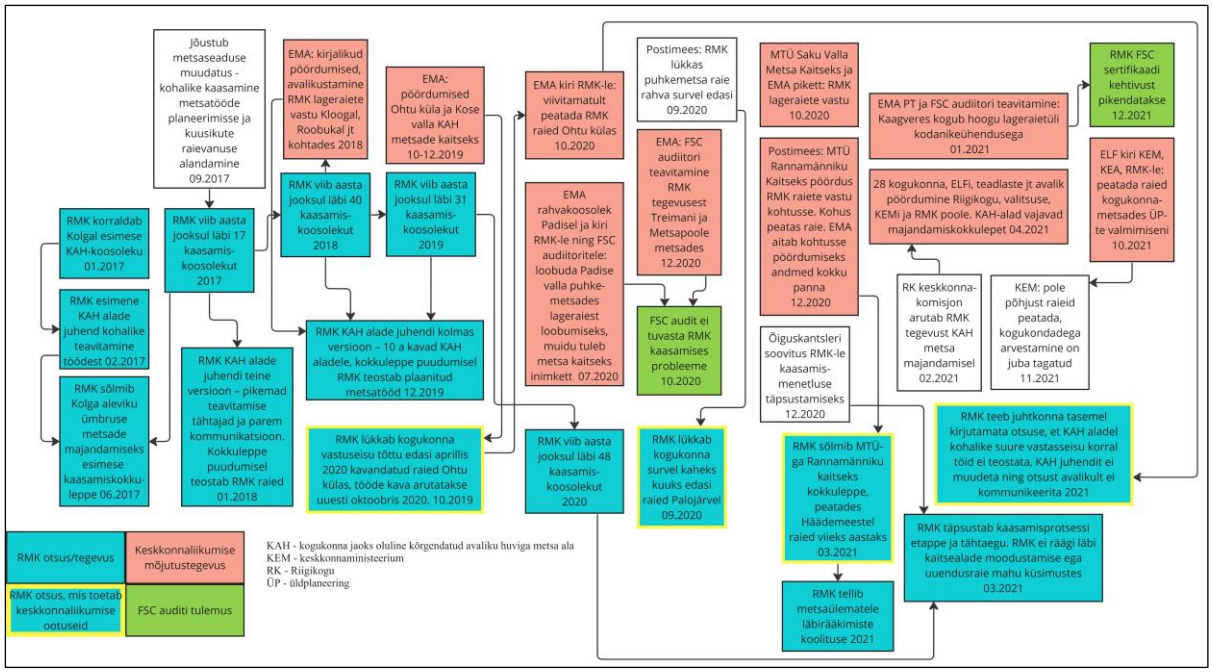

Joonis 11. RMK raieplaanid kogukonna jaoks olulistes metsades

Looduslike pühapaikade kahjustamine ja ristipuude raie

Pühapaigad ja ristipuud ei olnud uuritaval ajavahemikul ELF-i või EMA põhifookuses, kuigi episoodiliselt on need olnud osa keskkonnaorganisatsioonide tegevusest juba ligi 20 aastat (vt nt ERL, i.a.). Nii ELF kui EMA on pühapaikasid käsitlenud meediale antud intervjuudes. EMA leidis metsakonfliktis üles huvirühmad, kes on pikaajaliselt looduslike pühapaikade teemaga tegelenud ning moodustas ajutise koalitsiooni Hiite Majaga. EMA ja Hiite Maja tegid ühispöördumise looduslike pühapaikade kaitseks, mis anti märtsis 2018 üle kultuuriministrile ja edastati ka presidendile, peaministrile, mitmetele ministeeriumitele ja õiguskantslerile.

> „EMA, Linda-Mari Väli: Aga Hiite Maja, tema oli selline ootamatu leid. Seal oli mitte lihtsalt soov kaitsta, seda väärtust välja tuua, vaid seal oli tõesti organisatsioon, kellel oli nii palju reaalselt tööd, mida meie saime kasutada, see oli võimendi. Me olime ikkagi väga lähedased ja kultuuriliselt seltsisime koos ja nad harisid meie seltskonda palju. Tegelikult me tegime väga palju koostööd.“

EMA ja Hiite Maja ühispöördumine võis kaasa aidata sellele, et ajalooline looduslik pühapaik kirjutati eraldi mälestise liigina 2019. aastal muinsuskaitseseadusesse (Kultuuriministeerium, 2022). Looduslike pühapaikade kaitseks on RMK-le survet avaldatud nii FSC audiitoreid kui nende järelevalveasutusi teavitades kui ka meedias teemale tähelepanu juhtides. Muuhulgas

põrkus RMK looduslike pühapaikadega Tulimäel, kus kavandati 2019. aastal sanitaarraiet (Kaasik, 2019) ja 2021. aastal Põlvamaal, kus raiesse sattusid ristipuud (Harju, 2021a).

RMK pidi otsustama, kas ja mil määral looduslike pühapaikade ja ristimetsadega metsamajandamisel arvestatakse. Huvigruppide tegevuse tulemusena kehtestatud FSC nõuete täitmiseks toimus veebruaris 2018 RMK kohtumine usuühendusega Hiite Maja, kus lepiti kokku käitumine ristipuude ümbruses ja võimalikud edasised sammud, et RMK saaks oma infosüsteemides kasutada inventeeritud, kuid seni avalikustamata pühapaikade andmeid. RMK tegi koostööd Muinsuskaitseametiga, et välja selgitada seni inventeerimata pühapaigad RMK maal ja leppida kokku majandamisreeglid teadaolevate looduslike pühapaikade ümbruses. Ristipuude ja ristimetsade osas uuendati vastavat andmekogu, lepiti kokku majandamispõhimõtted ja koostööformaat RMK, Keskkonnaameti ja Muinsuskaitseameti vahel.

> „RMK 3: Ma ütleks, et selle [Muinsuskaitseametiga] nõupidamise järel saabus väga pikk rahuperiood kuni Kama ristipuu juhtumini. […] Kuigi tegelikult oli välja töötatud töökorraldus, kõik laabus ja laabub ka pärast seda, tegemist oli üksikjuhtumiga […]. Mis on omakorda viinud selleni, et seda kasutati ka selles võtmes ära, et kunagi oli olemas ristipuude ja pühapaikade kaardikiht, mis mingil hetkel läks maha. Ja nüüd on see kaardikiht uuesti Maa-ametis üleval. Eks me näeme, kuidas see meie tegevust hakkab mõjutama. Me ei räägi kümnetest tuhandetest hektaritest, aga tuhandetest küll. See näitab seda, et lõppeesmärgi on nad [huvirühmad] jälle saavutanud, läbi FSC, läbi ministeeriumi, läbi Maa-ameti kaardirakenduse.“

Korduvaks mustriks pühapaikade puhul on keskkonnaliikumise ja usuühenduste mõju avaldumine RMK tegevustele läbi FSC auditite (Joonis 12). EMA ja Hiite Maja ei saavutanud oma tegevusega soovitud eesmärki, milleks oli majandustegevuse lõpetamine kõikides teadaolevates ja arvatavates looduslikes pühapaikades, kuid saavutas mitmeid soovitud arenguid ristipuude kaitse korralduses ja looduslike pühapaikade täiendava inventeerimise RMK-s.

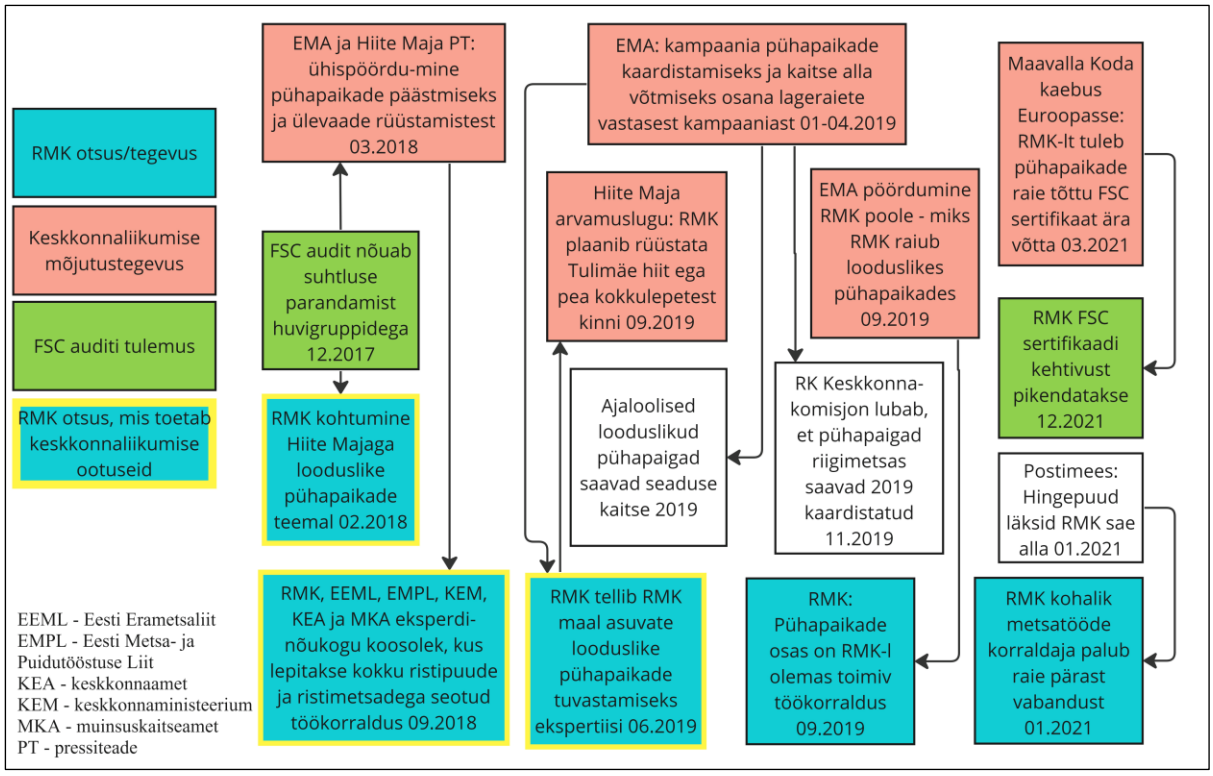

Joonis 12. RMK otsustusprotsess looduslike pühapaikade näitel

3.3.3. Majandussurve metsadele

Kuuse raievanuse alandamine

ELF-i vaates oli Keskkonnaministeeriumi 2016. aastal avalikustatud plaan alandada kuuse raievanust järjekordne näide metsaga seotud majandushuvide eelistamisest metsa loodusväärtuste kaitsmisele. Metsaseaduse muudatuse ettevalmistamine raievanuste alandamiseks võeti 2016. aastal töösse, hoolimata sellest, et täitmata oli varasema perioodi metsanduse arengukavas antud lubadus tüpoloogiliselt esinduslike metsakaitsealade loomiseks.

> „ELF, V1: Minu teada oli seal niimoodi, et tegelikult juba eelmine metsanduse arengukava ütles, et tüpoloogiliselt peavad kaitsealad olema esinduslikud. Ja kas võis olla nii, et me juba täitsime selle kuusikute raievanuse alandamisega järgmise perioodi arengukava eesmärke, samal ajal kui esinduslikud kaitsealad olid moodustamata.“

Keskkonnaliikumise strateegia oli kaubelda kuuse raievanuste alandamise eest välja uute metsakaitsealade moodustamine, milles Keskkonnaministeeriumiga kokku lepiti. Ühiseks

mustriks selle näite puhul oli tuginemine riikliku strateegiadokumendi täitmata lubadusele, mis andis keskkonnaliikumisele aluse nõudmiste esitamiseks. Kuna raievanuste alandamine sai teoks tänu kokkuleppele, et moodustatakse täiendavad metsakaitsealad, siis võib järeldada, et keskkonnaliikumine saavutas soovitud tulemuse osaliselt – kuuse raievanuseid küll vähendati, kuid selle kompenseerimiseks moodustati ulatuslikud uued metsakaitsealad.

Rahuolematus raiemahtudega ja lageraiepõhise metsamajandamisega

Keskkonnaliikumise mõjutustegevus raiemahtude vähendamiseks ja lageraiete piiramiseks sai hoo sisse kohe metsakonflikti alguses, kui kujunemisstaadiumis olev EMA korraldas metsaseaduse muutmise vastase meeleavalduse Keskkonnaministeeriumi ees 2016. aastal. Tegevuste ajastamisel ja asukohtade valikul tegid keskkonnaliikumise liikmed omavahel koostööd. ELF-i esindaja märkis, et see ei olnud juhus, et samal ajal kui Keskkonnaministeeriumis toimusid EKO läbirääkimised metsaseaduse muutmise üle, korraldas EMA ministeeriumi ees meeleavalduse.

> „ELF, V2: Kindlasti me koordineerisime, […] kui samal ajal oli ministeeriumi ees EMA meeleavaldus ja EKO oli seal sees läbirääkimiste laua taga, siis ma täpselt ei mäleta, kuidas suhtlus käis, aga selge oli see, et me ei olnud juhuslikult samal ajal samas kohas. Ja selliseid samme oli kindlasti ka edaspidi."

EMA tõi 2018. aastal Eestisse Soome Looduskaitse Seltsi algatatud kampaania „Lageraied ajalukku", mis suutis koguda piisavalt allkirju, et seda menetletaks Riigikogus. EMA mõistis, et kampaaniaga ei ole võimalik lageraieid lõpetada, kuid nägi seda võimalusena probleemile tähelepanu juhtida ning tuua fookusesse püsimetsana majandamine.

> „EMA, Linda-Mari Väli: […] selle [kampaania] eesmärk tegelikult ei olnud muidugi lageraied ära kaotada. Loomulikult me teadsime, et seda ei tule. Selle kampaania põhjus oli, et me tahtsimegi ise näha, kuidas inimesed sellega kaasa lähevad, sest lageraie oli just see põhiteema. See kahjuks ei tulnud nii pinnale, et räägiks siis püsimetsandusest sinna kõrvale ja see jäi veidike täitmata."

ELF nägi raiemahtude vähendamist vältimatu sammuna ja väljendas seda nii oma strateegias (ELF, 2018) kui ka pressiteadetes ja metsablogi postitustes. Juba eelmises, MAK2020-s määratud raiemahtusid pidas ELF jätkusuutmatuks ning ohuks elurikkusele.

> „ELF, V1: Meie vaates kindlasti see raiemaht, mis arengukavasse [MAK2020] sai, on üledimensioneeritud ja isegi kui seda veel ei saavutatud, ja me teame, et see raiemaht jäi väiksemaks kui see 12-15 miljonit tihumeetrit, isegi kui see ei olnud saavutatud arengukava perioodil, siis meie vaates oli see ikkagi liiga suur, eriti arvestades seda, et metsade loodusväärtused olid kaardistamata.“

Keskkonnaliikumise mõjutustegevus raiemahtude teemal viis selleni, et MAK2030 dokumendi lõppversiooni (kinnitamata) jõudis soovitus liikuda ühtlase metsakasutuse poole (MAK2030, 2023, lk 36) ja selle lisas (MAK2030 Lisa 1, 2023) on ühtlase metsakasutuse mahuna toodud 9-11 miljonit m^3 aastas. See oli küll märgatavalt väiksem kui eelmise arengukavaga lubatud raiemaht (12-15 miljonit m^3), kuid ei erinenud oluliselt varasemate aastate tegelikust raiemahust.

RMK raiemahtude debatis avalikult ei osalenud ja keskkonnaliikumise mõjutustegevusele nähtavalt ei reageerinud. Riigimetsade raiemahu määras keskkonnaminister RMK ettepanekul, mille pidi kooskõlastama Keskkonnaagentuur. Et keskkonnaliikumise tegevus ei mõjutanud vahetult RMK suhtumist, näitab see, et RMK taotles 2021. aastal Keskkonnaministeeriumilt riigimetsa raiemahtude jätmist endisele tasemele.

Raiemahtude teemal toimus uuritaval perioodil aktiivne meediadebatt ja see oli MAK2030 koostamise üks võtmeküsimusi. Ühiskondlik rahulolematus ja keskkonnaliikumise mõjutustegevus võis olla põhjuseks, miks 2021. aastal sai valitsuse koalitsioonilepingusse lubadus vähendada raiesurvet riigimetsadele (Vabariigi Valitsus, 2021a). Sellest sai alguse poliitiline pingpong, kui ametist lahkuv keskkonnaminister RMK raiemahtusid 2021. aasta lõpus vähendas, järgmine minister neid 2022 kevadel tõstis ja ülejärgmine 2022 sügisel jälle langetas. Keskkonnaliikumine saavutas MAK2030 eelnõus raiemahtude ülempiiri vähendamise Eesti metsades tervikuna ja saavutas ka RMK raiemahu mõningase vähenemise. RMK raiemahu määramise otsuse politiseerumine võimaldab keskkonnaliikumisel ministrit survestada ning nõuda edasist raiemahtude vähendamist riigimetsas.

Kuuse-kooreüraski ja juurepessu kahjustustega metsade majandamine

EMA kasutas mõjutustegevuses ära teadustöid, argumenteerides sotsiaalmeedias ja arvamusartiklites, et RMK metsamajandamise praktikad soodustavad juurepessu levikut, kui okaspuumetsades tehakse harvendusraieid külmumata pinnasel, ja võimaldavad kuuse-kooreüraski kahjustusel laiemalt levida, kui raiutakse üraskikahjustustatud kuusikuid.

> „EMA, Mati Sepp: Jaa, ma olen istutanud meeletult metsa, meeletult palju monokultuurseid kuusikuid. Kui ma seda istutasin, siis ma olin jube õnnelik. […] Aga nüüd kui ma lähen, oma kodukandis vaatan oma istutatud kuusikuid, ja mõtlen, need teadmised, mis mul on, 20 aasta pärast sööb ürask need kõik ära. Sest ta on monokultuurne, ta on suurtel aladel, ta on lihtne saak juurepessile. Sest me istutasime kuusemetsa asemele, ja need teadmised ei anna mulle rõõmu enam. […] Kõik need kuusikud lähevad robinal, nagu tulekahju oleks. Ja me teeme, istutame kogu aeg üraskile uut toitu.“

Kuna keskkonnaliikumise mõjutustegevus ei muutnud RMK praktikaid, siis pöördus keskkonnaliikumine kohtu poole. Märtsis 2022 vaidlustas MTÜ Päästame Eesti Metsad koos mitme kohaliku elanikuga Tallinna Halduskohtus RMK-le Otepää looduspargis Kullalaanes üraskikahjustustatud kuusiku raieks Keskkonnaameti väljastatud metsateatised. Halduskohus esitatud vaiet ei rahuldanud ning vaidlus jätkub ringkonnakohtus.

Ühiseks mustriks selle näite puhul on EMA mõjutustegevuse vastu moodustunud RMK ja Keskkonnaameti ühisrinne. RMK ja Keskkonnaameti reaktsiooni keskkonnaliikumise mõjutustegevusele võib selgitada metsandussüsteemi rajasõltuvus. Metsakahjustuste probleemi lahendamine keskkonnaliikumise pakutud moel eeldab radikaalset muutust metsakasvatuses. Juuremädanikuga nakatunud okaspuumetsad tuleks uuendada lehtpuuga ning homogeensed kuusikud tuleks tulevaste üraskikahjustuste vältimiseks asendada segametsadega. Samas on okaspuu puit peamine metsatööstuse tooraine, mistõttu okaspuumetsi uuendatakse jätkuvalt peamiselt okaspuuga ja see on nagu isetäituv ennustus, sest nii tehes luuakse alus tulevikus aset leidvateks metsakahjustusteks. Kliimamuutuste tõttu üha lühem ja soojem talv tähendab, et metsatöid tehakse üha enam külmumata mullal, sellega kahjustatakse puude juuri ja soodustatakse juuremädaniku levikut.

3.3.4. Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse dünaamika ja tulemused

Metsakonflikti jätkudes sündisid keskkonnaliikumise soovitud muutused vaidlusalustes küsimustes üha kõrgemal mõjutustegevuse astmel (punane trendijoon joonisel 13), mis näitab, et keskkonnaliikumine varieeris oma tegevust ja otsis täiendavaid võimalusi oma eesmärkide saavutamiseks. Konflikti alguses oli keskkonnaliikumisel võimalik muutusi esile kutsuda metsandussüsteemiga läbirääkimisi pidades ja kokkuleppeid sõlmides (näiteks laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine ning vääriselupaikade inventeerimine). Konflikti käigus osapoolte vahel pingestunud suhete tõttu võttis keskkonnaliikumine kasutusele mõjutustegevuse repertuaaris olevad teised „tööriistad“. Kui RMK ei reageerinud meedias ja kirjalikult esitatud ettepanekutele, siis järgmiste sammudena pöördus keskkonnaliikumine järelevalveasutuste poole, esitas RMK-le ja teistele riigiasutustele vaideid RMK kavandatud tegevuste tõkestamiseks või pöördus kohtusse õiguskaitse taotlemiseks ja RMK-le väljastatud metsateatiste või ehituslubade ebaseaduslikuks tunnistamiseks.

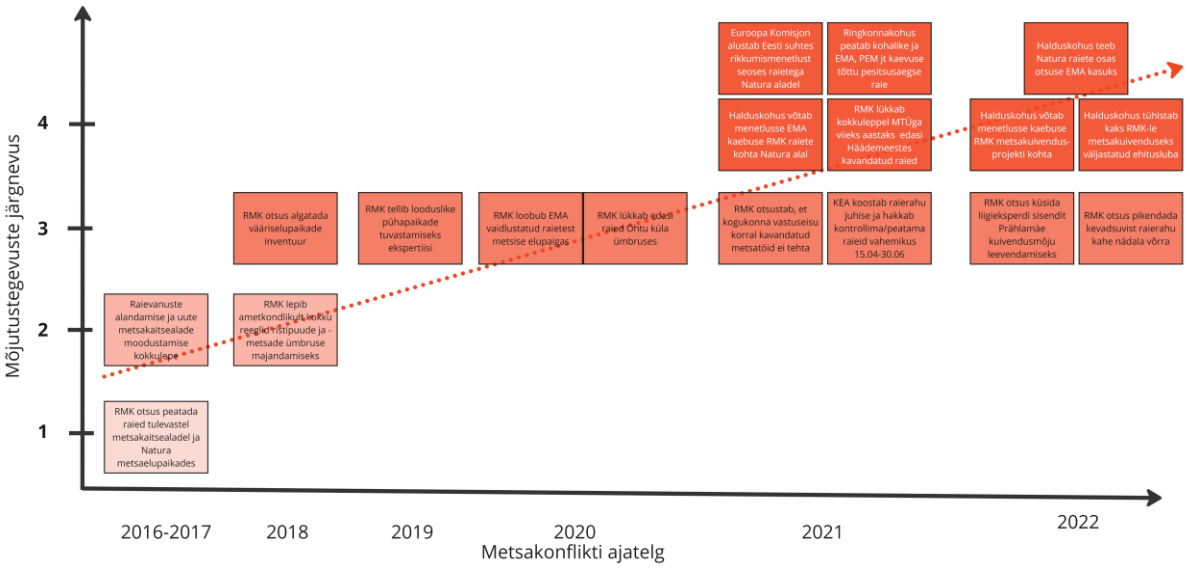

Joonis 13. Otsuste seos mõjutamismeetodite valikuga

Ülevaatlik kokkuvõte töös käsitletud keskkonnaliikumise mõjutustegevusest ja selle tulemustest on esitatud Tabelis 2. Kümnest vaadeldud näitest kolmel juhul saavutas keskkonnaliikumine soovitud tulemuse täielikult, kuuel juhul osaliselt ja ühel juhul eesmärki ei saavutatud.

Tabel 2. Keskkonnaliikumise (KKL) mõjutustegevus ja selle tulemused

Jrk	Teema	Tõstataja	Eeldus KKL nõudmistele ja võimalik lahendus	Millist süsteemi-elementi mõjutati	Konflikti ajaetapp	Kellele tegevus sihiti, mis oli süsteemi vastus	Kui laialdast mõjutuspaletti kasutati	Millisele mõjutusastmele jõuti	Mis muutus RMK otsustus-protsessis või tegevuses	Kuidas muutus saavutati	Kas KKL saavutas soovitud tulemuse
1	**Laane ja salumetsad**	ELF (EKO)	MAK2020	Poliitika (KEM)	algusjärk, toimusid läbirääkimised	KEM, tehti kokkulepe kaitsealade loomiseks	ELF/EKO - meedia, EMA - meeleavaldused	Teine aste, tehti EKOga kokkulepe, edasist survestamist ei järgnenud	RMK liitus omal soovil protsessiga, panustas alade valikusse ja tegi KEM-le ettepaneku	Kauplemisega metsaseaduse muudatus uute kaitsealade vastu	Jah
2	**Väärisel-upaikade inventeeri-mine**	ELF (EKO)	MAK2020, MAK2030	Metsatööstus (RMK)	algusjärk, toimusid läbirääkimised	RMK. KEA oli kaasatud sõltumatu VEP kontrollina. RMK alustas VEP inventuuri	Vahetud pöördumised, pressiteated ja arvamuslood, FSC kaudu survestamine	Kolmas aste, lisandus RK keskkonnakomisj on, LUS inventuur ja ELF raport VEP hävimisest	RMK alustas inventuuri, ei peatanud raieid eelvalimi koostamise ajal. Vastutegevus LUS inventuurile	Vahetu mõjutus-tegevus pöördumiste ja meedia kaudu, lisaks FSC kaudu survestamine	Jah
3	**Metsa-kuivenduse ja teedeehituse keskkonna-mõju**	ELF (EKO)	Natura direktiivid mõju välistamise kohta	Metsatööstus, poliitika	konflikti algusest kuni 2022 aasta lõpuni	RMK, hiljem PTA ja KEA. Süsteem oli vastu ja moodustas ühisrinde	FSC kaudu survestamine, hiljem meedias, SOMO ja keskkonnakirves, lõpuks vaided ja kohus	Neljas aste, pöörduti PTA vastu kohtusse	RMK sisemised vastuolud, Prählamäe hüvitamise algatus	Prählamäe osas FSC toel, süsteemiraputus kohtuotsusega	Osaliselt
4	**Raied Natura aladel ja KL elupaikades**	ELF (EKO), EMA	Natura direktiivid negatiivse mõju välistamise kohta	Metsatööstus, poliitika	konflikti algusest kuni 2022 aasta lõpuni	RMK, hiljem KEA ja KEM. Süsteem oli vastu ja moodustas ühisrinde	FSC kaudu survestamine, hiljem meedia, SOMO, Estwatch, kaebus EK-le, lõpuks vaided ja kohus	Neljas aste, pöörduti KEA vastu kohtusse ja Euroopa Komisjoni poole	Osadest raietest loobumine EMA vaide peale. Metsise strateegia kinnitamine. KEA peatas raied Natura aladel	Euroopa Komisjoni rikkumis-menetluse ja kohtusse pöördumisega	Jah
5	**Kevadsuvine raierahu**	EMA, EOÜ	Looduskaitse-metsaseaduse ja EL linnudirektiivi sätted	Poliitika (KEM), kultuur, metsatööstus, metsa-omanikud	algas konflikti teisel-kolmandal aastal, kestis kuni 2022 lõpuni	KEM, KEA. KEA muutis praktikat, koostas juhise ja asus raieid kontrollima	Meedia, avalikud pöördumised, sotsiaalmeedia, õiguskantsler, kohtusse pöördumine	Kolmas aste, KEA otsus, õiguskantsler	RMK vähendas pesitsusagset töömahtu ja pikendas raierahu 2 nädala võrra	KEA survestamise kaudu, meediasurve, õiguskantsler, kohtusse pöördumine	Osaliselt
6	**Protest lageraiete vastu kogukonna-metsades**	EMA, EKO, PEM, jt MTÜ-d	Varasema perioodi kaitsemetsad piiranguna, kuid kaasamis-formaati ei olnud	Kultuur, Meedia, Poliitika, Metsatööstus	konflikti algusest kuni 2022 aasta lõpuni	RMK. Vastuseisu puhul alguses teostati raied, hiljem RMKotsus raieid vastuseisu korral mitte teha	Avalikud pöördumised, FSC teavitamine, sotsiaal- ja tavameedia, pikett, õiguskantsler ja RK keskkonna-komisjon, kohtu poole pöördumine	Neljas aste, pöörduti RMK vastu kohtusse õiguskaitse saamiseks	Kaasamisprotsess arenes, inimesi koolitati. Otsus mitte teha metsatöid, kui kohalikud on vastu	Meeleavaldused, meedia kaasamine, vastuseisu väljendamine kaasamis-koosolekutel	Osaliselt
7	**Looduslikud pühapaigad ja ristipuud**	Usu-ühenduse d + EMA	Riigi lubadus pühapaigad inventeerida	Kultuur, Meedia, Poliitika, Metsatööstus	Konflikti teisel aastal, toimusid läbirääkimised	RMK, metsatööstus, KEA, KEM, MKA. Lepiti kokku töökorraldus.	Ühiskirjad, meediakajastus, FSC teavitamine, RK keskkonna-komisjon, kultuuritegelaste kaasamine	Teine aste, võrreldes ülejäänud teemadega vähem avalikus huviorbiidis	Kokkulepped MKA, KEA ja Hiite Majaga, Otsus tellida LPP inventuur RMK maal	FSC kaudu	Osaliselt
8	**Kuuse raievanuse alandamine**	ELF (EKO) + EMA jt	Seotud uute kaitsealade loomisega EKO-KEM kokkulepe	Poliitika	algusjärk, toimusid läbirääkimised	KEM pidas EKOga läbirääkimisi	Meeleavaldused, KEM mõjutamine metsakaitsealade moodustamiseks	Teine aste, tehti EKOga kokkulepe, survestamine lõppes	RMK otsustus-protsesesse ei mõjutanud	Vastukaubana uute kaitsealade moodustamisele	Osaliselt
9	**Rahulole-matus raiemahtude ja lageraietega**	EKO, EMA	Metsapoliitika ühtlase kasutuse põhimõte	Poliitika, kultuur, teadus	konflikti algusest kuni 2022 aasta lõpuni	KEM, RMK. Arutelud suunati MAK2030 protsessi.	Meeleavaldused, KEM survestamine, sotsiaalmeedia ja meediakajastus, valimisteema	Kolmas aste, teema jõudis koalitsiooni-leppesse	MAK ja RMK raiemahtu vähendati, RMK raiemahu kinnitamise otsus 2021 politiseerus	Tänu poliitilisele tähelepanule (koalitsioonilepe)	Osaliselt
10	**Üraski ja pessu-kahjustustega metsade majandamine**	EMA	Tuginemine teadus-kirjandusele	Metsatööstus, teadus	EMA uus suund konflikti keskel	RMK, KEA olid vastu, moodustasid ühisrinde	Sotsiaalmeedia ja arvamuslood tavameedias, kohtusse pöördumine	Esimesel astmel, teema pole veel kuigi kaugele arenenud	RMK oma praktikaid ei muutnud	Muutust ei saavutatud	Ei

4. VÕIMALUSED RMK OTSUSTUSPROTSESSIDE EDENDAMISEKS

Metsakonflikti edenedes keskkonnaliikumise ja RMK vahelise suhtluse iseloom muutus. End rünnatavana tundnud RMK asus kaitsepositsioonile ja lõpetas avatud suhtluse keskkonnaliikumisega, mis ei võimaldanud sisulisi arutelusid pidada ja tõi kaasa mõjutustegevuse intensiivistumise. Intervjuude põhjal võib ühise joonena välja tuua, et nii RMK kui keskkonnaliikumise esindajad teadvustavad, et avatud suhtluse puudumine metsakonfliktis on probleem, millest võib järeldada, et vastandlikest seisukohtadest hoolimata on soovitav, et RMK ka konfliktiolukorras hoiab sidekanalid avatuna ning säilitab piisava suhtluse, et osapooled saaksid tehtud ettepanekuid mõtestada ja tagasi peegeldada.

RMK ja ELF-i (EKO) juhtkondade vahel toimusid enne metsakonflikti perioodilised kohtumised, kus arutati avatult läbi võimalikud metsamajandusega seotud probleemid ning lepiti võimaluste piires kokku lahendused ja edasised tegevused. Metsakonflikti käigus need kohtumised lõppesid ning edasine suhtlus toimus peamiselt ametlike pöördumiste ning kaebuste ja meedias esitatud seisukohtadena. Osapoolte ootuste ja seisukohtade mõistmiseks ning kompromisside otsimiseks ja lahenduste leidmiseks on soovitav, et RMK ennistab varem tulemuslikult toiminud suhtlusformaadi ELF-i/EKO-ga.

EMA kui sotsiaalse liikumise põhisõnum on vastandumine võimule ja EMA nõudmiste ignoreerimine ei aita RMK-l konflikte leevendada ega lõpetada, vaid pigem võimendab ja süvendab neid, suurendades sotsiaalset polariseerumist (Tilly jt, 2019). Sotsiaalsete liikumiste puhul on RMK-l soovitav võtta aega nendega kohtumiseks, kuulata ära nende soovid ja ettepanekud ning seejärel koostöös otsida kompromisse ja edasiviivaid lahendusi. Selliselt on võimalik konflikti de-eskaleerida ja osaliselt positiivseks muutuseks pöörata.

Metsakonfliktis tõstatatud probleemid ja vaidluskohad olid mitmetahulised ning kuigi enamik probleeme on seostatavad riigimetsaga ja avalduvad riigimetsa majandamisel, ei ole nende lahendamine ainult RMK pärusmaa, need hõlmavad metsandussüsteemi tervikuna. Vaidlusalused RMK metsamajanduslikud tööd nõuavad pädevate ametiasutuste luba või vähemalt kooskõlastust. Seega on mitmeid riigiasutusi hõlmavate sõlmküsimuste lahendamiseks vaja, et aruteludes keskkonnaliikumisega osaleksid kõik asjassepuutuvad riigiasutused. Mitme eelmises peatükis käsitletud näite puhul (vt ka Tabel 2) moodustus keskkonnaliikumise nõudmiste vastu riigiasutuste ühisrinne.

Edaspidi on soovitav, et potentsiaalselt konfliktsetes ja mitmeid riigiasutusi puudutavates olukordades moodustab RMK esimese sammuna koostööformaadi, kus kõik asjaosalised (sh

teised riigiasutused) ühiselt probleemi arutavad, teineteise seisukohad ära kuulavad ning ühiselt edasiviivaid lahendusi otsivad. Heaks näiteks on laane- ja salumetsade kaitsealade moodustamine 2017. aastal, kus keskkonnaliikumise, teadusasutuste ja riigiasutuste koostöös suur töö tehti ära ilma suurema kärata.

Vaadates keskkonnaliikumise mõjutustegevust metsakonfliktis konkreetsete näidete varal, siis joonistub välja üldine muster, kus soovitud muutuse viibimisel või nõudmiste eiramisel mõjutustegevust kohandati ja otsiti uusi teid lahenduse leidmiseks. Kui seni rakendatud mõjutustegevus ei andnud soovitud tulemust ja kui soovitud muutus oli saavutatav kohtu kaudu, siis muude võimaluste ammendumisel pöördus keskkonnaliikumine kohtusse ning mitmel juhul saavutas soovitud murrangu. Sellest ei saa järeldada, et keskkonnaliikumine on oma nõudmistes alati edukas, kuid see viitab vajadusele keskkonnaliikumise argumente tõsiselt kaaluda ja võimaluste piires lahendusi otsida juba enne vaidluse kohtusse jõudmist. Üks lahendus RMK jaoks võib olla vaidlusalustes küsimustes keskkonnaliikumisega ühiste õigusanalüüside tellimine, et juriidilistes küsimustes paremini orienteeruda ja arusaamasid ühtlustada.

Teooria ja intervjuude põhjal võib järeldada, et RMK ja metsandussüsteemi vaates on eelistatud olukord, kus muutused toimuvad inkrementaalselt, läbi arutelude ja kaasava otsustusprotsessi. See suurendab usaldust, annab võimaluse osapoolte kuulamiseks ja otsuste läbikaalumiseks ning ühtlasi võimaldab süsteemil kontrollitult ja planeeritult muutuda, ilma et tekiks murrangulisi ja pöördelisi olukordi, mis süsteemi toimimise halvaks või selle sootuks lammutaks.

5. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Uurimistöös käsitleti keskkonnaliikumise poolt tõstatatud kümmet metsaprobleemi, mille lahendamiseks keskkonnaliikumine RMK-le survet avaldas. Nende hulgas oli vaidluskohti, mis hõlmasid metsamajandamist tervikuna (nt pesitsusaegne raierahu ja raied Natura aladel), kuid oli ka selliseid probleeme, mille lahendamiseks oli vaja ainult RMK otsust (nt vääriselupaikade inventuuri läbiviimine). Mitmed keskkonnaliikumise tõstatatud vaidluskohad olid seotud riigiasutuste keskkonnamõju hindamise ebapiisavate praktikatega (nt metsakuivenduse ja teede ehitamise keskkonnamõjud). Kõikidel käsitletud metsandusprobleemidel oli puutumus RMK tegevusega.

Uurimistöös käsitletud näidetele tuginedes võib väita, et metsandussüsteemile oli iseloomulik rajasõltuvus, mis väljendus selles, et tegutseti väljakujunenud tõekspidamistele ja rutiinidele tuginedes, ega oldud avatud alternatiivsetele valikuvõimalustele. Süsteem oli lukustunud, uusi ideid, lahendusi ja tõlgendusi ei lastud sisse (näiteks Natura alade raied ja metsakuivenduse keskkonnamõju, kahjustatud metsade majandamine), kuna keskkonnaliikumise soovitud muutustes nähti ohtu metsandussüsteemi toimimisele.

Sellises olukorras võivad metsandussüsteemi inkrementaalsed muutused küll omas loogikas edasi liikuda, kuid ei muutu osapoolte tõlgendused/lähtealused vaidlusalustes küsimustes ning keskkonnaliikumine jätkab mõjutustegevust ja otsib sekkumiseks uusi võimalusi. Muutus võib toimuda süsteemi destabiliseerimise kaudu ning metsakonfliktis esitaski keskkonnaliikumine avalikke pöördumisi, teabenõudeid, vaideid ja kaebusi ja pani sellega metsandussüsteemi surve alla. ELF-i ja EMA keskendumine metsandussüsteemi erinevatele osadele võimaldas seda murendada mitmelt suunalt korraga. Kui vaided ja teabenõuded keskkonnaliikumist lahendusele lähemale ei viinud, siis otsiti teisi lahendusi ja viimaks pöörduti lahenduse leidmiseks kohtu poole. Natura alade raiete ja metsakuivenduse keskkonnamõju näidete puhul on jõustunud kohtupretsedendid, mis muudavad metsandussüsteemi seniseid praktikaid.

Kingdoni (1995) käsitlus võimaluste akna kohta toimib uurimistöös käsitletud näidete puhul metsandussüsteemi tavapäraste (inkrementaalsete) muutuste puhul. Võimaluste akna võib avada asjaosaliste kokkulepe vastuvõetava lahenduskäigu osas (metsakaitsealade näide) või siis avab võimaluste akna osapoolte seisukohtade muutumine (vääriselupaikade inventuuri näitel), mille tulemusena varem vastuvõetamatu lahenduskäik muutub osapooltele vastuvõetavaks – toimub Overtoni akna nihe.

Kingdoni (1995) käsitluses lahendust ei sünni, kui süsteem on lukustunud ja huvirühmade tehtud ettepanekuid muutusteks eiratakse ning vastuvõetava lahenduskäigu esilekerkimiseks vajalikke arutelusid ei toimu. Sellisel juhul suhtlus formaliseerub ja konflikt süveneb, mis teoreetiliselt võib viia aktivistide füüsilise sekkumiseni vaidlusalustesse tegevustesse (Affolderbach, 2011), mida Eesti metsakonfliktis on seni õnnestunud vältida. Võimaluste aken võib sel juhul avaneda välisel, maastiku tasandi survel (Geels ja Schot, 2007), mis toob kaasa pöördelise muutuse. Metsakonfliktis avaldus tugev väline surve Euroopa Komisjoni rikkumismenetluse (Natura alade raied) ja kohtulahendite (metsakuivenduse ja teede-ehituse keskkonnamõjude hindamine) näol, mille tulemusena avanes võimaluste aken edasisteks murrangulisteks süsteemimuutusteks.

Uurimistöös analüüsiti, milliseid strateegiaid keskkonnaliikumine kasutas, et mõjutada RMK metsamajandust puudutavaid otsuseid. Käsitletud näidetele tuginedes leiti, et keskkonnaliikumise peamine strateegia oli mõjutustegevuse jätkamine ja uute sekkumiskohtade otsimine, kui esialgsed sammud soovitud tulemust ei andnud. Töös jagati keskkonnaliikumise poolt rakendatud mõjutustegevuste järgnevus neljale astmele, millest esimene on teadlikkuse tõstmine probleemist ja selle olulisuse selgitamine avalikkusele ning neljas ja kõige kõrgem on pöördumine kohtusse või ühel juhul ka Euroopa Komisjoni poole (vt Joonis). Käsitletud juhtudel algatas keskkonnaliikumine mõjutustegevuse enamasti mitme organisatsiooni ühistöös, mis näitab, et keskkonnaliikumise tegevuse kavandamisel ja elluviimisel oli tähtsal kohal võrgustumine ja tegevuse koordineerimine.

Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse edukust hinnati, analüüsides RMK otsuseid või muutunud praktikaid. Analüüsi käigus selgus, et mõjutustegevuse edukuse näitajaks ei ole ainult vahetu mõjutamise tulemusena muutunud RMK otsus, vaid ka keskkonnaliikumise mõjutustegevusest ajendatud väliste osapoolte sekkumine, mis tõi kaasa muutuse RMK tegevuspraktikates või otsustes. Sellisteks näideteks on muuhulgas vääriselupaikade inventeerimine (FSC audiitorite toel), kevadsuvise raierahu perioodi pikendamine (Keskkonnaameti muutunud praktikad), metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõju põhimõtete ümberhindamine ning raietest loobumine Natura aladel (kohtupretsedendid ja Euroopa Komisjoni rikkumismenetlus).

Uurimistöös käsitletud näidete põhjal võib järeldada, et keskkonnaliikumise mõjutustegevus oli tulemuslik ning sellel oli peaaegu kõigi näidete puhul mõju RMK otsustele ja tegevuspraktikatele, hoolimata sellest, kas muutuse mehhanismiks oli vahetu surve avaldamine

RMK-le või kasutati muutuse saavutamiseks kolmandaid osapooli, nagu FSC audiitorid, Euroopa Komisjon või kohtukaebused.

Keskkonnaliikumine heidab vaidluskohtadega seotud RMK otsustusprotsessidele ette liigset jäikust ning suletust. See iseloomustab metsandussüsteemi tervikuna. Tuginedes intervjuudel kogutud seisukohtadele ja töös käsitletud näidete analüüsile, võib soovitada, et RMK muutuks organisatsioonina avatumaks ning taastaks vahetu suhtluse keskkonnaliikumisega metsandust ja looduskaitset puudutavates küsimustes. See avaks suhtlustasandi keskkonnaliikumise ettepanekute ärakuulamiseks ja annaks RMK-le võimaluse oma seisukohti selgitada ning kompromisse otsida. Olukorras, kus võimalikud lahendused hõlmavad ka teisi riigiasutusi, on soovitav, et RMK kaasaks asjassepuutuvad riigiasutused läbirääkimisesse keskkonnaliikumisega. See ei tähenda, et tulevikus ei või tekkida uusi konflikte ega kohtuvaidluseid, kuid nii on võimalik keskkonnaliikumise ettepanekuid ühiselt kaaluda ja sobivusel ka kontrollitult ellu viia, vähendades või vältides süsteemi lõhkuvaid kohtulahendeid. Pöördelisi muutuseid nõudvad konfliktid võib õnnestuda muuta juhitavateks (inkrementaalseteks) muutusteks ja vähendada aja- ning ressursimahukaid kohtuprotsesse.

Pöördeline muutus ei tähenda tingimata seda, et süsteem välise surve all koost laguneb. Pöördelise muutuseni võivad viia ka inkrementaalsed, süsteemi toimimisloogika vaates vastuvõetavad otsused, mis kumuleerudes tekitavad olukorra, kus lahenduseni jõudmiseks on vaja teha pöördelisi otsuseid, näiteks laane- ja salumetsade juhtum, kus RMK esmakordselt koordineeris kaitsealade moodustamist, kuid mis sobitus asutuse toimimise loogikasse ja legitimeeris laiemalt RMK looduskaitselisi kohustusi ning suutlikkust. Pöördeliste muutuste kujunemisel väheneb asjaosaliste kontroll muutuse suuna ja lõpptulemuse üle, sest asjaosalised muudavad ja kujundavad oma tegutsemise keskkonda (Van Assche jt, 2013 tähenduses) selliselt, et muutusteks soodsad tingimused (võimaluste aknad) raskendavad väliskeskkonnast tulenevate signaalide pikaajalist prognoosimist (pole selge, kuhu kaalukauss kaldub, või milline saab olema muutuse lõplik sisu), mis on inkrementaalsete muutuste puhul on ennustatav.

Uurimistöös püstitati kolm teoreetilist ootust. Neist esimene – keskkonnaliikumine varieeris oma mõjutustegevust konflikti käigus sõltuvalt rakendatud võtete tulemuslikkusest RMK suhtes (Tilly jt, 2019; Davies, 2019), leidis kinnitust. Seda näitab töös käsitletud näidete puhul tuvastatud mõjutustegevuse dünaamika (Joonis), mille kohaselt keskkonnaliikumine jätkas ja

varieeris mõjutustegevust seni, kuni saabus nende soovitud muutus, mis võis realiseeruda nii osapoolte kokkuleppe kui välise osapoole sekkumise tulemusena.

Teine teoreetiline ootus – keskkonnaliikumise mõjutustegevus on tulemuslik vaid teiste toetavate või survestavate tegurite olemasolul (Kingdon, 1995; Geels ja Schot, 2007; Hysing ja Olsson, 2008), leidis kinnitust. Võimaluste akna keskkonnaliikumise soovitud muutuse elluviimiseks võis toetava tegurina avada asjaosaliste suhete soodne konfiguratsioon (Kingdon, 1995 tähenduses), arutelude käigus muutunud seisukohtade toel (Overtoni akna tähenduses) saavutatud kokkulepe (Hysing ja Olsson, 2008) (nt laane- ja salumetsad, vääriselupaikade inventuur) või survetegurina väga suur väline surve (Geels ja Schot, 2007 tähenduses). Keskkonnaliikumine suutis oma eesmärkide edukamaks saavutamiseks välist survet ära kasutada, seda ise tekitades ja suurendades näiteks kohtusse, FSC audiitori või Euroopa Komisjoni poole pöördumisega.

Kolmas ootus – keskkonnaliikumine on oma tegevusega mõjutanud RMK-d tegema metsamajandamist vähendavaid otsuseid, mida keskkonnaliikumise surveta ei oleks tehtud, sest organisatsioonid ei langeta otsuseid isolatsioonis oma tegutsemiskeskkonnast (Van Assche jt, 2013; Ebrahim ja Rangan, 2014), leidis samuti kinnitust. Vahetult RMK-le suunatud mõjutustegevuse või kolmandate institutsioonide kaudu toimides suutis keskkonnaliikumine RMK otsuseid ja tegevuspraktikaid soovitud muutuse suunas mõjutada üheksal juhul kümnest (vt ka Tabel 2). Töös käsitletud näidete puhul oli just keskkonnaliikumise mõjutustegevus see, mis tõi kaasa muutuse RMK otsustes või tegevuspraktikates, kusjuures keskkonnaliikumise nõudmistele andis mitmel juhul täiendava kaalu ja legitiimsuse tuginemine riiklike strateegiadokumentide täitmata lubadustele või Euroopa Liidu direktiividele.

Metsakonflikt on raputanud lahti varasema tõlgenduse sellest, mis on ühiskonna ootused riigimetsale ja RMK-le selle majandajana, tuues esile vajaduse muutusteks metsandussüsteemis ning näitas, et ootused ei lahene, kui muutuste nõudjaid ja nõudmisi eiratakse. Vaadates RMK-le suunatud ootuste paljusust ja seoseid ühiskonna erinevate tahkudega võib oletada, et suuremaid metsandusprobleeme ei saagi lahendada ükshaaval, sest muutus ühes metsandussüsteemi osas mõjutab paratamatult ka teisi süsteemi osi. Komplekssete ja mitmetahuliste metsandusprobleemide lahendamisel tekib konflikte ka edaspidi, sest omavahel põrkuvad paljude erinevate huvirühmade väärtused ja tõekspidamised. Sellistes olukordades võib oskuslik tasakaalu otsimine eskalatsiooni ja ühisosa leidmise vahel aidata

RMK-l suhteid osapooltega tervendada, edendada demokraatlikke protsesse ja teha paremaid keskkonnaotsuseid.

Mitmed uuritaval ajavahemikul aset leidnud murrangulised sündmused (Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlus, Natura alade raieid ja metsakuivenduse rekonstrueerimist piiravad kohtulahendid jt) viitavad sellele, et võimaluste aknad konflikti de-eskaleerimiseks ja kompleksseteks muutusteks metsandussüsteemis on avanenud.

Autori enesereflеksioon

Selle uurimistöö kirjutamine oli pingeline ja huvitav teekond. Metsakonflikti osapoolena RMK-s töötades oli autoril vahetu roll aset leidnud sündmustes ja RMK otsustes ja see ühelt poolt lihtsustas uurimistöö läbiviimist (asjaosalised ja vaidluskohad olid juba tuttavad), kuid teisalt komplitseeris seda, kuna autori vahetu osalemine metsakonfliktis tingis vajaduse teadlikuks enesereflеksiooniks töö läbiviimisel ja tulemuste tõlgendamisel. Uurimistöö ja läbiviidud intervjuud aitasid mõista, mis konflikti ajal täpsemalt toimus, millised olid konflikti põhiteemad ja osapoolte soovitud muutused. Magistritöö andis võimaluse konflikti kõrvalt vaadata, akadeemiliselt analüüsida ja süsteemselt selgitada, milline oli keskkonnaliikumise mõjutustegevus RMK suunal, kuidas see avaldus ja millisena tajusid asetleidnud sündmuseid konflikti erinevad osapooled. Intervjuud andsid aimu sellest, kui olulist rolli mängisid konfliktis asjaosaliste emotsioonid, mis keskkonnakonfliktide puhul on ootuspärane (Buijs ja Lawrence, 2013).

Intervjuude läbiviimine oli eetilises mõttes sensitiivne kogemus, sest autoril oli vaja ennast distantseerida uuritaval perioodil langetatud RMK otsustest ja RMK kohta esitatud kriitilisi väiteid kuulates tuli jääda neutraalseks ja infot analüüsida, langemata tagasi uurimisperioodil täidetud tööalasesse rolli. Ka intervjueeritavates võis see tekitada vastakaid tundeid, sest uurimistöö autor oli uuritaval perioodil ja magistritöö kirjutamise ajal RMK juhtkonna liige. Keskkonnaliikumise esindajate jaoks võis intervjuu andmine tekitada pingeid, sest küsimustele vastates avasid nad ennast metsakonflikti oponendile, keda konflikti vältel sooviti mõjutada. RMK endiste ja praeguste esindajatega intervjuude läbiviimisel võis tajuda ebakindlust, mida tekitasid küsimused RMK otsuste ja kaalutluste põhjuste ja nende tõlgenduse kohta uurimistöös. Seda püüti intervjuude läbiviimisel maandada autori väljendatud siira sooviga konflikti osapoolte vaateid mõista, et aidata kaasa RMK ja keskkonnaliikumise suhete paranemisele ja konflikti de-eskaleerimisele.

Enamik uurimistöö raames intervjueeritud inimestest näisid ennast küsimustele vastates mugavalt tundvat ja ainult kahe intervjueeritava puhul võis tajuda teatud kõhkluseid ja nad kaalusid antud vastuseid hoolikalt. Intervjuude käigus omandatud teadmine moodustab olulise osa uurimistööst, milleta olnuks raske mõista keskkonnaliikumise mõjutustegevuse strateegiaid ja selgitada selle rolli RMK otsustes. Kahjuks ei võimaldanud magistritöö formaat ja töö koostamiseks antud piiratud aeg metsakonflikti ja mõjutustegevuse laiemat käsitlust, sest konfliktis oli teisigi osapooli, vastastikuseid mõjutustegevusi ja tähenduslikke sündmusi. Neid käsitlevad loodetavasti juba järgmised autorid järgmistes uurimistöödes.

KOKKUVÕTE

Käimasolev metsakonflikt on juba pikemat aega olnud ühiskondliku tähelepanu fookuses. Selle häälekaks ja meedias nähtavaks osapooleks oli keskkonnaliikumine, kuid varem ei ole uuritud, milline oli Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) tegevus metsakonfliktis ja kuidas keskkonnaliikumine seda mõjutas. RMK oli oma tegevuse ulatuse ja sellega kaasnevate keskkonna-, majanduslike ja sotsiaalsete mõjude tõttu keskkonnaliikumise mõjutustegevuse teadlikuks sihtmärgiks. Metsakonflikt tõi esile hulgaliselt metsamajandamisega seotud poleemikat, kuid RMK ega teised metsandussüsteemi osalised ei suutnud mõista metsakonflikti puhkemiseni viinud asjaolusid ega konstruktiivselt suhestuda osapoolte ootustega. Selline teadmine vähendaks olukordade konfliktsust ja võimaldaks vastasseisu eskaleerumise protsessis sobival hetkel keskenduda ühisele lahenduste otsimisele ning tooks kaasa osapooltele vastuvõetavamad otsustusprotsessid ja metsandussüsteemi suurema kooskõla ühiskondlike ootustega.

Magistritöö eesmärk oli selgitada, millist rolli mängis keskkonnaliikumise mõjutustegevus RMK otsustusprotsessides. Töö teoreetilises raamistikus seostati osapoolte suhete soodsas konfiguratsioonis lahendusi pakkuvate võimaluste akende erinevad käsitlused (Kingdon, 1995, Bozhilova, 2021) pöördeliste muutuste trajektooride käsitlustega (Geels ja Schot, 2007; Kanger jt 2020), mis üheskoos aitavad mõista ja selgitada, kuidas mõjutustegevuse tulemusena võivad muutused realiseeruda süsteemisiseste kokkulepetena (inkrementaalsed muutused) või suure välise surve all toimuvate murrangutena (pöördelised muutused). Töös lähtuti teoreetilistest eeldustest, et keskkonnaliikumise RMK-le suunatud mõjutustegevus oli adaptiivne ja seda varieeriti sõltuvalt rakendatud võtete tulemustest; mõjutustegevus oli edukas vaid siis, kui esinesid seda toetavad või RMK-d survestavad tegurid; mõjutustegevuse tulemusena langetas RMK metsamajandamist vähendavaid otsuseid, mida keskkonnaliikumise surveta ei oleks tehtud.

Töö esimeses peatükis avati metsakonflikti tausta, kirjeldati RMK rolli konfliktis ja selgitati kirjanduse põhjal konflikti lahendamise teoreetilisi käsitlusi, organisatsioonide mõjutustegevuse strateegiaid ja mõjutustegevuse tulemuste hindamise võimalusi. Töö empiirilises osas käsitleti metsakonflikti kogemist osapoolte tõlgenduses, kaardistati RMK-ga seonduvad peamised otsustuskohad, analüüsiti keskkonnaliikumise mõjutustegevust ning selle rolli RMK otsuste ja tegevuspraktikate muutumises. Töö lõpuosas arutleti püstitatud

teoreetiliste eelduste paikapidavuse üle ning toodi välja võimalused RMK otsustusprotsesside täiendamiseks, et konfliktseid olukordi paremini ennetada ja maandada.

Magistritöö viidi läbi kvalitatiivse juhtumiuuringuna, mille analüüsiühikuteks olid valitsusvälise keskkonnaorganisatsiooni Eestimaa Looduse Fond (ELF) ning sotsiaalse liikumise Eesti Metsa Abiks (EMA) mõjutustegevus ja RMK metsamajandamist puudutavad otsused ajavahemikus 2016-2022. Meedias ilmunud artiklite põhjal selgitati välja RMK-le suunatud ootused ja neist tulenevad peamised otsustuskohad ning kõrvutati neid RMK otsuste ja tegevuspraktikatega. Võimalikud seosed mõjutustegevuste ja RMK otsuste või tegevuspraktikate muutuste vahel koos tähenduslike väliste sündmustega asetati ajajoonele ning vormistati temaatiliste joonistena, mida kasutati abivahendina RMK, ELF-i ja EMA esindajatega läbiviidud intervjuudes. Intervjuude tulemusena täpsustati RMK otsustuskohti ning erinevatele andmeallikatele (meedia, keskkonnaliikumise veebipostitused, RMK dokumendiregister jt) tuginedes selgitati välja seosed keskkonnaliikumise mõjutustegevuse ja RMK otsustes või tegevuspraktikates aset leidnud muutuste vahel.

Teoreetiliste eelduste põhjal sõnastati kolm uurimisküsimust:

Kui edukas oli keskkonnaliikumise mõjutustegevus ja kuidas RMK sellele reageeris? Töös vaadeldi keskkonnaliikumise mõjutustegevuse tulemuslikkust nii RMK-le vahetu surve avaldamise kui ka väliste osapoolte kaudu muutuse esilekutsumisel. Keskkonnaliikumise mõjutustegevust töös käsitletud näidete piires võib pidada edukaks, sest üheksal juhul kümnest saavutas keskkonnaliikumise mõjutustegevus osaliselt või täielikult soovitud muutuse. Sellest ei saa järeldada, et keskkonnaliikumine oli oma nõudmistes eksimatu ja saavutas alati soovitud tulemuse, kuid toodi välja, et keskkonnaliikumise ettepanekutesse tuleks suhtuda sisuliselt, sest ettepanekute eiramisel mõjutustegevus intensiivistub ja vastasseis süveneb.

Keskkonnaliikumise esitatud nõudmistes oli olulisel kohal tuginemine Euroopa Liidu õigusele, samuti riiklikes strateegiadokumentides antud täitmata lubadustele. Töös käsitletud näidete puhul RMK keskkonnaliikumise vahetule mõjutustegevusele enamasti ei reageerinud ning muutus RMK otsustes või tegevuspraktikates leidis aset pärast seda, kui keskkonnaliikumine pöördus surve avaldamiseks kolmandate osapoolte, näiteks FSC audiitori, FSC järelevalveasutuse, õiguskantsleri, Euroopa Komisjoni või kohtusüsteemi poole.

Milliseid strateegiaid on keskkonnaliikumine kasutanud, et mõjutada RMK otsuseid metsamajandamise küsimustes? See oli abistav küsimus, milleta ei saanud vastata peamisele

uurimisküsimusele. Analüüsist selgus, et keskkonnaliikumine on metsakonfliktis kasutanud peaaegu kõiki mõjutustegevusi, mida kirjanduse põhjal eeldada võis. Mõjutustegevuste repertuaar ja tegevuste suunitlus sõltus vaadeldud keskkonnaliikumise esindaja eripärast – ELF-i, kui valitsusvälise keskkonnaorganisatsiooni mõjutustegevus tugines olulisel määral eksperditeadmistele ning ELF-i enda või teiste keskkonnaliikumise liikmete poolt koostatud juhendmaterjalidele ja analüüsidele. ELF keskendus oma tegevuses metsandussüsteemi poliitika, õiguse ja teaduse suunale.

EMA mõjutustegevuse käekiri ja repertuaar oli iseloomulik sotsiaalsele liikumisele ja see avaldus protestidena tänaval ning vahetutel kohtumistel RMK kaasamiskoosolekutel. EMA tegevus oli rohkem sihitud metsandussüsteemi kultuuri, metsatööstuse ja kogukondade segmendile, kuid konflikti edenedes üha rohkem ka õiguslikele küsimustele. ELF-i ja EMA ühiseks jooneks oli oskuslik info edastamine sotsiaalmeedias, veebis ja meediaväljaannetes, millega hoiti metsaprobleeme avalikkuse tähelepanu all ning avaldati metsandussüsteemile survet nendega tegelemiseks. Magistritöös käsitletud näidete puhul ilmnes trend, et mõjutustegevus jätkub ja seda varieeritakse, kui keskkonnaliikumise algne mõjutustegevus ei andnud soovitud tulemust.

Kuidas muuta RMK otsustusprotsesse, et need oleksid läbipaistvamad ja osapoolte kaasamine oleks tulemuslikum? Sellele abistavale (rakendusliku iseloomuga) küsimusele vastates toodi välja RMK võimalused käimasoleva ja ka tulevikus esilekerkivate metsakonfliktide paremaks ohjamiseks. Töös anti soovitus, et RMK taastaks vahetu suhtluse asjaosalistega ning alustaks tõstatatud probleemide osas sisulised arutelud keskkonnaliikumisega, et otsida tasakaalu konflikti eskaleerimise ja ühisosa leidmise vahel. Leiti, et kui metsakonfliktis üleskerkivate probleemide lahendamine kuulub erinevate asutuste pädevusse, siis on soovitav, et RMK kaasaks nende probleemide lahendamisse ka teised asjassepuutuvad riigiasutused. Hoolimata sellest, et kõikides küsimustes pole võimalik üksmeelt saavutada, on soovitav, et RMK oleks avatum ja suhtleks keskkonnaliikumisega ja teiste huvirühmadega vahetult ja meediaväliselt. Suhtluskanalite avatuna hoidmine edendab vastastikust mõistmist ja usaldust ning laseb osapooltel oma eesmärke selgitada, luues nõnda võimaluse kompromisside otsimiseks ja ootuste viljakamaks elluviimiseks. Selliselt toimides on RMK-l võimalik metsanduslikes vastasseisudes keskenduda ühisosa otsimisele ja saavutada osapooltele vastuvõetavamad otsustusprotsessid, mis toob kaasa metsandussüsteemi parema kooskõla ühiskondlike ootustega.

Uurimistöö käsitles metsakonflikti kui keskkonnakonflikti alateemat ning keskendus keskkonnaliikumise (sh sotsiaalne liikumine) mõjutustegevuse rollile RMK kui ühe konflikti osalise ja ärihuvidega riigiettevõtte otsustusprotsessides. Töö spetsiifiline fookus vähendab võimalusi uurimistulemuste üldistamiseks, kuna RMK-sarnaseid asutusi Eestis teisi ei ole ning täpselt sarnastel alustel tegutsevaid riigiasutusi ei ole ka naaberriikides. Naaberriikides aset leidnud metsakonfliktid erinevad oma ulatuse ja kestvuse poolest Eestis 2016. aastal puhkenud metsakonfliktist, mille teeb eriliseks mitmete sotsiaalsete liikumiste esilekerkimine konflikti käigus ja konflikti ulatus ühiskonna paljudesse erinevatesse sfääridesse. Autori ametikohast ja rollist tulenevalt ei saa välistada töö analüüsi ja järelduste võimalikku subjektiivsust, kuna töö autor oli uuritaval perioodil RMK juhtkonnas ning osales konfliktis vahetult. Probleemiks võib olla ka intervjuude käigus saadud ütluste võimalik subjektiivsus, kuna käsitleti aastaid tagasi aset leidnud sündmuseid ja inimeste mälu on lühiajaline.

Piiratud ajaraami ja fookuse tõttu ei analüüsitud selles uurimistöös teiste metsakonflikti huvirühmade (nt metsatööstus, turismisektor, erametsaomanikud) eesmärke ja tegevusi nende saavutamiseks. Mitmetahulise ja komplekssе metsakonflikti paremaks mõistmiseks oleks soovitav selgitada välja ka teiste asjaosaliste tegevused ja nende roll metsakonfliktis aset leidnud muutustes. Täiendavat uurimist vajaks ärihuvidega osapoolte roll keskkonnakonfliktides (sh metsakonfliktid), mis on eriti aktuaalne rohepöörde kontekstis, kus ärihuvidest tulenev motivatsioon keskkonnapiirangutele vastu töötada on suur ja piirangutega kaasnevate võimalike majanduslike ja sotsiaalsete mõjude tõttu vahel ka põhjendatud.

KASUTATUD KIRJANDUS

Acuña, R. (2015). A Window on Power and Influence in Alberta Politics. Alberta Oil and the Decline of Democracy in Canada, 295-312.

Affolderbach, J. (2011). Environmental bargains: Power struggles and decision making over British Columbia's and Tasmania's old-growth forests. Economic Geography, 87(2), 181-206.

Alvela, A. (2017). Põlislaaned lähevad range kaitse alla. Maaleht 07.09.2017. Vaadatud 26.03.2024 https://maaleht.delfi.ee/artikkel/79411954/polislaaned-lahevad-range-kaitse-alla.

Arro, G. (2021). RMK kampaaniasõnumite metsanduslik sürrealism. Postimees 14.02.2021. Vaadatud 27.01.2024 https://www.postimees.ee/7179729/keskkonnapsuhholoog-grete-arro-rmk-kampaaniasonumite-metsanduslik-surrealism.

ASI (2021). ASI Final Assessment Report. SCS Global Services – FSC Assessment. FSC FM/COC. Estonia – August 23-27, 2021. Vaadatud 28.03.2024 https://www.asi-assurance.org/s/assessment/a1P5c000008B6ZXEA0/a20191143664.

Avalik pöördumine kodumetsade kaitseks (2022). Avalik pöördumine Riigikogu ja valitsuse poole kodumetsade kaitseks 16.03.2022. Vaadatud 15.01.2024 https://rahvaalgatus.ee/initiatives/681-avalik-p%C3%B6%C3%B6rdumine-kodumetsade-kaitseks.

Bioneer (2022). Avalikud seisukohad metsanduse arengukava 2030 kavandile. 37 keskkonnaorganisatsiooni ühine kiri keskkonnaministrile 19.01.2022. Vaadatud 11.02.2024 https://bioneer.ee/avalikud-seisukohad-metsanduse-arengukava-2030-kavandile.

Bozhilova, R. (2021). Value Projections and the "Overton Window".

Buijs, A., & Lawrence, A. (2013). Emotional conflicts in rational forestry: towards a research agenda for understanding emotions in environmental conflicts. Forest Policy and Economics, 33, 104-111.

Davies, T. (Ed.) (2019). Routledge handbook of NGOs and international relations. Routledge.

Doeser, F., & Eidenfalk, J. (2013). The importance of windows of opportunity for foreign policy change. International area studies review, 16(4), 390-406.

Ebrahim, A., & Rangan, V. K. (2014). What impact? A framework for measuring the scale and scope of social performance. California management review, 56(3), 118-141.

Eckerberg, K., & Sandström, C. (2013). Forest conflicts: a growing research field. Forest Policy and Economics, 33, 3-7.

EKO (2016). Eesti Keskkonnaühenduste Koja lahkumisavaldus kliimapoliitika põhialuste dokumendi ettevalmistavast protsessist 13.04.2016. Vaadatud 15.01.2024 http://media.voog.com/0000/0042/0647/files/2016_04_13_EKO_KPP_ protsessist%20taandumise_avaldus.pdf.

EKO (2018). Metsariigina tulevikku. Keskkonnaühenduste metsanduse visioon aastani 2030. Vaadatud 25.03.2024 http://media.voog.com/0000/0042/0647/files/Metsanduse_ visioon_2030.pdf.

EKO (2022). EKO 20.12.2022 kiri Keskkonnaministeeriumile muudatustest metsanduse arengukavas 2030. Vaadatud 11.02.2024 https://media.voog.com/0000/0042/0647/files/5632_MAK2030.pdf.

EKO (2022a). Keskkonnaühenduste soovitused koalitsioonilepingusse 16.08.2022. Vaadatud 25.03.2024 https://eko1.voog.com/tegevus/soovitused-koalitsioonileppesse.

ELF (i.a.). Eestimaa Looduse Fond. Metsablogi. Vaadatud 12.04.2024 https://elfond.ee/mets.

ELF (2017). Keskkonnaühenduste kommentaarid RMK FSC auditiks. Vaadatud 25.03.2024 https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/FSC%20audit_Kommentaarid_2017.pdf.

ELF (2018). Eestimaa Loodus Fondi Strateegia 2018-2023. Vaadatud 23.03.2024 https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/ELF%20strateegia%20A4% 20web%20v%C3%A4iksem.pdf.

ELF (2020). ELF tervitab Alutaguse rahvuspargi laiendusettepaneku töösse võtmist. 21.09.2020. Vaadatud 08.04.2024 https://elfond.ee/uudised/elf-tervitab-alutaguse-rahvuspargi-laiendusettepaneku-toosse-votmist.

ELF (2020a). ELF tegi ettepaneku loodusväärtuslik riigimetsa ala Kurgjal taas kaitse alla võtta. 19.02.2020. Vaadatud 08.04.2024 https://elfond.ee/uudised/elf-tegi-ettepaneku-loodusvaartuslik-riigimetsa-ala-kurgjal-taas-kaitse-alla.

ELF (2020b). Metsade kasutuse suunamine. Soovitusi omavalitsustele. ISBN 978-9949-9553-7-4. Vaadatud 23.03.2024 https://media.voog.com/0000/0050/7864/files/KOV_metsajuhend_ELF_20.01.2021.pdf

ELF (2020c). Kaasarääkimine kohalike metsaotsuste kujundamises. Soovitusi kogukondadele. ISBN 978-9949-9553-8-1. Vaadatud 23.03.2024 https://media.voog.com/0000/0050/7864/files/Kogukondadele_metsajuhend_ELF_20.01.2021.pdf.

ELF (2021). Euroopa Komisjon algatas rikkumismenetluse raiete tõttu kaitsealadel. Metsablogi 09.06.2021. Vaadatud 08.04.2024 https://elfond.ee/mets/euroopa-komisjon-algatas-rikkumismenetluse-raiete-tottu-kaitsealadel.

ELF (2021a). Kuhu kaovad meie vanad elurikkad metsad? Kaardistamata vääriselupaikade hävitamine riigimetsas 2010-2019. Vaadatud 22.03.2024 https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/VEP%20raport%20ELF%2016.02.21.pdf

ELF (2022). ELF teeb ettepaneku luua Hiiumaa põliste metsade kaitseks rahvuspark. Metsablogi 08.06.2022. Vaadatud 08.04.2024 https://elfond.ee/mets/elf-teeb-ettepaneku-luua-hiiumaa-poliste-metsade-kaitseks-rahvuspark.

ELF (2022a) Kuivendamise keskkonnamõjudega arvestamine on puudulik, kohus tühistas ehitusloa. Vaadatud 17.05.2024 https://elfond.ee/uudised/kuivendamise-keskkonnamojudega-arvestamine-on-puudulik-kohus-tuhistas-ehitusloa.

Elias, K. & Himma, M. (2019). RMK plaanib lageraiet külametsas, mida kohalikud ei taha lasta puutuda. ERR Novaator 28.10.2019. Vaadatud 09.04.2024 https://novaator.err.ee/996486/rmk-plaanib-lageraiet-kulametsas-mida-kohalikud-ei-taha-lasta-puutuda.

EMA (i.a.). Eesti Metsa Abiks. Uudised. Arhiiv. Vaadatud 12.04.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/category/uudised/.

EMA (2019). EMA pöördumine Keskkonnaministeeriumi ja keskkonnaministri poole 02.04.2019. Vaadatud 25.03.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/wp-content/uploads/2019/04/Palume_keskkonnaministeeriumilt_metsarahu-1.pdf.

EMA (2019a). EMA jätkab lageraiete vastast kampaaniat ka uuel aastal. Vaadatud 25.03.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/eng/7-01-2019-ema-jatkab-lageraiekampaaniat-ka-uuel-aastal/.

EMA (2019b). 15 organisatsiooni pöördumine keskkonnaministri poole. Vaadatud 02.02.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/wp-content/uploads/2019/05/Palume_ministrilt_metsarahu.pdf?fbclid=IwAR0PRLXWjQB6H0HZuzjw1az-advxHSmrdCZgpy0F34ncJA09UkbHLrlf56A.

EMA (2021). EMA kommentaarid MAK2030 tööversioonile 11.06.2021. Vaadatud 25.03.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/11-06-2021-ema-kommentaarid-mak2030-tooversioonile/.

EMA (2022). Eesti Metsa Abiks: praegusel kujul on uus metsanduse arengukava vastuvõetamatu. Vaadatud 11.02.2024 https://www.eestimetsaabiks.ee/eesti-metsa-abiks-praegusel-kujul-on-uus-metsanduse-arengukava-vastuvoetamatu/.

EMPL (i.a.). Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu visioon metsanduse arengukava perioodiks 2021-2030. Vaadatud 25.03.2024 https://kliimaministeerium.ee/media/5056/download.

EOÜ (2016). Haudelinnustiku punktloendused 2016. aastal. Eesti Ornitoloogiaühing. Riigihanke nr 171210 osa nr 18 aruanne. Vaadatud 15.01.2024 https://www.eoy.ee/sites/default/files/punktloenduste%20aruanne%202016.pdf.

EOÜ (2018). Pesitsusaegne raie on lindude tahtlik surmamine. Eesti Ornitoloogiaühing. Pressiteade 23.05.2018. Vaadatud 02.04.2024 https://www.eoy.ee/ET/1121-pesitsusaegne-raie-on-lindude-tahtlik-surmamine/.

ERL (i.a.). Eesti Roheline Liikumine. Ajajoon. Vaadatud 01.04.2024 https://roheline.ee/.

European Parliament (i.a.). Environment policy: general principles and basic framework. Vaadatud 15.05.2024 https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/71/environment-policy-general-principles-and-basic-framework.

Flick, U. (2006). An introduction to qualitative research. London: Sage.

Floyd, H. (i. a.). The Role of Incremental and Radical Change in the Public Sector.

Geels, F.W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: a multi-level perspective and a case-study. Research policy, 31(8-9), 1257-1274.

Geels, F.W. (2005). Technological Transitions and System Innovations: A Co-Evolutionary and Socio-Technical Analysis. Edward Elgar, Cheltenham, UK.

Geels, F.W., & Schot, J. (2007). Typology of sociotechnical transition pathways. Res. Policy 36 (3), 399–417. https://doi.org/10.1016/j.respol.2007.01.003

Glasl, F. (2009). Konfliktmanagement. Ein Handbuch für Führungskräfte, Beraterinnen und Berater. Haupt, Bern 9. A. ISBN 978-3-258-07556-3.

Global Atlas of Environmental Justice (i.a.) Vaadatud 14.05.2024 https://ejatlas.org.

Gritten, D., Mola-Yudego, B., Delgado-Matas, C., & Kortelainen, J. (2013). A quantitative review of the representation of forest conflicts across the world: Resource periphery and emerging patterns. Forest Policy and Economics, 33, 11-20.

Hagerman, S. M., Dowlatabadi, H., & Satterfield, T. (2010). Observations on drivers and dynamics of environmental policy change: insights from 150 years of forest management in British Columbia. Ecology and Society, 15(1).

Harju, Ü. (2021). 28 kogukonda panid seljad kokku ja tegid puhkemetsade kaitseks ühispöördumise. Postimees 07.04.2021. Vaadatud 03.01.2024 https://www.postimees.ee/7219682/28-kogukonda-panid-seljad-kokku-ja-tegid-puhkemetsade-kaitseks-uhispoordumise.

Harju, Ü. (2021a). Hingepuud läksid RMK sae alla. Postimees 04.01.2021. Vaadatud 08.04.2024 https://www.postimees.ee/7146740/hingepuud-laksid-rmk-sae-alla.

Harju, Ü. (2021b). Euroopa Komisjon nõuab kaitsealuse metsa hävitamise lõpetamist. Postimees 10.06.2021. Vaadatud 30.03.2024 https://www.postimees.ee/7268628/euroopa-komisjon-nouab-kaitsealuse-metsa-havitamise-lopetamist.

Harju, Ü. (2021c). Pretsedent: kohus peatas metsaraie lindude pesitsusajaks. Postimees 19.05.2021. Vaadatud 03.01.2024 https://www.postimees.ee/7251368/pretsedent-kohus-peatas-metsaraie-lindude-pesitsusajaks.

Hellström, E., Reunala, A., 1995. Forestry conflicts from the 1950s to 1983. Research Report 3. European Forest Institute, Joensuu, Finland.

Hysing, E. & Olsson, J. (2008). Contextualising the Advocacy Coalition Framework: theorising change in Swedish forest policy. Environmental Politics, 17:5, 730-748, DOI: 10.1080/09644010802421471.

Jasper, J. M. (2014). "Protest: A Cultural Introduction to Social Movements." Polity Press.

Jonuks, T., Päll, L., Remmel, A., & Kadakas, U. (2022). Sõjakas kaitse – konfliktid loodus- ja kultuuripärandi hoiu kujundamisel. Methis, 24(30).

Järve, K. (2021). MAK2030 algamise ettepanekus toodud 101 probleemi analüüs. Vaadatud 09.04.2024 https://kliimaministeerium.ee/media/4903/download.

Kalev, M. (2022). RMK plaanid kukkusid läbi. Loodusfond tõkestas ehituse kaitsealal. Eesti Ekspress 09.06.2022. Vaadatud 27.01.2024 https://ekspress.delfi.ee/artikkel/120017446/rmk-plaanid-kukkusid-labi-loodusfond-tokestas-ehituse-kaitsealal.

Kaasik, A. (2019). Tulimäe hiie raiumine ja RMK make-up riigimetsas. Tartu Postimees 26.09.2019. Vaadatud 08.04.2024 https://tartu.postimees.ee/6787842/ahto-kaasik-tulimae-hiie-raiumine-ja-rmk-make-up-riigimetsas.

Kanger, L., Sovacool, B. K., & Noorkõiv, M. (2020). Six policy intervention points for sustainability transitions: A conceptual framework and a systematic literature review. Research Policy, 49(7), 104072.

Keskkonnaagentuur (2023). Aastaraamat Mets 2021. ISSN (e-väljaanne): 2382-7068.

Keskkonnaministeerium (2017). Keskkonnaministeerium alustas salu- ja laanemetsade kaitsealade moodustamisega 14.12.2017. Vaadatud 03.02.2024 https://kliimaministeerium.ee/uudised/keskkonnaministeerium-alustas-salu-ja-laanemetsade-kaitsealade-moodustamisega.

Keskkonnaministeerium (2019). Riik moodustab laane- ja salumetsade kaitseks 58 uut looduskaitseala 21.02.2019. Vaadatud 11.05.2024 https://kliimaministeerium.ee/uudised/riik-moodustab-laane-ja-salumetsade-kaitseks-58-uut-looduskaitseala.

Kiis, M., Kuresoo, L., & Lilleväli, U. (2021). Kui hästi on hoitud kaitsealused suure loodusväärtusega metsad? Muutused Natura 2000 võrgustikku kuuluvate kaitsealuste metsaelupaikade raietegevuses ja raie piirangutes. Eestimaa Looduse Fond ja Estwatch.

Vaadatud 04.02.2024 https://www.estwatch.ee/wp-content/uploads/2021/03/Natura-raied-2021.pdf.

Kiisel, M. (2018). Mida ootavad sihtrühmad metsanduse arengukavalt? Keskkonnaministeeriumi konverentsil "Mets on Eesti tulevik" 26. oktoobril Kultuurikatlas. Vaadatud 03.02.2024 https://kliimaministeerium.ee/media/4741/download.

Kiisel, M., Kasemets, M. & Hõrak, H. (2018). Sihtrühmade ootused metsanduse arengukavale. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus.

Kiisel, M. (2021). Pained metsakava koostamise ümber. Müürileht, 17.03.2021. Vaadatud 04.02.2024 https://www.muurileht.ee/maie-kiisel-pained-metsakava-koostamise-umber/.

Kingdon, J.W. (1995). Agendas, alternatives and public policies. 2nd ed. New York: HarperCollins.

Kreitsberg, R. (2017). Looduskaitsebioloog lükkab ümber riikliku metsastatistika väited. ERR Novaator 25.10.2017. Vaadatud 26.03.2024 https://novaator.err.ee/638586/looduskaitsebioloog-lukkab-umber-riikliku-metsastatistika-vaited.

Kohv, K. (2010). Vääriselupaigad: probleeme ja võimalikke lahendusi. Eesti Mets 1/2010. Vaadatud 26.03.2024 http://vana.loodusajakiri.ee/eesti_mets/artikkel1026_998.html.

Kuhu on kadunud kaitsemetsad? (i.a.). Eesti Looduskaitse Mõttekoda. Vaadatud 03.02.2024 https://looduskaitse.org/node/12.

Kukk, T. (2010). Soodesõda ei lõpe kunagi. Intervjuu botaanik Ann Marvetiga. Eesti Loodus 2010/9. Vaadatud 25.03.2024 http://eestiloodus.horisont.ee/artikkel3463_3441.html.

Kultuuriministeerium (2022). Looduslikud pühapaigad saavad selgema määratluse teiste mälestiste seas. Vaadatud 06.04.2024 https://www.kul.ee/uudised/looduslikud-puhapaigad-saavad-selgema-maaratluse-teiste-malestiste-seas.

Kuresoo, S. (2019). Kommentaarid RMK FSC-auditile. Eestimaa Looduse Fond 13.09.2019 e-kiri nr 152. Vaadatud 03.02.2024 https://media.voog.com/0000/0037/1265/files/Kommentaarid%20RMK%20FSC-auditile_2019_avalikustamiseks.pdf

Kutti, M (2017). Aktivistid kaitsevad puid kas või elu hinnaga. Postimees 27.06.2017. Vaadatud 21.03.2024 https://maailm.postimees.ee/4159867/aktivistid-kaitsevad-puid-kas-voi-elu-hinnaga

Kõivupuu, M. (2020). Rosma ristimetsa ristid jutustavad ka külade hääbumise lugu. ERR. Kultuur. Vaadatud 02.04.2024 https://kultuur.err.ee/1021019/marju-koivupuu-rosma-ristimetsa-ristid-jutustavad-ka-kulade-haabumise-lugu.

Käärt, U. (2015). SOS ehk kuidas päästa lendoravat? Eesti Mets 2/2015. Vaadatud 03.02.2024 http://eesti-mets-arhiiv.horisont.ee/Eesti-Mets-2-2015.pdf.

Laane, A. (2023). Ettevõtja: uus metsanduse arengukava töötab vastu nii majandusele kui loodusele. Äripäev 06.01.2023. Vaadatud 11.02.2024 https://www.aripaev.ee/arvamused/2023/01/06/ettevotja-uus-metsanduse-arengukava-tootab-vastu-nii-majandusele-kui-loodusele.

Laherand, M. L. (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk, 384.

Lauri, V. (2017). Kolga kogukond sõlmis RMK-ga lageraie vältimiseks kaasamiskokkuleppe. ERR 06.07.2017. Vaadatud 08.04.2024 https://www.err.ee/606165/kolga-kogukond-solmis-rmk-ga-lageraie-valtimiseks-kaasamiskokkuleppe.

Lauristin, M. (1988a). Fosforiidisündroom ja avalikkuse areng 1, Eesti Loodus, 7, 424-430.

Lauristin, M. (1988b). Fosforiidisündroom ja avalikkuse areng 2, Eesti Loodus, 8, 494-498.

Lesch, M., & McCambridge, J. (2021). Waiting for the wave: political leadership, policy windows, and alcohol policy change in Ireland. Social Science & Medicine, 282, 114116.

Lindblom, C. E. (1959). The Science of „Muddling Through“. Public Administration Review, Vol. 19, No 2 (Spring 1959), pp 79-88, https://doi.org/10.2307/973677

Luiga, M., & Väli, L.-M. (2017). Kodanikuaktivistid: viis põhjust, miks jätta miljarditehase plaan katki. Vaadatud 03.02.2024 https://arvamus.postimees.ee/4332303/kodanikuaktivistid-viis-pohjust-miks-jatta-miljarditehase-plaan-katki?_ga=2.166684094.1686660123.1551458408-521097558.1544277219.

LUS (i.a.) Vääriselupaikade inventuur Eestis: Vaadatud 11.05.2024 https://www.elus.ee/index.php/vaariselupaikade-inventuur-eestis/

Lõhmus, A. (2017). Mida on näidanud aasta metsapoleemikat. Sirp 01.09.2017. Vaadatud 04.02.2024 https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c21-teadus/mida-on-naidanud-aasta-metsapoleemikat/.

Lõuna-Eesti Postimees (2018). Tselluloositehase eriplaneering lõpetati 08.11.2018. Vaadatud 03.02.2024 https://lounapostimees.postimees.ee/6449101/tselluloositehase-eriplaneering-lopetati.

McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2001). "Dynamics of Contention." Cambridge University Press.

Maaleht (2015). Spetsialistid ei suuda kokku leppida, kuidas looduslikke pühapaiku kaardistada. Maaleht 30.03.2015. Vaadatud 08.04.2024 https://maaleht.delfi.ee/artikkel/71129089/spetsialistid-ei-suuda-kokku-leppida-kuidas-looduslikke-puhapaiku-kaardistada.

Maaleht (2018). RMK vaidlustas kaks FSC auditi suuremat parandusnõuet. 06.02.2018. Vaadatud 08.04.2024 https://maaleht.delfi.ee/artikkel/81027055/rmk-vaidlustas-kaks-fsc-auditi-suuremat-parandusnouet.

Maamets, L., Kuuba, R., Lõhmus, A., Uuemaa, E., Rosenvald, R. & Kont, R. (2023). Eesti metsade alternatiivne hindamine. Postimees Kirjastus. ISBN 9789916712931.

Mackinac Centre for Public Policy (i.a.). The Overton Window. A Brief Overview. Vaadatud 24.03.2024 https://www.mackinac.org/OvertonWindow#Explanation.

Madise, Ü (2019). Looduskaitseseaduse rakendamine. Õiguskantsleri vastus EMA pöördumisele 07.06.2019. Vaadatud 02.04.2024 https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/Looduskaitseseaduse%20rakendamine.pdf.

MAK2010 (2002). Eesti metsanduse arengukava aastani 2010 heakskiitmine. Riigikogu otsus. Vastu võetud 13.11.2002. RT I 2002, 95, 552.

MAK2020 (2011). Eesti metsanduse arengukava aastani 2020. Kinnitatud Riigikogu otsusega nr 909 OE 15. veebruaril 2011. a.

MAK2020 rakendusplaan (2012). Eesti metsanduse arengukava rakendusplaan 2011-2020. Kiidetud heaks Vabariigi Valitsuse 19. juuli 2012 korraldusega nr 321.

MAK2030 (2023). Metsanduse arengukava aastani 2030 seisuga 19.01.2023. Kliimaministeerium. Vaadatud 01.04.2024 https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-01/774_Arengukava.docx.

MAK2030 Lisa 1 (2023). Metsanduse arengukava aastani 2030. Lisa 1 Metsakasutuse kujunemine. Vaadatud 01.04.2024 https://kliimaministeerium.ee/sites/default/files/documents/2023-01/774_SK_lisa1.docx.

Mizobata, S., & Horie, N. (2019). Path-dependency of economic transition: an analytical review. KIER Discussion Paper, 1014, 1-24.

Newman, K. L. (1998). Radical versus Incremental Change: The Role of Capabilities, Competition, and Leaders.

Nousiainen, D., & Mola-Yudego, B. (2022). Characteristics and emerging patterns of forest conflicts in Europe-What can they tell us?. Forest Policy and Economics, 136, 102671.

Oidermaa, J-J. (2015). Ökoloog: Maa seisab kuuenda väljasuremislaine lävel. Novaator, ERR. Vaadatud 27.01.2024 https://novaator.err.ee/257308/okoloog-maa-seisab-kuuenda-valjasuremislaine-lavel.

Oliver, C. (1991). Strategic responses to institutional processes. Academy of Management Review, 16, 145-179.

Pau, A. (2021). RMK kampaania: harvester Süvahavva metsas on kliimakangelane. Forte 02.02.2021. Vaadatud 27.01.2024 https://forte.delfi.ee/artikkel/92442501/rmk-kampaania-harvester-suvahavva-metsas-on-kliimakangelane.

PEM (2023). RMK arengukava on praegu küll paljusõnaline, kuid täpsete eesmärkideta. Pressiteade 13.10.2023. Vaadatud 30.03.2024 https://savetheforest.ee/rmk-arengukava-kavand-on-praegu-kull-paljusonaline-kuid-tapsete-eesmarkideta/

Postimees (2022). Kohus võttis menetlusse ornitoloogide kaebuse RMK projekti kohta 19.10.2022. Vaadatud 28.01.2024 https://www.postimees.ee/7629700/kohus-vottis-menetlusse-ornitoloogide-kaebuse-rmk-projekti-kohta.

Putnam, R. D. (2001). "Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community." Simon & Schuster.

Pärnapuu, P. (2021). Infomülgas! Keskkonnasõbrad nõuavad riigi käest metsaandmeid kohtu kaudu. Õhtuleht 14.09.2021. Vaadatud 26.03.2024 https://www.ohtuleht.ee/1043397/infomulgas-keskkonnasobrad-nouavad-riigi-kaest-metsaandmeid-kohtu-kaudu.

Rajagopalan, N., & Rasheed, A. M. (1995). Incremental models of policy formulation and non-incremental changes: Critical review and synthesis 1. British Journal of Management, 6(4), 289-302.

Remm, L., Kuresoo, L., & Rünkla, M. (koostajad) (2020). Teejuht püsimetsandusse. ISBN 978-9949-9553-6-7.

RMK (i.a.). RMK dokumendiregister. Vaadatud 12.04.2024 https://adr.rmk.ee/.

RMK (2011). Kuivendussüsteemide majandamise strateegia. Tallinn. Vaadatud 08.04.2024 https://media.rmk.ee/files/kuivendussysteemide_majandamise_str_2023-02_lisa2_uuendatud.pdf

RMK (2013). RMK aastaraamat 2012. Vaadatud 28.01.2024 https://www.rmk.ee/files/RMK_Aastaraamat_2012.pdf.

RMK (2018). RMK: riigimetsas on loodusväärtused kaitstud, seda kinnitab kehtiv säästva metsanduse sertifikaat. Vaadatud 25.03.2024 https://www.rmk.ee/organisatsioon/pressiruum/uudised/uudised-2018/rmk-riigimetsas-on-loodusvaartused-kaitstud-seda-kinnitab-kehtiv-saastva-metsanduse-sertifikaat.

RMK (2021). Külastajaseire RMK-s. 2021. aasta külastajauuringu koondaruanne.

RMK (2022). RMK aastaraamat 2021. Vaadatud 17.03.2024 https://media.rmk.ee/files/RMK_aastaraamat_2021_EST.pdf.

RMK (2023). RMK aastaraamat 2022. Vaadatud 28.01.2024 https://media.rmk.ee/files/RMK_aastaraamat_2022_EST.pdf.

Saarpuu, K. (2017). Keskkonnaministeerium alustas salu- ja laanemetsade kaitsealade moodustamisega. Järva Teataja 14.12.2017. Vaadatud 26.03.2024 https://jarvateataja.postimees.ee/4344423/keskkonnaministeerium-alustas-salu-ja-laanemetsade-kaitsealade-moodustamisega.

Sakala (2022). Uuring näitab, et enamik toetab raiemahu vähendamist riigimetsas ning üldist kevadist pesitsusrahu 04.05.2022. Vaadatud 17.03.2024 https://sakala.postimees.ee/7515046/uuring-naitab-et-enamik-toetab-raiemahu-vahendamist-riigimetsas-ning-uldist-kevadist-pesitsusrahu.

Sandström, C., Eckerberg, K., & Raitio, K. (2013). Studying conflicts, proposing solutions—Towards multi-level approaches to the analyses of forest conflicts. Forest Policy and Economics, 33, 123-127.

Sarkki, S., & Heikkinen, H. I. (2010). Social movements' pressure strategies during forest disputes in Finland. Journal of Natural Resources Policy Research, 2(3), 281-296.

Sepp, M. (2020). RMK üraskitõrje hoopis soosib üraski levikut, mets hävineb. Postimees 15.05.2020. Vaadatud 08.04.2024 https://tartu.postimees.ee/6973604/rmk-uraskitorje-hoopis-soosib-uraski-levikut-mets-havineb.

SOMO (2021). Wood pellet damage. How Dutch government subsidies for Estonian biomass aggravate the biodiversity and climate crisis. Vaadatud 22.03.2024 https://www.somo.nl/download/39433/?tmstv=1711103218.

Thomas, K. (1976). Conflict and conflict management. In M. D. Dunnette (Ed.), Handbook of industrial and organizational psychology (pp. 889-935). Rand McNally.

Tilly, C. (1998). Social movements and (all sorts of) other political interactions-local, national, and international-including identities. Theory and society, 27(4), 453-480.

Tilly, C. (2003). "The Politics of Collective Violence." Cambridge University Press.

Tilly, C., Castañeda, E., & Wood, L. J. (2019). Social Movements, 1768-2018. Routledge.

Turu-Uuringute AS (2018). Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuring. Uuringu tellija: Keskkonnaministeerium. August 2018. Vaadatud 27.01.2024 https://kliimaministeerium.ee/media/2090/download.

Turu-Uuringute AS (2022). RMK puhkealade külastatavuse uuring. Vaadatud 27.01.2024 https://media.rmk.ee/files/2022_RMK_puhkealade_kulastatavuse_uuring.pdf.

Uibopuu, L. (2020). Halliste-Maassaare-Teesoo metsakuivenduse maaparandusehitiste ning teede rekonstrueerimise ja ehitamise projekti keskkonnamõjust. Eesti Keskkonnaühenduste Koja 08.06.2020 kiri nr 1-2/20/2685 RMK-le ja

Põllumajandusametile. Vaadatud 03.02.2024 https://media.voog.com/0000/0042/0647/files/2685_Halliste-Maassaare-Teesoo%20metsakuivenduse%20maaparandusehitiste%20ning%20teede%20rekonstrueerimise%20ja%20ehitamise%20projekti%20keskkonnam%C3%B5just.pdf.

Vabariigi Valitsus (2021). Valitsuse moodustamise kokkulepe aastateks 2021-2023. Vaadatud 28.03.2024 https://valitsus.ee/valitsuse-moodustamise-kokkulepe-aastateks-2021-2023.

Vabariigi Valitsus (2021a). Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2021-2023. Riigi Teataja RT III, 26.02.2021, 1. https://www.riigiteataja.ee/akt/326022021001.

Vahtrus, S., Adler, J., Vaarmari, K. & Priks, P. (2013). Õiguslik analüüs Metsaseaduses sätestatud piirangutest aastatel 1998-2013. SA Keskkonnaõiguse Keskus.

Vahtrus, S., Mannov, M. & Kaljuveer, K.-K. (2018). Lindude pesitsusaegne raierahu EL ja Eesti õiguses. Õiguslik analüüs. Keskkonnaõiguse Keskus.

Valgepea, M., Sims, A., Raudsaar, M., & Timmusk, T. (2019). Aastaraamat Mets 2018. Keskkonnaagentuur

Van Assche, K., Beunen, R., & Duineveld, M. (2013). Evolutionary governance theory: An introduction. Springer Science & Business Media.

Vihma, P., & Toikka, A. (2021). The limits of collaborative governance: The role of inter-group learning and trust in the case of the Estonian “Forest War”. *Environmental Policy and Governance*, 31(5), 403-416.

Viirand, L. (2017). Kuues väljasuremislaine on alanud, elu kaob Maalt kardetust kiiremini. ERR.BNS. Vaadatud 27.01.2024 https://www.err.ee/606909/teadlased-elu-kaob-maalt-kardetust-kiiremini.

Väli, L.-M. (2015). Kehtiv metsanduspoliitika on ohuks Eesti metsade liigirikkusele. Müürileht 16.06.2015. Vaadatud 28.01.2024 https://www.muurileht.ee/kehtiv-metsanduspoliitika-on-ohuks-eesti-metsade-liigirikkusele/.

Väli, L.-M. (2017). Riiklik metsanduspoliitika toodab mädanevad metsa. Maaleht 28.09.2017. Vaadatud 08.04.2024 https://maaleht.delfi.ee/artikkel/79465014/riiklik-metsanduspoliitika-toodab-madanevat-metsa.

Wildavsky, A. (1988). The New Politics of the Budgetary Process. Scott, Foresman; Glenview, IL.

Wilderman, N. (i.a.). Conflict analysis infographics. MSI. A Tetra Tech Company. Vaadatud 25.03.2024 https://www.msiworldwide.com/story/understanding-fragility-and-conflict-dynamics/.

Äripäev (2016). Rohelised kemplevad saetöösturitega kuusikute pärast. 29.03.2016. Vaadatud 08.04.2024 https://www.aripaev.ee/uudised/2016/03/29/kuusikute-raievanus-pinnuks-silmas.

Yin, R. K. (2018). Case study research and applications (Vol. 6). Thousand Oaks, CA: Sage.

LISAD

Lisa 1. Kasutatud meediaartiklid

Jrk nr	Väljaanne	Autor ja pealkiri	Aeg
1	Maaleht Delfi	Linda-Mari Väli: Riiklik metsanduspoliitika toodab mädanevat metsa	28.09.2017
2	Postimees	Sten Torpan Audit: RMK on pikka aega ja oluliselt rikkunud metsade säästva majandamise nõudeid	24.01.2018
3	Maaleht Delfi	Madis Must: RMK esimene kogukonna kaasamislepe ei kulge usalduslikult	13.02.2018
4	Postimees	Tarmo Tüür: mis toimub riigimetsas ehk Miks raiutakse metsa, mida tegelikult oleks kohustus säilitada?	09.03.2018
5	Postimees Maaelu	Sten Torpan: Kodanikuühendused avaldasid ülevaate rüüstatud pühapaikadest	20.03.2018
6	Maaleht Delfi	Ain Alvela: Klooga rahvas tõstab pead lageraiete vastu. EMA aktivistid alustasid kampaaniat "Lageraied ajalukku!"	10.09.2018
7	Eesti Päevaleht Delfi	Linda-Mari Väli: lükkame ühe müüdi ümber. Metsa tagasiistutamine on vaid ilus muinasjutt.	03.11.2018
8	Ekspress Delfi	Krister Kivi: Metsakaitsjad jooksevad harvesteridega võidu	03.01.2019
9	Postimees	Ahto Kaasik: RMK hävitab pärandit ja eksitab tarbijat	11.09.2019
10	Postimees	Ahto Kaasik: Tulimäe hiie raiumine ja RMK make-up riigimetsas	26.09.2019
11	Postimees	Aleksei Lotman: kaitseta kaitsealal langeb saja-aastane mets	15.11.2019
12	Maaleht Delfi	Ain Alvela: RMK lageraieplaan ajas Kurgja rahva ja loodusaktivistid kurjaks	24.01.2020
13	Alkeemia Delfi	Liis Kuresoo: Looduskaitsealused liigid jäävad RMK raietele ette	20.02.2020
14	Postimees	Ülle Harju: RMK soovib minna kaitsealuse metsa kallale	30.03.2020
15	Postimees	Ülle Harju: RMK kaasab kogukonda vaid näiliselt	21.04.2020
16	Maaleht Delfi	Kristiina Viiron: MTÜ Eesti Metsa Abiks on kahe kuu jooksul vaidlustanud ligi 60 metsateatist	24.04.2020
17	Postimees	Mati Sepp: RMK üraskitõrje hoopis soosib üraski levikut, mets hävineb	15.05.2020
18	Ekspress Delfi	Tarmo Tüür: Riigimetsa restart	10.06.2020
19	Postimees	BNS: Padise elanikud lubavad metsa kaitseks moodustada inimketi	31.07.2020
20	Postimees	BNS: Saku metsakaitsjad piketeerivad RMK lageraiete vastu	09.10.2020
21	Postimees	Liis Keerberg: reegliteta kaasamismängud riigimetsas	23.10.2020
22	Delfi	EMA: Uuelt keskkonnaministrilt soovitakse selgust kogukonnametsade majandamise seaduslikkuse osas	19.11.2020
23	Postimees	Merle Rallmann: Eesti Metsa Abiks pöördus luitemetsa raie pärast rahvusvahelise järelevalvaja poole	05.12.2020
24	Postimees:BNS	Aasta keskkonnakirve sai RMK	08.01.2021
25	Postimees	Mati Sepp: hoolivus metsa suhtes	20.01.2021
26	Postimees	BNS: Kaagvere metsa lageraietüli RMK ja kodanikeühenduse vahel kogub hoogu	23.01.2021

27	Forte Delfi	Aivar Pau: Raport: RMK on hävitanud kümne aastaga 5700 hektarit kaardistamata vääriselupaiku	16.02.2021
28	Postimees	Tarmo Tüür: rohmakas rahamasin hävitab riigimetsas vanad elurikkad metsad	16.02.2021
29	Eesti Päevaleht Delfi	Anette Parksepp: Rapitud riigimets. Läksime otsima vääriselupaiku, leidsime kännud	25.03.2021
30	Delfi	Mari Eesmaa: RMK kergitab kirvest enne, kui vallad jõuavad oma metsaplaanid paika panna	29.03.2021
31	Postimees	Mati Sepp: RMK kaasamisäpardus populaarsel Vooremäel	19.04.2021
32	Postimees	Ülle Harju: Eestit ähvardab kaitsealade paljaksraiumise eest trahv 100 000 eurot päevas nagu Poolat	19.07.2021
33	Postimees	Ülle Harju: RMK rikkus iseenda korda, et mets enne inventuuri maha raiuda	27.09.2021
34	Postimees	Laura Uibopuu: kuivendada tohiks vaid erandjuhtudel	09.11.2021
35	Postimees	Ülle Harju: RMK ei ütle, millised metsad eksministri käsul raiumata jätab	02.12.2021
36	Postimees	Annaliisa Köss: Kohalikud ja metsakaitsjad hämmingus: RMK raius ootamatult maha Sagadi mõisametsa	21.01.2022

Lisa 2. EMA veebipostitused RMK teemal

Jrk	Aeg	Pealkiri
1	16.10.2017	EMA RMK audit
2	25.10.2017	EMA Säästva metsanduse konverents
3	20.03.2018	Ülevaade rüüstatud pühapaikadest
4	17.04.2018	EMA pöördus Narva-Jõesuu elanike toetuseks kohalike omavalitsuste poole
5	08.09.2018	EMA alustab lageraiekampaaniat Klooga infotelgi avamisega
6	17.09.2018	Riigimetsas lageraieid rahvaalgatuse petitsioon sai esimese nädalaga nõutavad 1000 allkirja täis
7	24.09.2018	EMA soovitab RMK-l loobuda lageraiest Roobuka külas
8	10.10.2018	RMK raiub rohevõrgustikku
9	24.10.2018	RMK rikkumised
10	26.10.2018	EMA süütab küünlad RMK peakontori ees
11	08.11.2018	EMA edastas kahtlustused RMK tegevuse kohta looduskaitsealuste liikide ohustamisest kuni kohalike elanike tahtest ülesõitmiseni
12	07.01.2019	EMA jätkab lageraiete vastast kampaaniat ka uuel aastal
13	07.02.2019	EMA jätkab lageraiete vastast kampaaniat ka uuel aastal
14	28.05.2019	EMA andis "Lageraied ajalukku" petitsiooni üle riigikogu esimehele
15	26.09.2019	EMA vaidlustab RMK lageraieload metsise elupaigas ja Natura 2000 alal
16	03.10.2019	EMA taotleb RMK-lt lageraiete tühistamist kaitsealadel
17	14.10.2019	Ohtulased soovivad Pihu metsa lageraiest päästa
18	05.12.2019	Kose vallas toimuvad raied vajavad kohest peatamist
19	09.12.2019	Vastuseis Kose lageraietele kasvab
20	20.12.2019	EMA palub RMK-lt rohkem aega Kose metsade inventeerimiseks
21	03.01.2020	EMA vaidlustas RMK massilised raied C.R.Jakobsoni kodukohta ümbritsevates Vändra metsades
22	11.01.2020	Kose elanike ja RMK vaheline vastasseis süveneb
23	16.01.2020	Kose metsad tuleb nii kohalike elanike kui pealinlaste puhta vee hoidmiseks kaitse alla võtta
24	20.01.2020	Ornitoloogid selgitavad, kuidas RMK Kurgjal kanakulli pesametsa kahjustas
25	24.01.2020	Alustati petitsiooni Ervu tulimäe kaitseks
26	29.02.2020	Metsise abiks ja mängualade kaitseks
27	16.03.2020	Üle viie hektari metsise mängualasid lageraiest päästetud
28	07.04.2020	EMA pöördus kohtusse peatamaks KEA lubatud RMK raied 95 hektaril metsise elupaigas
29	14.04.2020	Tallinna Halduskohus leidis, et EMA vaide läbi vaatamata jätmine oli õigusvastane
30	04.06.2020	Pöördumine KEM-i - EMA hinnangul kasvatab RMK tegevus kuuse kooreüraski populatsiooni meie metsades
31	29.06.2020	RMK rikkumistele kogukonna kaasamisel juhitakse rahvusvahelist tähelepanu
32	16.07.2020	Kodanikud otsivad Padise puhkemetsade kaitseks vallalt ja FSC-lt abi
33	31.07.2020	Padise elanikud koonduvad kohalike metsade kaitseks vajadusel ka inimketiks
34	07.11.2020	Esmane edu Suurupis - RMK peatas ajutiselt lageraie ja metsakuivenduse kavad
35	11.11.2020	EMA taunib RMK auditi tulemusi
36	19.11.2020	Uuelt keskkonnaministrilt soovitakse selgust kogukonnametsade majandamise seaduslikkuse osas

37	01.12.2020	Inimesed kodumetsade kaitsel
38	04.12.2020	Romantilise rannatee raiekavad on vastuolus FSC reeglitega
39	18.01.2021	RMK vastas Kaagvere metsaväärtuste hoidmiseks tehtud kompromissettepanekule lageraiega
40	23.01.2021	EMA vastulause RMK-le - Kaagvere kompromissettepanekuga ei arvestatud
41	24.02.2021	EMA vaidlustas üle 6000 looduskaitsealadele väljaantud raieloa
42	01.03.2021	EMA hinnangul kukkus RMK tegevuse arutamine keskkonnakomisjonis läbi
43	19.03.2021	EMA uuest kaasamise juhisest - inimeste kodumetsad ei sobi uuendusraiete mahu täitmiseks
44	26.04.2021	EMA tegi keskkonnaministrile ettepanekud inimeste paremaks kaasamiseks nende kodumetsade üle otsustamisel
45	04.10.2021	EMA kiri keskkonnaministrile RMK poolt Natura elupaikade hävitamise kohta
46	28.10.2021	RMK koos KEM-ga tõmbasid Eesti rahval naha üle kõrvade
47	15.11.2021	I kategooria kaitsealuse liigi kodumets hävib tänu RMK mõtlematule tegevusele aga keegi ei vastuta
48	06.12.2021	Metsandussektor eesotsas RMK-ga peab uuesti õppima teaduspõhiselt ja jätkusuutlikult metsa kasvatama ja majandama
49	10.01.2022	EMA pöördumine peaministri poole seoses ilmnenud asjaoludega RMK juhtimises
50	24.05.2022	EMA mõistab keskkonnaministri tänase otsuse sügavalt hukka (riigimetsade raiemahtu ei vähendatud)
51	06.06.2022	EMA ekspert avastas kontrollreidi tehes RMK sigaduse otse Otepää Apteekrimäe KAH-alalt
52	29.09.2022	Kirikut ega surnuaeda keegi rasketehnikaga hävitama ei lähe, kuna mõistame sealseid väärtuseid üheselt aga looduses hävitatakse VEP-e nii möödaminnes
53	26.10.2022	Pressiteade: EMA viimane palve RMK lahkuvale juhile Aigar Kallasele

Lisa 3. ELF-i metsablogi postitused RMK teemal

Jrk	Aeg	Pealkiri
1	30.11.2016	Keskkonnaühendused nõuavad tasakaalustatud metsapoliitikat
2	09.12.2016	Eesti metsa majandamine tuleb suunata säästvale rajale ja muuta avalikkusele arusaadavaks
3	16.12.2016	Keskkonnaühendused ootavad ministeeriumilt selgeid tegusid metsapoliitika muutmiseks
4	13.01.2017	Kokkulepitud salumetsade kaitse tegevusplaan aitaks leevendada metsade olukorda
5	17.01.2017	Metsandusnõukogu heakskiidu saanud metsade kaitse tegevusplaan vajab elluviimist
6	13.06.2017	Kümne keskkonnaühenduse avalik pöördumine: puidurafineerimistehase rajamisega kaasnevad märkimisväärsed ohud
7	24.01.2018	Audit näitab, et riigimetsas ei ole loodusväärtused kaitstud
8	09.03.2018	Tarmo Tüür PMis: mis toimub riigimetsas?
9	24.10.2018	11 keskkonnaühendust avalikustasid nägemuse Eesti metsanduse tulevikust
10	06.12.2018	Keskkonnaühenduste kommentaarid RMK FSC 2018 auditiks
11	03.01.2019	Aasta keskkonnateo tiitel läheb Postimehele ja Sirbile, kirves loodusmetsade hävimisele
12	16.01.2019	Metsa looduskaitse üks valupunkte – vääriselupaikade kaitse korraldamatus
13	31.01.2019	RMK astus olulise sammu vääriselupaikade kaitseks
14	12.11.2019	Siim Kuresoo Hiiu Lehes: Kas RMK peaks raiuma Hiiumaa põlismetsad?
15	11.12.2019	Keskkonnaühenduste kommentaarid RMK FSC auditiks
16	17.01.2020	RMK valetas Kose kogukonnale
17	23.01.2020	FSC auditil leiti taas RMK tegevuses olulisi puudusi
18	13.02.2020	Looduskaitsealused liigid jäävad RMK raietele ette
19	19.02.2020	ELF tegi ettepaneku loodusväärtuslik riigimetsa ala Kurgjal taas kaitse alla võtta
20	27.02.2020	Liis Kuresoo: kodumets riikliku metsapoliitika tõmbetuules
21	31.03.2020	Kuidas RMK FSC auditist suur parandusnõue kaotati
22	15.04.2020	BNS: Maastikuökoloog: kevadine üraskitõrje põlistab kuusikute kahjustused
23	20.04.2020	Keskkonnaühendused pöördusid üraski raiete küsimuses keskkonnaministri poole
24	10.06.2020	Tarmo Tüür Eesti Ekspressis: Riigimetsa restart
25	09.10.2020	Ühendused tuvastasid riigimetsas süsteemseid puudusi FSC nõuete täitmisel
26	23.10.2020	Silvia Lotman ja Laura Uibopuu PMis: riigimetsas tuleb saavutada tasakaal
27	23.10.2020	Liis Keerberg PMis: reegliteta kaasamismängud riigimetsas
28	08.11.2020	Murettekitav näide RMK kaasamis- ja raiepraktikatest Palojärvel
29	01.02.2021	Ettepanekud koalitsioonile pakilisemate metsaküsimuste lahendamiseks
30	15.02.2021	Raport: riigimetsas on raiutud kümne aastaga 5700 ha kaardistamata vääriselupaiku
31	16.02.2021	Tarmo Tüür PMis: rohmakas rahamasin hävitab riigimetsas vanad elurikkad metsad
32	09.04.2021	Millised on RMK (raiumise) kohustused riigi ja klientide ees?
33	03.11.2021	ELF esitas ettepaneku peatada raietegevus kogukondadele olulistes riigimetsades
34	04.02.2022	Siim Kuresoo Äripäevas: RMK peab kestvuslepingute sõlmimise peatama
35	04.05.2022	Uuring: Enamik eestimaalasi toetab raiemahu vähendamist riigimetsas ning üldist kevadist pesitsusrahu
36	28.06.2022	Kuivendamise keskkonnamõjudega arvestamine on puudulik, kohus tühistas ehitusloa
37	28.10.2022	Raiemahu vähendamine riigimetsas on samm õiges suunas
38	28.10.2022	ELF: Kurgja väärtuslike riigimetsade kaitsega tuleb tegeleda tõhusalt ja kohe

Lisa 4. Keskkonnaliikumise pöördumised RMK-sse

Jrk	Aeg	Autor	Pealkiri
1	13.06.2018	EMA	Avalik kiri RMK-le ja Keskkonnaministeeriumile
2	08.11.2018	ELF	Info RMK FSC auditiks
3	26.09.2019	EMA	VAIE: peatada viivitamatult lageraieload metsise elupaigas ja Natura 2000 alal
4	14.10.2019	EMA	Pöördumine Pihu metsa kaitseks
5	05.12.2019	EMA	Pöördumine
6	11.12.2019	ELF	Keskkonnaühenduste kommentaarid RMK FSC auditiks
7	30.12.2019	EMA	Vaie: Vändra riigimetsad
8	10.03.2020	EMA	Kõivusaare metsise PEP-s kavandatud RMK lageraie vaidlustamine
9	16.03.2020	EMA	Taotlus VEP registreerimiseks Kurgjas ja RMK metsateatiste tühistamiseks
10	03.05.2020	EMA, PEM, ERL	RMK tegevus soosib kuuse-kooreüraski levikut Eestimaa metsades
11	08.06.2020	ELF	Halliste-Maassaare-Teesoo metsakuivenduse maaparandusehitiste ning teede rekonstrueerimise ja ehitamise projekti keskkonnamõjust
12	16.07.2020	EMA	Padise valla puhke- ja virgestusmetsade rekreatiivse sihtotstarbe hoidmise vajadusest
13	24.07.2020	ELF	Alutaguse rahvuspargi ettepanekust
14	07.10.2020	EMA	Metsakorralduse Büroo hinnang Ohtu metsa raiekavadele
15	09.10.2020	ELF	Ühendused tuvastasid riigimetsas süsteemseid puudusi FSC nõuete täitmisel
16	24.05.2021	EMA	MTÜ Eesti Metsa Abiks esitatud kaebus
17	27.10.2021	ELF	Ettepanek raiete peatamiseks kogukondadele olulistes riigimetsades
18	28.12.2021	ELF	Kaebus ja esialgse õiguskaitse taotlus
19	06.04.2022	ELF	Kiri RMK juhatusele ja nõukogule
20	07.04.2022	ELF	Pallipere metsakuivendusest
21	07.06.2022	ELF	Ettepanek Hiiumaa rahvuspargi moodustamiseks
22	25.10.2022	EMA	Eesti Metsa Abiks pöördumine Aigar Kallase poole seoses raietega I ja II kaitsekategooria liikide elupaikades

Lisa 5. Elurikkusega seotud tegevused, sündmused ja otsused

Lisa 6. Sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega seotud tegevused, sündmused ja otsused

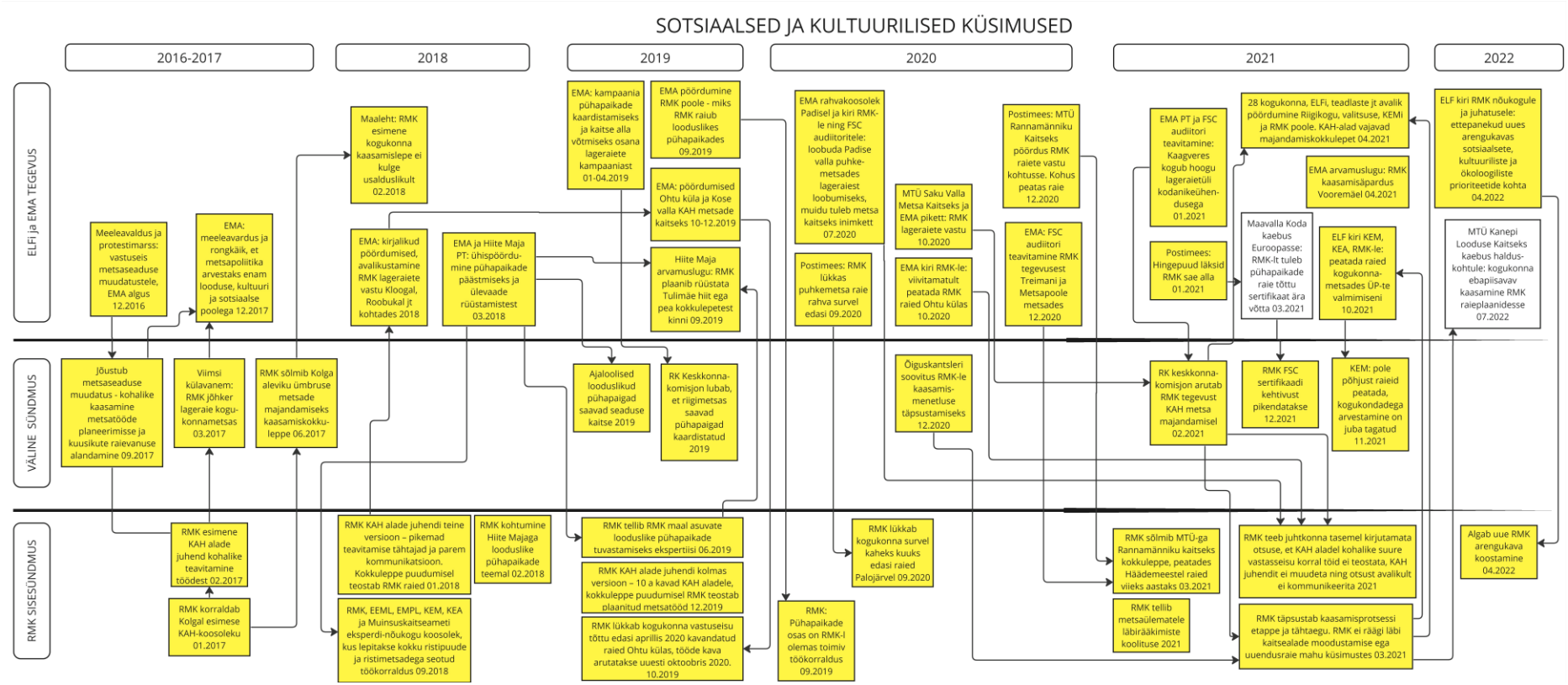

Lisa 7. Metsade majandussurvega seotud tegevused, sündmused ja otsused

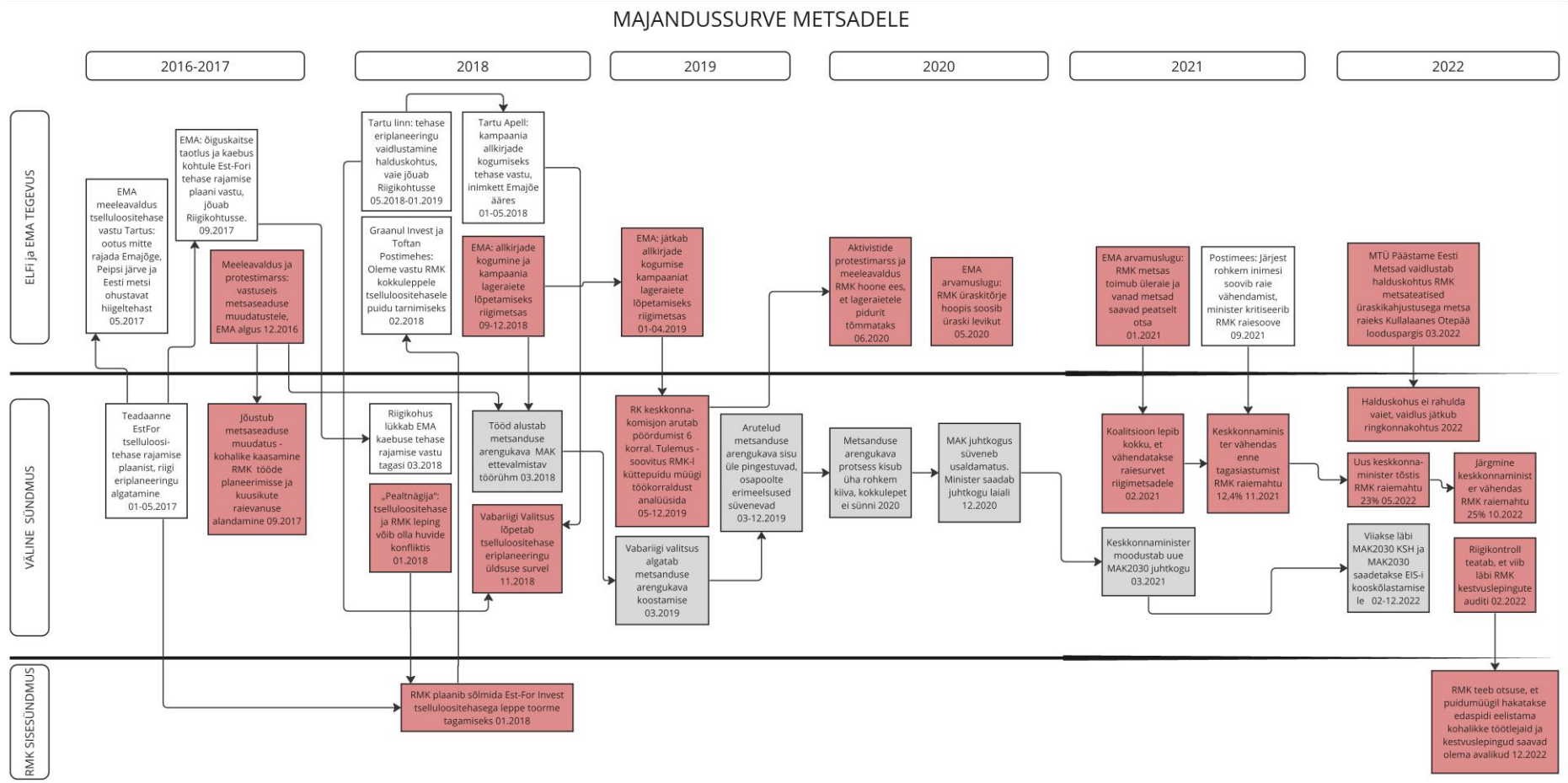

Lisa 8. Intervjuu kava

Intervjuu on struktureeritud teemade kaupa. Intervjuu läbiviimise abimaterjalina on koostatud kolm joonist (elurikkus, sotsiaalsed väärtused, majandussurve metsadele), kus ajajoonel on välja toodud keskkonnaliikumise tegevused, välised sündmused ja RMK sisesündmused.

Intervjuu kestuseks planeeritakse kuni kaks tundi. Iga intervjueeritava isikuga lepitakse eraldi kokku, kuidas talle viidatakse, seos organisatsiooniga peab säilima ja peab olema selge isiku roll. Intervjuud keskkonnaliikumise ja RMK esindajatega ehitatakse üles peegelpildis. Keskkonnaliikumise puhul soovitakse teada, milliseid mõjutustegevuse strateegiaid RMK suunal kasutati ja kui tulemuslik see liikumise esindajate arvates oli. RMK puhul soovitakse teada, millisena keskkonnaliikumise mõjutustegevust tajuti ja kuidas sellele reageeriti (kas ja kuidas sellega RMK otsuste langetamisel arvestati) ja millised strateegiad oli RMK arvates kõige mõjusamad.

Intervjuu ülesehitus:

<u>Sissejuhatus</u>

- Selgitus, kuidas vestlus hakkab kulgema ja kuidas selleks on ette valmistatud. Intervjueeritavalt küsitakse tagasisidet, kas intervjuu kutses esitatud info uurimistöö kohta oli piisav või on selle kohta täiendavaid küsimusi. Vajadusel antakse täiendavaid selgitusi ja vastatakse küsimustele.
- Kinnituse andmine, et RMK kohta esitatud teavet ja seisukohti ei võeta ega tõlgendata isiklikult, vaid neutraalselt positsioonilt ja osana magistritöö koostamise protsessist. Kui mõni küsimus tekitab ebamugavust või tekib tunne, et intervjueerija võib seda kuidagi ära kasutada, siis ei pea vastama. Räägime ainult sellest, mida intervjueeritav soovib jagada.
- Küsitakse intervjueeritava kirjalik nõusolek intervjuu andmiseks ja intervjuu salvestamiseks, et see transkribeerida. Tutvustatakse intervjuu abimaterjaliks olevaid jooniseid ja selgitatakse, milliste allikate põhjal need on koostatud. Selgitatakse, et joonisel väljatoodud seosed on oletuslikud ning intervjuu käigus neid seoseid arutatakse.
- Esitatakse sissejuhatavad küsimused:
    - Palun kirjeldage oma rolli oma organisatsiooni RMK-suunalises tegevuses.
    - Toetavad küsimused:

    - Kui palju intervjueeritav ise RMK suunalise tegevusega kokku puutus, millistel perioodidel?
    - Millised on tüüpilisemad või eriti hästi meelde jäänud tegevused?
- Kui peaksite iseloomustama metsakonflikti perioodil RMK ümber toimunut, siis milliseid eredamaid juhtumeid ja RMK tegevusi metsakonfliktis tõstaksite sellest perioodist iseloomulikuna esile?

1. Ülesanded

Nüüd ma tulen kolme ülesande (mõtteharjutuse) juurde, mille raames saate oma hinnanguid ja arvamusi täpsemalt lahti rääkida. Soovin, et vaataksime kolme teemat, mis on ka kutses välja toodud. Alustan elurikkuse teemaplokist. Küsimused iga teemaploki kohta on suhteliselt sarnased.

Jooniste koostamise loogika lahti seletamine – kajastab kolme asja ajajoonel: EMA/ELF-i tegevus, olulisemad välised (ühiskondlikud) sündmused ja seonduvad RMK otsustused.

Jooned näitavad oletuslikke seoseid, mille asjakohasust palun teil ka mõne aja pärast kommenteerida. Alustuseks võtke paar minutit, et joonisest silmad üle lasta. Siis tulen esimese küsimuse juurde.

1.1. Elurikkuse plokk (joonis väljatrükituna A3 formaadis)

Alamteemad: kuuse raievanuse alandamine, vääriselupaikade inventuur, raied kaitsealuste liikide elupaikades ja kaitsealadel (sh Natura alad), metsakuivenduse ja teedeehituse keskkonnamõjud, pesitsusaegne raierahu, laane- ja salumetsa kaitsealade moodustamine.

1.2. Sotsiaalsete väärtuste plokk (joonis väljatrükituna A3 formaadis)

Alamteemad: protest lageraiete vastu kogukonnametsades, looduslike pühapaikade ja ristipuude raiumine.

1.3. Majandussurve plokk (joonis väljatrükituna A3 formaadis)

Alamteemad: kuuse raievanuste alandamine, rahulolematus raiemahtude ja lageraiepõhise metsamajandamisega, üraski ja juuremädaniku kahjustustega metsade majandamine

2. Küsimused, mida esitatakse iga teemaploki (joonise) kohta:

Keskkonnaliikumise esindajatele	RMK esindajatele
• Aastate kaupa. Kui te vaatate neid tegevusi, mis ma teie kohta meediast leidsin, siis millist neist võiksite pidada oma õnnestumiseks? Millise tegevuse üle on hea meel ka sellest hoolimata, kui ta oma eesmärki ei täitnud? Tooge iga aasta kohta joonisel esile maksimaalselt 3 tegevust. Joonisel tegevustele ringid ümber. • Kui vaatate esile toodud tegevusi ja neid jooni (seoseid), siis kui asjakohased need teie meelest on - kuivõrd on teie tegevus ja välised olukorrad omavahel seotud? Ehk on valitud tegevuse ümber veel midagi, mida joonisel ei ole.	• Konteksti loomiseks: Millise otsuse juures tundsid kõige tugevamat välist survet seda ellu viia? Milliseid keskkonnaorganisatsioone sa selle tegevusega seostaksid? Tooge iga aasta kohta joonisel esile maksimaalselt 3 tegevust, ringid ümber. • Milline oli taustsüsteem, millised on seosed väliste sündmustega ja milline oli keskkonnaliikumise roll surve tekitajana? • Mis on nendele tegevustele eriti iseloomulik?
• Mis selles tegevuses või -strateegias oli sellist, et pidada seda õnnestumiseks?	• Kas mõni oluline keskkonnaliikumise tegevus on jäänud joonisel märkimata?
• Kuidas te selle tegevuse kavandasite: mis tingis selle, et te just sellise tegevusega välja tulite? Mitte mõne muuga – lehelt suvalise näite, mis sobib. o Abiküsimused: Milliseid muudatusi algsetes plaanides tegite, muutsite fookusi.	• Millisele mõjutustegevusele reageerimiseks pidid kõige rohkem aega kulutama?
• Milliseid sekkumisvõimalusi te kaalusite, kas ja milliseid erimeelsusi teil oli sekkumistegevuse planeerimisel?	• Minnes ajas tagasi - milline oli RMK esmane reaktsioon mõjutustegevusele (eiramine, lahenduste otsimine, koalitsioonide moodustamine)?

	• Kuivõrd tajusite, et keskkonnaliikumise mõjutustegevus on suunatud otse RMK-le ja kuivõrd see oli suunatud üldiselt metsamajandamisele?
Intervjuu liigub detailsetelt sündmustelt joonisel kajastatud juhtumitele laiemalt	
• Kui palju tegite tegevuse ettevalmistamisel ja elluviimisel koostööd teiste organisatsioonidega?	• Kui palju tegite koostööd metsasektori teiste organisatsioonidega mõjutustegevusele reageerimiseks ja vastamiseks?
• Millist rolli teie tegevuses mängis ühiskondlik toetus?	• Kuidas mõjutas RMK tegevust ühiskonna meelsus metsateemadel?
• Kui te oma tegevust kavandasite, siis milline oli teie ettekujutus, mis selle tõttu juhtuma peaks?	• Millisena tajusite keskkonnaliikumise mõjutustegevuse eesmärki?
○ Abiküsimused: Kelle tähelepanu te saada soovisite jne.	○ Abiküsimused: Millisena nägite RMK rolli mõjutustegevusele vastamises ja keskkonnaliikumise soovitud tulemusteni jõudmises?
○ Millisena te nägite RMK rolli tõstatatud probleemide lahendamisel, kas ja millised tegevused olid konkreetselt RMK-le suunatud?	○ Millisena (kui üldse) avaldus keskkonnaliikumise tegevuse mõju RMK seisukohtades, tegevuspraktikates ja strateegiates?
○ Kui täpselt teil oli valmis mõeldud, milline on soovitud ja teid rahuldav tulemus või lahendus?	○ Kas keskkonnaliikumise ettepanekutes oli midagi sellist, mis tundus RMK-le mõistliku ja rakendatavana?

○ Mida tegite siis, kui algne kampaania ei andnud soovitud tulemust?	○ Millisena kujutasite endale ette vastuvõetavat lahenduskäiku joonistel toodud tegevuste osas?
• Millist tagasisidet tegevusele saite? Kellelt, kuidas? (kui mainitakse liiga ühekülgseid rühmi, siis küsida teiste kohta juurde – ametnikud, seltsid, kojad)	• Millist tagasisidet andsite keskkonnaliikumisele nende väljendatud ootuste suhtes?

3. Küsimused, mis esitatakse pärast kolme joonise läbitöötamist

• Mida RMK oleks suhtlemisel pidanud teisiti tegema, et koostöö oleks olnud tulemuslikum? Viidata mõnda iseloomulikku näidet töölehtedelt, nt igalt lehelt üks juhtum.	• Mida keskkonnaliikumine oleks suhtlemisel RMK-ga pidanud teisiti tegema, et koostöö oleks olnud tulemuslikum? ○ Kuivõrd RMK juhtkonna esindajana tajusite survet organisatsiooni seest?
• Mida keskkonnaliikumine oleks suhtlemisel pidanud teisiti tegema, et koostöö oleks olnud tulemuslikum? Viidata mõnda iseloomulikku näidet töölehtedelt, nt igalt lehelt üks juhtum.	• Mida RMK oleks suhtlemisel keskkonnaliikumisega pidanud teisiti tegema, et koostöö oleks olnud tulemuslikum?
	• Millist keskkonnaliikumise mõjutustegevust või -strateegiat peate kõige edukamaks ja miks?

4. Üldistav refleksioon, kus peegeldada tagasi seda, mida joonise kohta räägiti (teha endale enne joonise kohta üldistus, nt millised on kasutatud mõjutusvõtted ja kuidas need ajas muutusid. Vestlus aitab mõista seda, miks selline tulemus tuli, aga seda mõistmist tuleks veel täpsustada).

- Kuivõrd mõjutas teie tegevust see, et tekkis EMA/ELF oli juba olemas?
- Mida oleks neil juhtumeil pidanud tegema teisiti RMK, mida ELF/EMA?

Siin on leht, kus on kirjas keskkonnaliikumise sekkumisvõtete pingerida, mille ma dokumendianalüüsi tehes tuvastasin. Ehk on siin mõni, mida oleks olnud hea kusagil metsakonfliktis rohkem kasutada. Milline? Millisel puhul? (miks seda ei tehtud)

Tegevuse tüüp	%
Postitus blogis või veebilehel	47
Avalik pöördumine, kiri või järelepärimine	10
Arvamuslugu meedias	7
Kommentaar ajakirjanikule	7
Vaie ja kohtusse pöördumine	7
Kirjalik ettepanek RMK-le	7
FSC audiitori teavitamine	4
Avaldatud pressiteade	4
Kampaania	2
Petitsioon	1
Pikett	1
Raport	1
Metsakonverents	1

Kui te vaatate joonis(t)elt seda läbitud maratoni, ja kui te oleks ette teadnud, et see konflikt selliseks kujuneb, siis tagantjärele targana – mida oleksite teinud teisiti kui lõpuks välja kujunes ja mida sellest õppisite?

5. Intervjuu lõpetamine, tänamine, õiguste üle kordamine

Lisa 9. Kinnitus informeeritud nõusolekust intervjuul osaleda

- Olen nõus osalema intervjuul, mille eesmärk on selgitada, milline oli keskkonnaliikumiste roll RMK otsustes *metsakonflikti vältel*.

  Intervjuu on osa Kristjan Tõnissoni magistritööst, mille eesmärk on: *kirjeldada, milliseid samme astusid keskkonnaliikumise esindajad vahemikus 2016-2022 RMK otsuste mõjutamiseks; hinnata, milline oli keskkonnaliikumise tegevuse mõju RMK otsustele ja teha ettepanekuid RMK otsustusprotsesside läbipaistvamaks ja kaasavamaks muutmiseks.*

- Mulle on selgitatud uurimistöö sisu ja intervjuu eesmärki. Ma nõustun vabatahtlikult uurimistöös osalema ja andma selleks intervjuu.
- Osalen intervjuul vabatahtlikult ja mõistan, et võin nii osalemisest loobuda kui intervjuu selle toimumise ajal katkestada.
- Olen nõus, et intervjuust tehakse helisalvestis, mille põhjal tehakse transkriptsioon (üleskirjutus). Helisalvestis hävitatakse pärast transkriptsiooni valmimist.
- Mõistan, et soovi korral on mul õigus tutvuda intervjuu transkriptsiooniga ja teha selles täpsustusi ja muudatusi nii sisu kui kasutusõiguse vallas.
- Mõistan, et intervjuu isikustamata transkriptsiooni võidakse jagada lõputöö juhendajaga. Isikustamata transkriptsiooni säilitatakse teistele inimestele ligipääsmatult turvatud võrgukaustas, millele võib töö autori kaudu kaks aastat pärast uurimistöö valmimist akadeemilisel eesmärgil ligipääsu taotleda.
- Mõistan, et mind ei mainita nimeliselt uurimistöös ning minu konfidentsiaalsus intervjueeritavana on tagatud, välja arvatud juhul, kui ma üheselt mõistetavalt ei väljenda oma soovi osaleda intervjuus ja saada uurimistöös tsiteeritud oma nime all. Minu nime asemel kasutatakse töös asutuse nimetust.

  Täpsustus: .....
- Mulle on selgitatud, et intervjuu käigus kogutud teavet ja intervjuukatkeid võidakse isikustamata kujul kasutada magistritöös, mis avalikustatakse Tartu Ülikooli lõputööde andmebaasis DSpace.

- Mõistan, et intervjueeritavana on mul õigus lasta oma intervjuu osaliselt või tervikuna uurimistööst eemaldada, ka pärast intervjuu toimumist ilma igasuguste tagajärgede või sanktsioonideta.
- Mõistan, et intervjuu käigus kogutakse andmeid akadeemilise uurimistöö jaoks ja intervjueerija eesmärk on kasutada saadud tulemusi üksnes uurimistöö tegemiseks.

Selle informeeritud nõusoleku on allkirjastanud intervjueerija ja intervjueeritav.

Intervjueerija nimi ja allkiri	Intervjueeritava nimi ja allkiri
……..	…….

Lisa 10. Intervjuude analüüsimisel loodud kodeering

Koodisüsteem	**Sagedus**
Kodeeritud tekstilõikude koguarv	320
Keskkonnaliikumise (KKL) õnnestumised metsakonfliktis	15
Kuidas RMK reageeris keskkonnaliikumise mõjutustegevusele	54
Keskkonnaliikumise mõjutustegevuse eesmärk ja selle tajumine RMK poolt	28
Metsakonflikti põhjused ja kogemused asjaosaliste nähtuna	16
Metsakonflikt kui õppimisprotsess	12
Kuidas survet tõlgendati	30
Keskkonnaliikumise strateegiad RMK otsuste mõjutamiseks	75
RMK roll probleemide lahendamisel	11
ELF ja EMA erinevused	34
Mida KKL oleks pidanud teisiti tegema metsakonfliktis	14
Mida RMK pidanuks teisiti tegema metsakonfliktis	14
Võimaluste aken	17

LIHTLITSENTS

Mina, Kristjan Tõnisson, (isikukood: 37306232758) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Keskkonnaliikumise roll Riigimetsa Majandamise Keskuse otsuste kujunemises metsakonflikti kestel'', mille juhendaja on Maie Kiisel,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.